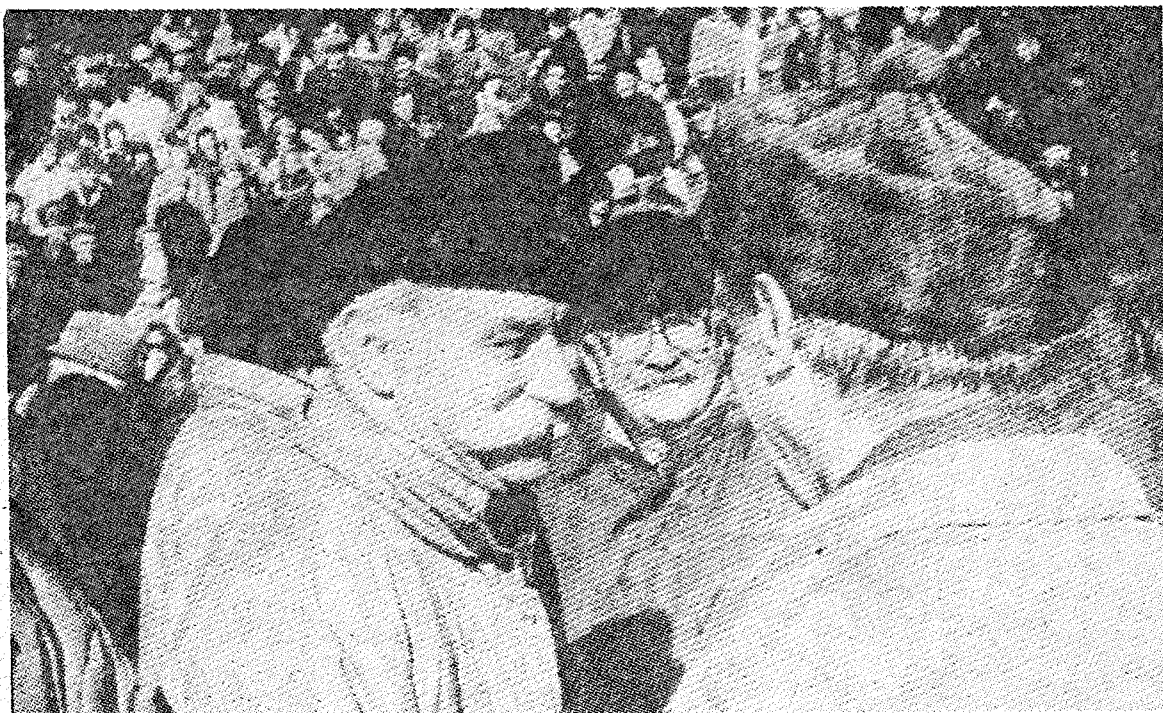

tv-15 naš TOVARIS

Št. 49
22. decembra 1988
Leto XXVI
Cena izvida 700 din

Glasiloborcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Iz teh korenin

Janez Stanovnik ob spominski slovesnosti pri grobišču padlega 3. bataljona

Draga mladina, naš up in draga starina, borci Prešernove in borci drugih partizanskih enot, ki ste se danes zbrali na tem slavnostnem zboru!

Zavedajte se, da stojimo na koščku slovenske zemlje. Ta košček slovenske zemlje je dobesedno prepojen s slovensko krvjo. Krvjo mladih partizank in partizanov, ki so žrtvovali svoje življenje s pesmijo na ustih in to za boljšo prihodnost. Ideal in vera, ki so jo nosili v srcu, sta bila močnejša od naravnega nagona za samopreživetje. Prav ti borci pa nam pošiljajo veliko sporočilo, na katerega ne smemo nikdar pozabiti: Smrt fašizmu – svoboda narodu! Ta klic še vedno prihaja iz grobov, ki so bili izkopani na tem kamnitem delu prelepe slovenske dežele...

Mi v tej državi in tej družbi, mlajši in starejši rod, danes prihajamo na novo križpotje. Sprašujemo se o marsičem, kar smo

napravili v preteklosti in o marsičem, kar bomo v prihodnosti. Kam gremo? Vse, kar vam povem, vam lahko povem samo iz svoje izkušnje: obramba in varnost sta integralni del družbene celote. Ni gospodarskega blagostanja, ni varnega življenja v gospodarskem smislu, če niste zavarovani tudi v vojaškem smislu. Prvi nauk, ki ga moramo iz svoje preteklosti zaradi tega pomniti, je nauk, da so ljudstvo, narod in njegova vojska, njegova obramba eno in isto.

Pomnite, mlajši rod! To sporočilo, ki ga dobivamo iz partizanskih vojnih let, je še zlasti aktualno v sedanjem trenutku. O njem upravičeno razpravljamo. In je prav tako, da razpravljamo, da vse skupaj v isto skladnost pripeljemo, da bo naša prihodnost varnejša, temeljitejša in učinkovitejša.

Vendar pri tem ne smemo pozabiti še na nekatere izkušnje in sporočila, ki nam jih je kot ste-

bre zapustila preteklost: na naše pojmovanje splošne ljudske obrambe. To pojmovanje SLO je razvil pokojni tovariš Tito – na podlagi izkušenj iz druge svetovne vojne. On je vedel, da tudi tehnično najsodobnejše opremljena, izurjena armada ni strateško in gospodarsko učinkovita, če ni globoko zakoreninjena v ljudstvu. Zaradi tega je pojmu splošne ljudske obrambe dal dvojen pomen: JLA predstavlja udarno silo naših oboroženih sil, teritorialna obramba pa raste iz baze, iz ljudstva. Prva je mobilna, druga, TO, pa je zakoreninjena v občini, na terenu samem. Ko razmišljamo o prihodnjem delovanju SLO, se teh dveh načel moramo zavedati. Tehnična in strateška učinkovitost, ki jo jamči udarna sila JLA, nam mora biti mar, obenem pa moramo skrbeti za demokratično družbeno učinkovitost, ki pa jo jamči TO. Rezultat obojega pa mora biti razvijanje naše obrambe in varnosti.

Iz teh korenin pa se je po vojni vzpostavila tudi tesna povezava med civilnim prebivalstvom Jugoslavije in njegovo

vojsko, mobilno vojsko in teritorialnimi enotami. Ena in druga sta vedno bili ponos našega naroda – takšen odnos je naš narod tudi kazal. Zato je treba razumeti naš odnos do JLA – prav tako, kot je treba razumeti naš odnos do naše skupne domovine Jugoslavije. Mi nismo postali Jugoslavi po naključju, čez noč. Slovenski narodnoosvobodilni odbor, ki je bil izraz oblasti OF, je že 20. septembra 1941. leta, nekaj mesecev potem, ko je sovražnik prišel v deželo, napisal odlok. V njem je bilo prvič napisano, da se ustanavljajo slovenski partizanski oddelki, ki imajo svoje poveljstvo. Samo dva paragrafa ima ta odlok – v drugem piše:

»...ti partizanski oddelki so pa del jugoslovanskih narodnoosvobodilnih oddelkov in kot

na katere spomin častimo danes tudi mi.

Slovenska partizanska vojska se je vojskovala z roko v roki z ostalimi jugoslovanskimi narodi. Mi smo svojo deželo sami osvobodili, za skupno domovino pa smo se tudi sami odločili. Zakaj? Prvi in glavni vzrok je bil obramba, saj smo vedeli, da je načelo vsi za enega, eden za vse načelo moči. Če hočete svojo nedvisnost ubraniti, če hočete svobodo zadržati in uresničiti svoje socialistične ideale, potem morate imeti moč. Moč pa imate samo, če združite moč cele velike družine jugoslovanskih narodov. Zato smo se povezali v enakopravno federacijo, federacijo suverenih jugoslovanskih narodov. Za tako Jugoslavijo so se borili partizani, za tako Jugoslavijo smo se borili mi, starejši, to Jugoslavi-

Z natečaja ob 45- obletnici tragedije na Pokljuki

Zmaga mrtvega bataljona

Zgodilo se je pozimi. V prostranih gozdovih se je odvijala krvava zgodba. Vojna. Na kaj vse nas spomni ta beseda! Na strah, trpljenje, lačna usta nedolžnih otrok, smrt. In smrt je kosila tudi tistega dne po Pokljuki.

Ne razumem, kako se človek more spustiti tako nizko in ubiti sočloveka. Sočloveka, ki ima tudi družino, svoje prijatelje, razum! In kako je mogel slovenski mladenič sedemnajstih let izdati bataljon Slovencev, bataljon osvoboditeljev? Najbrž ga je premamil denar. Vendar tega ne bi smel storiti niti, če bi mu ostal samo košček kruha.

Kaj vse se je dogajalo v glavi mladeniča, ne bomo nikoli zvedeli. Ostal nam je v bistvu samo spomin, spomin na borce, ki so morali umreti. Imeli pa so ideale – borili so se za svojo domovino, za rodove, ki ne bi bili hlapci. Umrl so utrjeni, neprespani, toda vedeli so, za kaj se borijo.

Ostal nam je tudi vonj. Vonj po pogorišču. Partizani so se borili, toda ta boj ni bil boj enako močnih moč. Člani štaba niso pričakovali, da bi Nemci izvedeli, kje je bataljon. Še manj so vedeli, da bo njihov izdajalec fant, ki jim je še donedavna pomagal, vozil hrano. Za obžalovanje je bilo prepozno – fant je pripeljal Nemce in z njimi smrt. Toda, žrtve so bile častne.

Bili so junaki. Vsi. Od bolničark do vojakov, od najmlajših do tistih, ki so se prebili in poskušali od zadaj napasti sovražnike. Do konca so se borili tudi ranjenci.

In ko je duh po smrti do konca zavel po planoti, so Nemci odšli. Ostal je zares samo še bidek spomin.

Blaže Birk, Radovljica,
učenec osnovne šole Antona Tomaža Linhart

taki operirajo pod vrhovnim poveljstvom GS Jugoslovanske NOV«. Jugoslovanske, poudarjam – nikdar ni bilo torej dvoma o tem, da OF ni priznavala razkosavanja Jugoslavije. Zanj se nismo odločili šele na koncu vojne – tako, kot smo jo želeli – svobodno, demokratično, socialistično, neodvisno – smo nosili v srcih. Za tako Jugoslavijo so padli tudi borci,

jo gradite vi, mlajši rod.

Svojo obrambo moramo gospodarsko podpirati; z veseljem pa seveda ugotavljam, da tudi predstavniki oboroženih sil v zvezni skupščini javno izjavljajo, da poznajo in razumejo gospodarske težave, v katerih je dežela. Zato so pripravljeni skupaj z ljudstvom prebrestiti isto nesrečo, ki nas je doletela. To pa je tudi pravilen odnos.

22. december, dan naših oboroženih sil

Armada miru

Kaj vse so v teh naših desetletjih za napredek in bogatejšo podobo domovine prispevali s svojim delom in dejanji pripadniki Jugoslovanske ljudske armade.

Tudi letos so vojaki iz enot ljubljanskega armadnega območja opravili prek dvesto tisoč delovnih ur. Obnovili so 47 kilometrov ter na novo zgradili dva in pol kilometra ceste ter 61 metrov dolg most. Ob njihovi pomoči je v mnoge domove pritekla zdrava pitna voda, saj so položili prek trideset kilometrov vodovodnih cevi, izkopali pa tudi prek šestdeset kilometrov jarkov za telefonske kable.

Tudi letos se je v enotah ljubljanskega armadnega območja usposobilo za različne poklice dvatisoč vojakov: za upravljalce gradbene mehanizacije 147, za sanitetna opravila 60, za različna tehnična dela 52, za delo v gradbeništvu 9, za mizarje, čevljarje in krojače 100, za delo v prometnih službah 430, za različna opravila na sredstvih za zveze 106 ter za kuharje in peke kar 1077.

V svojem prostem času so pripadniki enot tega armadnega območja pomagali pri pogozdovanju Kureškega, zgradili so več športnih objektov in letališč, pomagali pri spravilu pridelkov, pri obnavljanju dveh muzejskih ustanov pa še pri urejanju smučišč na Krvavcu, v Bovcu in v Kranjski gori.

Za vsa ta dela so porabili prek 30.000 delovnih ur.

Zavidanja vredni so tudi rezultati prireje in pridelovanja na vojaških ekonomijah: 145 ton svinjine, 98 ton junjetine, 66 tisoč jajc – pa 114 ton krompirja, blizu 40 ton pšenice...

Vsega seveda ni mogoče navesti. Medicinsko pomoč, ki jo nudijo vojaške zdravstvene ustanove prebivalstvu v naši republiki, in vse drugo, kar prispeva naša armada v našo blagostanje, lahko samo omenimo. Sicer pa govorijo dejstva sama.

Teritorialna obramba je stara dvajset let Spoštovanja vreden nasprotnik

Naše oborožene sile so šle v svojem triinštiridesetletnem razvoju skozi več faz in v njihovi zgodovini je več prelomnic, ki jih ne smemo pozabiti. Ena izmed takšnih je prav gotovo tudi konec leta 1968, ko je nastala teritorialna obramba. Tako ta del naših oboroženih sil praznuje te dni dvajseto obletnico svoje ustanovitve. Ob tej priložnosti smo obiskali prvega poveljnika teritorialne obrambe Slovenije Bojana Polaka-Stjenko, ki je pripovedoval o prvih letih razvoja, dilemah, zapletih in drugem, o njenem aktualnem trenutku pa razmišlja njen sedanji poveljnik generalmajor Ivan Hočevar.

Niso razumeli našega koncepta

»Vzrok za nastanek teritorialne obrambe v Jugoslaviji so bili dogodki na Češkoslovaškem. Predvidevali smo, da bi bila Slovenija, ne glede, od kod bi prišel napadalec, hitro zasedena. Zato smo taktiko delovanja enot prilagajali temu dejstvu, pri tem pa smo veliko uporabljali izkušnje iz NOB. Nismo hoteli imeti velikih enot, ampak smo hoteli ustanoviti skupine, ki naj bi ostale v zaledju sovražnika. Te naj bi bile tudi osnovni nosilec in začetnik odpora na zasedenem ozemlju. Bili smo za manjše, zelo izurjene enote, za divertsantske skupine, za povsem drugačno orožje, ki bi bilo prilagojeno predvidenemu bojevanju,« pravi Bojan Polak-Stjenka.

V začetku obstoja teritorialne obrambe so bila osnova za izobraževanje poveljniškega kadra enot nekatera pisna navodila, predvsem pa pogovori, kasneje pa so začeli pripravljati tečaje. Predvsem pa so na začetku zelo veliko razmišljali o organizaciji in najbolj učinkoviti uporabi enot.

»V Jugoslaviji so takrat potekale številne razprave o zasnovi teritorialne obrambe. Slovenski koncept se je bistveno razlikoval od koncepta v drugih delih Jugoslavije,« poudarja Bojan Polak-Stjenka. »Že takrat nekateri niso hoteli razumeti raznolikosti. Če sem povsem konkretni... Enote TO pomenijo v Bosni in Hercegovini po-

vsem nekaj drugega, kot pa pri nas, saj imajo tam povsem drugačne naloge. Zato smo vseskozi govorili: če hočete imeti večje enote, jih uredite. Mi pa na te stvari gledamo tako, kot smo povedali.«

Pristop k SLO je bil v drugih republikah povsem vojaški. V Sloveniji pa so govorili o splošnem ljudskem odporu in ne o splošni ljudski obrambi, kar izhaja iz narodnoosvobodilnega boja. Vse ozemlje, ki je zasedeno, naj bi pokrili z organizacijo, ki bi zbirala podatke, opravljala sabotaže... To je bilo ljudem v drugih delih Jugoslavije, predvsem v Generalštabu v Beogradu, tuje.

»Od leta 1941 smo bili Slovenci nekaj posebnega. Vse smo imeli organizirano drugače in tega nam ostala Jugoslavija noče priznati in

Bojan Polak-Stjenka je bil prvi poveljnik teritorialne obrambe Slovenije.

razumeti. Že takrat so nam očitali, da hočemo republiško armado. Toda dejstvo, da smo zavračali ustanavljanje večjih enot teritorialne dokazuje, da to ni res. Mi smo se pripravljali samo za tisto, kar naj bi ostalo na zasedenem ozemlju. Bili smo tudi proti temu, da bi enote TO uporabili na fronti. Hoteli smo imeti jedra, ki naj bi ostala za frontno črto in bi bila osnova oboroženemu delu odpora. Drugje so si to predstavljali zelo poenostavljeno. V občinskem štabu TO naj bi bil nek major in predstavniki partije ter drugih družbenopolitičnih organizacij in vsi bi dobivali naloge od tega majorja. Naše stališče pa je bilo drugačno. Ker

bo to zasedeno ozemlje, bo nosilec in organizator odpora partija. To pa pomeni, da bo poveljnik teritorialne obrambe občine dobival naloge od komiteja za SLO,« poudarja Bojan Polak-Stjenka.

Slovenija se bistveno razlikuje od drugih delov Jugoslavije tudi po tem, da je majhna in gosto prepletena z najrazličnejšimi prometnicami. Zato se je takrat postavljalo vprašanje, ali bodo oborožene enote v gozdu ali v mestih. Glede na to bi morali določiti tudi način bojevanja. V republiškem štabu TO so menili, da naj bi bile enote, ki bodo ostale v sovražnikovem zaledju, oborožene z najsodobnejšim orožjem. To je z orožjem, ki ga je v mestih lahko skriti, ki ga je lahko nositi pod plaščem, pelerino ali kako drugače. V glavnem je TO dobivala orožje od armade in na začetku so bili to ostanki ali pa za armado neuporabno in zastarelo orožje. Kasneje ga je začela teritorialna obramba kupovati in težili so za tem, da bi dobili avtomatsko orožje, brzostrelke in puškomitraljeze, takšno orožje torej, za katerega so predvidevali, da bo odgovarjalo načinu boja.

»Teritorialna obramba je bila v svojem bistvu zelo dobra zamisel in se je tudi v svetu veliko govorilo o našem obrambnem konceptu.«

pravi Bojan Polak-Stjenka. »Sam sem imel celo intervju za francosko televizijo o našem pogledu na zasnovo SLO. Povedati moram, da so imeli doma, v Sloveniji, ljudje veliko razumevanja za ta naš koncept. Ljudje so bili pripravljeni sodelovati v njem in po svojih močeh prispevati k obrambi, če bi do česa prišlo. To je po mojem mnenju odločilen dejavnik odvratanja. Če potencialni napadalec ve, da so se ljudje pripravljali boriti, bo temeljito premislil, ali bo napadel. Že takrat smo veliko razpravljali z nekaterimi, ki so bili zadoženi za civilno zaščito, o zakloniščih. Trdili so, da mora imeti vsaka hiša takšno ali drugačno zaklonišče. Z njimi sem se strinjal in jim hkrati dejal, da bo nasprotnik napadel tudi, če bo imel vsak Slovenec svoje zaklonišče: če pa bo vedel, da smo se pripravljali boriti, pa tega ne bo storil. Takrat smo začeli tudi z akcijo za obnovo žag, mlinov, za vnovično naselitev planinskih in hribovskih območij in drugo, saj bi v primeru vojne to potrebovali za nemoteno delo štabov in enot teritorialne obrambe.

V našem štabu smo veliko razmišljali in veliko delali pri zasnovi, nismo pa bili razumljeni. Leta 1973 sem moral jaz in še nekateri drugi na povsem jugoslovanski način oditi iz teritorialne obrambe.«

Družbene razmere ne vplivajo na izvajanje nalog

»Teritorialna obramba Slovenije se je v dosedanjem razvoju potrjevala kot najširša oblika organiziranja in pripravljanja delovnih ljudi in občanov za oborožen splošni ljudski odpor, za določene naloge pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah ter preprečevanju in odpravljanju izrednih razmer,« je uvodoma poudaril generalmajor Ivan Hočevar. »Nenehno se utrjuje in razvijata njena povezanost in skupno delo z ostalimi sestavinami v enoten sistem SLO in DS. Štabi teritorialne obrambe so okrepili svoje vloge vojaško-strokovnih organov družbenopolitičnih skupnosti. To omogoča, da delegatske skupščine, samoupravni organi in druge ustanove učinkoviteje usmerjajo razvoj, pripravo in opremljanje TO na svojih območjih. Pri tem je treba posebej opozoriti na dosežene rezultate pri posodabljanju enot in štabov v Sloveniji.

Poveljnik teritorialne obrambe Slovenije, generalmajor Ivan Hočevar

Teritorialna obramba se razvija skladno z idejnopolitičnimi doktrinami in drugimi usmeritvami naše družbe.«

Ob tem pa velja posebej opozoriti na dejstvo, da se je okrepila povezanost in usklajenost teritorialne obrambe z razvojem JLA, kar se je potrdilo na številnih skup-

nih vajah in drugih oblikah skupnega dela.

Kot pravi Ivan Hočevar, so v zadnjem času namenili posebno pozornost dopolnitvam in spremembam v organizacijsko-mobilizacijskem sistemu na vseh ravneh. Pri tem so upoštevali dosedanje izkušnje pri združevanju, nova spoznanja o značilnostih morebitne vojne na našem ozemlju, izkušnje z različnih vaj in drugih oblik usposabljanja, pa tudi prostorske, gospodarske, demografske in druge zmogljivosti in značilnosti posameznih okolij. Zato se je skupno število pripadnikov TO zmanjšalo. Ob tem pa so se opremljenost in usposobljenost izboljšala, kar je vplivalo na večjo bojno sposobnost teritorialne obrambe. Z organizacijskimi in mobilizacijskimi spremembami je TO dosegla pomemben napredek. Povečali so tudi delež prostorskih enot za bojni nadzor in obrambo celotne-

ga prostora v vseh razmerah pri nas.

»V sedanjih zaostrenih družbenih in gospodarskih razmerah je bila velika pozornost pripadnikov TO usmerjena na dogajanja v naši družbi. Nanje vplivajo vse slabši življenjski pogoji in padanje življenjske ravni, kar je najtesneje povezano z vse slabšimi pogoji gospodarjenja, skrbijo pa jih še posebej zaostrene družbene in politične razmere v državi. »Ugotavljamo pa,« poudarja Ivan Hočevar, »da te razmere ne vplivajo bistveno na uresničevanje naših nalog. Odgovornost, prizadevnost in samozaščitno obnašanje so pri naših pripadnikih na visoki ravni.«

Iluzorno bi bilo pričakovati, da v teritorialni obrambi ne občutijo posledic sedanjih razmer pri nas. Pri njihovem odpravljanju ima teritorialna obramba odgovorne naloge. K njihovemu razreševanju pa najbolj prispeva z boljšim delom, boljšo organiziranostjo in večjo odgovornostjo pri porabi finančnih in materialnih sredstev. Pri tem so dosegli dobre rezultate. Ti se kažejo pri skrajšanju časa pouka. Večina vaj in urjenj poteka v dela prostem času. Z delovnimi organizacijami se dogovarjajo o urjenjih, tako da bi bilo čim manj delavcev odsotnih z delovnim mest. Pripadniki teritorialne obrambe pa so se izkazali tudi pri vzdrževanju opreme, tehničnih sredstev in druge opreme, kar se zelo pozitivno kaže na čas njihove uporabnosti.

»Vsi pripadniki teritorialne obrambe si bomo v prihodnje prizadevali, da se bo okrepila njena vpetost v sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Še naprej se bomo usposabljali za oborožen boj in druge naše naloge. Težišče uposabljanja bo na vodenju oboroženega boja na začasno zase-

denem ozemlju in na še boljše izurjenosti za bojevanje v sodobnih razmerah v vseh vremenskih in prostorskih razmerah, še posebej pa na boljši izurjenosti v partizanskem načinu bojevanja. Trdili se bomo, da bi dosegli še boljšo strelsko izurjenost in da bi dvignili raven tehnološkega poznavanja in tehničnega obvladovanja sodobne oborožitve. Štabi teritorialne obrambe bodo skupaj z drugimi pristojnimi organi dograjal in izpopolnjevali enoten sistem materialne in medicinske oskrbe prebivalstva in oboroženih sil v vojni. V okviru teh prizadevanj bomo sodelovali pri izboljševa-

nju organizacije in ustvarjanju ustreznih pogojev za oskrbo ter sodelovali pri skupnem usposabljanju s pristojnimi organi.

Imamo še veliko drugih nalog, tudi s stališča dokončnega usklajevanja sprememb in dopolnitev našega razvoja na vseh ravneh organiziranja. Sem sodijo tudi naloge pri nadaljnjem posodabljanju sistema urjenja, kadrovskega popolnjevanju in tudi dejavnostih, v prizadevanjih za še večjo racionalizacijo urjenja in vsega našega dela,« je ob koncu poudaril generalmajor Ivan Hočevar.

Pripravil Bojan Kuntarič

Ob 22. decembru – dnevu JLA

Pomembne spremembe v naši armadi

V Domu JLA v Mariboru je bila pred dnevom JLA-22. decembrom slavnost, na kateri sta sodelovala tudi poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Svetozar Višnjič in republiški sekretar za ljudsko obrambo Janko Kušar. Prireditve so pripravili ob napredovanju 813 rezervnih vojaških starešin v višji čin. Med njimi je 523 nižjih oficirjev in 290 oficirjev, med napredovanimi pa je tudi pet tovarišic.

Poveljnik Svetozar Višnjič je rezervnim starešinam čestital ob napredovanju v višji čin in jih opozoril na naloge, ki jih čakajo pri uresničevanju nalog v enotah in službah, v katere so razporejeni. Poudaril je izreden pomen usposabljanja, ki ga bo treba še izboljšati. V ljubljanskem armadnem območju je bil na tem področju dosežen pomemben razvoj, saj so bili odzivi na vojaške vaje letos za 3 do 4 odstotke višji kot v letu 1987. Kljub temu pa z doseženimi rezultati še ne morejo biti zadovoljni, kar velja zlasti za večja urbana okolja Ljubljana, Maribor in druga, kjer bo treba tej problematiki posvetiti še večjo skrb. Po drugi strani pa je usposabljanje uspešnejše

Generalpodpolkovnik Svetozar Višnjič

v manjših urbanih okoljih. Generalpodpolkovnik Svetozar Višnjič je govoril tudi o sedanjih vojaško-političnih razmerah v svetu in o sporazumevanju med velikimi silami zlasti na področju razorožitve in zmanjšanja

napetosti. To vsekakor vpliva na mednarodne odnose in tudi na našo varnost.

Po drugi strani pa nas to ne sme uspavati in moramo tudi v prihodnje razvijati in krepiti našo pripravljenost na področju obrambnih naprav. Če bi danes velike sile zmanjšale svojo nuklearno oborožitev celo do 50 odstotkov, bi še vedno ostalo v svetu toliko nuklearnega orožja, da bi z njim lahko uničili ves svet. V JLA so letos uresničili vrsto sprememb glede nove organiziranosti in sistema poveljevanja. Uresničili so tudi nekatere formacijske spremembe, ki bodo vplivale na večjo gibčnost in prilagojenost enot v posameznih položajih, odrazile pa se bodo predvsem na povečanju obrambne sposobnosti. S sklepi 17. seje CK ZKJ, s sprejemom ustavnih dopolnil in z nekaterimi drugimi aktivnostmi družbenopolitičnih organizacij so bili ustvarjeni pogoji za enotno akcijo vseh dejavnikov v na-

ši družbi. Oborožene sile so v zapletenih pogojih v zadnjih dveh letih uspele ohraniti moralnopolitično enotnost in bojno pripravljenost. Organizacijske spremembe v JLA pa terjajo od vseh pripadnikov JLA velika prizadevanja pri reševanju problemov, ki se pojavljajo.

V JLA so bili v zadnjih mesecih izpostavljeni različnim napadom, ki so se okrepili zlasti po procesu četverici pred vojaškim sodiščem

v Ljubljani. Ti napadi so za našo družbo resna zadeva in v bistvu pomenijo razbijanje enega pomembnih segmentov jugoslovanske enotnosti in jugoslovanske federacije. JLA je bila vedno napoti posameznikom, ki vidijo v njej oviro za uresničitev svojih ciljev. To niso samo napadi na Jugoslovansko ljudsko armado, temveč na naš celoten sistem. Zato se jim moramo z vsemi silami upreti. To pa seveda ne pomeni, da se JLA zapira pred vsako do-

bronamerno kritiko pomanjkljivosti, ki so tudi v JLA. Pri uresničevanju programov usposabljanja rezervne starešine čakajo pomembne in odgovorne naloge, ki jih bodo lahko uspešno obvladali samo z večjim znanjem. Na koncu slovesnosti je generalpodpolkovnik Svetozar Višnjič čestital vsem rezervnim starešinam za 22. december – dan JLA ter jim zaželel tudi dosti sreče, zdravja in osebnega zadovoljstva v novem letu.

Pogovarjali smo se z generalmajorjem Vukašinom Vilotićem

Številni stiki z okoljem, v katerem živijo

Pred 22. decembrom – dnevom JLA smo se pogovarjali z generalmajorjem Vukašinom Vilotićem, poveljnikom mariborske garnizije. Poudaril je, da so se v enotah JLA v mariborski garniziji delovno pripravili na letošnje praznovanje.

Sprejeli so načrt prireditve, ki predvideva sprejem za pionirje, osrednjo slavnost, razne kulturne in športne prireditve ter prireditve po posameznih enotah, na katerih bodo razglasili najboljše enote in posameznike in izročili tudi državna odlikovanja, nagrade in priznanja starešinam in vojakom. Ob letošnjem 22. decembru so tudi analizirali dosežene rezultate, ki so jih v enotah dosegli pri usposabljanju in izvažanju konkretnih nalog na področju SLO in DS.

Ko je opisoval nekatere letošnje aktivnosti enot JLA v mariborski garniziji, je generalmajor Vukašin Vilotić

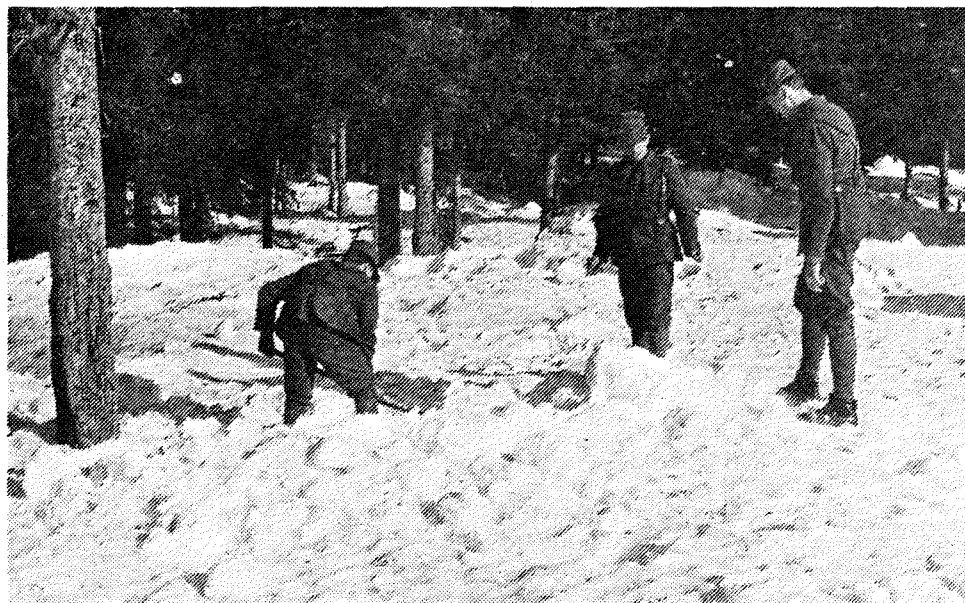

Poveljnik mariborske garnizije generalmajor Vukašin Vilotić.

spregovoril o letošnjem taktično tehničnem zboru in vaji izsiljenega prehoda motorizirane enote prek Drave v Rošnji, na kateri je bilo navzočih okoli tisoč rezervnih vojaških starešin. Ta vaja je z uporabo formacijske tehnike in priročnih sredstev

pokazala, kakšna bi morala biti organizacija dela in sodelovanja z vsemi strukturami (Teritorialno obrambo, milico, Vodno skupnostjo Maribor, krajevno skupnostjo itd.). Za mesto Maribor in širšo okolico je reka Drava naravna ovira, ki je nevarna le do takrat, če se ne znajo uporabljati sredstva za prehod prek reke.

Ko pa se za to usposobimo, pa je reka ovira samo še za morebitnega napadalca. Enota, ki je to vajo izvajala, je imela določen čas za pripravo in je vajo izvedla na podlagi splošnih taktičnih in tehničnih normativov. Posebej je bila razveseljiva pripravljenost in motiviranost vojakov, da vložijo pri tem vse svoje fizične in umske sposobnosti in pokažejo svojo usposobljenost. V prihodnje bodo tehnične zборе organizirali vsako drugo ali tretje leto v dogovoru z ZRVS in ostalimi strukturami SLO in DS. Za vsako

generacijo vojakov, ki pride na odsluženje vojaškega roka, pa bodo organizirali manjše tehnične zборе, na katerih bodo prikazali tehnične posamezne enote.

V mariborsko garnizijo so letos prišli tudi mladi starešine, ki so končali šolanje in so bili razporejeni v posamezne enote. V mariborski garniziji so jih lepo sprejeli, sprejem pa so jim pripravili tudi v družbenopolitičnih organizacijah in mestu Maribor, saj jih je sprejel predsednik mariborske mestne skupščine Emil Tomažič. Ob prihodu v enote mariborske garnizije so mladim starešinam želeli, da bi se čimprej vključili v vojaške kolektive in v družbenopolitično življenje Maribora.

Generalmajor Vukašin Vilotić je še poudaril, da je sodelovanje z ZRVS v Mariboru in Podravju zelo dobro in da posamezne organizacije ZRVS sodelujejo z enotami JLA na različnih področjih, predvsem pa na področju usposabljanja. Z raznimi vajami in tehničnimi zbori poskušajo osvežiti pri rezervnih vojaških starešinah že prej pridobljeno znanje, da bi se le-te lahko čimprej in čim bolj vključile v opravljanje svoje funkcionalne

dolžnosti v enotah. Nekatere analize so pokazale, da je pripravljanje raznih vaj zelo koristno, saj pomembno prispeva k usposabljanju rezervnih starešin. Tako so pri vaji izsiljenega prehoda motorizirane enote prek Drave in tehničnem zboru obnovili 23 tem s področja usposabljanja, kar ne bi mogli tako uspešno združiti v nobeni drugi obliki usposabljanja.

Pogovor je nanesel tudi na delovanje doma JLA v Mariboru, ki se je v zadnjih letih razvil v pomembno kulturno in politično središče mesta. V njem se odvijajo številne kulturne in politične manifestacije. Festival Kurirček, srečanja in predavanja za rezervne starešine, družabna srečanja delovnih kolektivov, srečanja borcev, lovcev, ribičev in raznih drugih društev. Dom JLA ne služi samo JLA, temveč širšemu krogu Mariborčanov. V domu je tudi garnizijska knjižnica z večjim številom strokovne vojaške literature in leposlovnih knjig. V okviru doma dela tudi likovna sekcija, v kateri delajo vojaki, ki po svojem osnovnem urjenju nadaljujejo umetniško dejavnost, za katero so se že usposobili v civilnem življenju.

V mariborski garniziji si prizadevajo, da bi bile enote čim bolj odprte navzven. Zaradi tega imajo posamezne enote in vojašnice vrsto stikov s srednješolsko mladino, z mladino v delovnih organizacijah in na vasi. Na številnih kulturnih in športnih prireditvah v vojašnicah sodelujejo tudi mladi iz šol in delovnih organizacij. Poteka tudi sodelovanje pri razvijanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij. Na meji ima vrsta delovnih kolektivov patronate nad obmejnimi karavliami.

Vojaki sodelujejo tudi pri raznih komunalnih delih in pomagajo pri zidavi vodovodov, cest in mostov, pomagajo pa tudi pri kmetijskih delih in priskočijo na pomoč pri elementarnih nevarnostih. Po oceni strokovnjakov so opravljena dela pri zidavi komunalnih objektov visoke kakovosti in tudi velike vrednosti. V mariborski garniziji poudarjajo, da se morajo vojaki in starešine vključevati v družbenopolitično življenje krajev, kjer delajo in živijo. To je tudi razumljivo, saj je JLA aktiven dejavnik in sestavni del v naši družbi.

Zapisal Marjan Kos

Obletnica Devetega korpusa

Pred 45 leti, 22. decembra 1943, je bila formalno ustanovljena ta slavna slovenska partizanska enota, ki je odločilno sodelovala v bojih za osvoboditev Trsta in Slovenskega Primorja

Deveti korpus je zrasel med narodnoosvobodilno vojno na ozemlju, ki je bilo petindvajset let pod fašistično Italijo. Zgodovinsko poslanstvo NOB in njegove udarne pesti 9. korpusa je torej obsegalo poleg splošnih ciljev osvobodilne vojne in revolucije predvsem tudi priključitev teh krajev in ljudstva njihovi domovini: Sloveniji in Jugoslaviji.

Kot vse enote naše vojske je tudi 9. korpus nastal in rasel skladno z razvojem celotnega osvobodilnega boja na Primorskem, ki je potekal od prve partizanske čete avgusta 1941 do ljudske vstaje po kapitulaciji Italije 1943 in tako imenovane Goriške fronte, ko je bil korpus formalno ustanovljen. Vstaja 1943. leta je bila nekaj edinstvenega v zgodovini NOB v Sloveniji (pa morda tudi v Jugoslaviji). Takrat se je enotno dvignilo vse primorsko ljudstvo. Razorožili so tri italijanske divizije, oborožili okrog 15.000 partizanskih borcev ter izbolikovali več partizanskih odredov in brigad, dve diviziji in 9. korpus. To je bil enkratni plebiscit primorskega ljudstva za priključitev k Jugoslaviji.

Deveti korpus je deloval na strateško-izredno občutljivem ozemlju. Na skrajnem severozahodu Slovenskega Primorja in bodoče Jugoslavije je bil vseskozi vkleščen med nacistično Nemčijo in fašistično Italijo. Njegovo poglavitno operativno področje je bilo ozemlje med Savo in železniško progo Jesenice-Ljubljana na vzhodu ter med Sočo in železniško progo Trst-Gorica-Jesenice na zahodu. Na jugu je segalo do železniške proge Ljubljana-Trst, zajemalo pa je tudi operativno območje v Benečiji, Furlaniji in Režiji, kjer je deloval operativni štab za zahodno Primorsko.

Majhno, a razgibano operativno ozemlje

Ves ta strateški trikotnik, preko katerega so vodile mednarodne komunikacije, je bil izjemno pomemben, za fronte v Italiji in na Balkanu pa je bil ob koncu vojne neposredno zaledje. Znano je tudi, da so se Nemci ukvarjali z mislijo, da bodo organizirali zadnjo obrambno fronto rajha nekje na južnih pobočjih Alp v Italiji in Sloveniji.

Na drugi strani pa so zavezniki (Churchill) dolgo vztrajali, naj bi se njihove enote izkrcale v Istri. Vsekakor je bilo očitno, da se bodo zavezniki in JA srečali prav na tem ozemlju. Zaradi vsega tega je bil položaj 9. korpusa v vojaško-političnem smislu izjemen. Dodati je še,

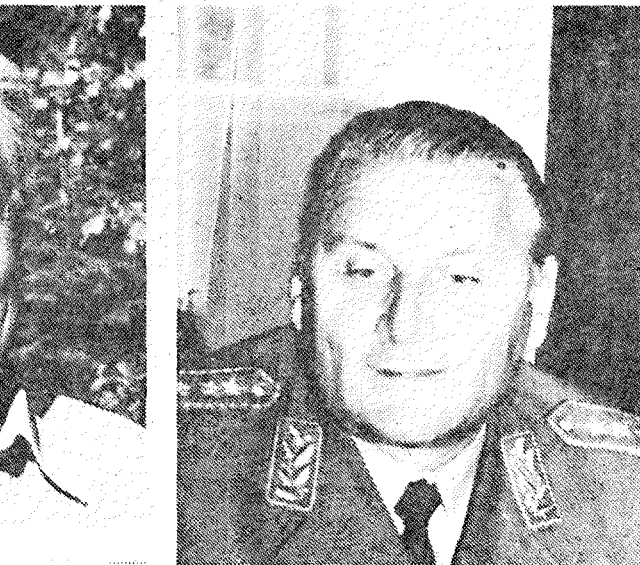

Lado Ambrožič-Novljan in Stane Potočar-Lazar, prvi in drugi komandant 9. korpusa.

da je bilo njegovo operativno ozemlje po površini razmeroma majhno, vendar izredno komunikativno. Številne doline in gore so partizanski vojski oteževale manevriranje, sovražniku pa so številne komunikacije olajševale delovanje. Da je 9. korpus uspešno opravil svojo zgodovinsko nalogo, gre zaslugi njegovi organizaciji in vodstvu ter popolni podpori in sodelovanju vsega primorskega ljudstva.

Zaradi opisanega geostrateškega položaja je imel 9. korpus velik vpliv na nastanek in razvoj odporniških gibanj v Italiji in Avstriji. S svojim bojnim delovanjem je spodbujal in krepil odporniški duh v teh deželah, hkrati pa je nudil osvobodilnim gibanjem neposredno organizacijsko in materialno

pomoč. Že marca 1943. leta je v Furlaniji nastal oddelek »Garibaldi«, po kapitulaciji Italije pa so se v Furlaniji, v Slovenskem Primorju in v Istri lažje ustanavljali bataljoni, ki so kmalu prerasli v brigade. Pozneje, v avgustu 1944, so bile tudi lažje razmere za ustanovitev divi-

zije Garibaldi Natisone. Ta je novembra 1944. prišla v sestavo Devetega korpusa, pozneje pa v sestavo Sedmega korpusa. V 9. korpusu je bila vključena tudi Tržaška udarna brigada, imenovana Triestina d'Assalto. Poleg italijanskih enot so bili v 9. korpusu tudi: ruski bataljon in francoska četa, na Korškem pa je bil 1. maja 1945 ustanovljen Avstrijski bataljon. Iz zaporov in taborišč v Italiji in Avstriji je prišlo v 9. korpus tudi nekaj pripadnikov drugih narodov in narodnosti, zlasti po kapitulaciji Italije. Zaradi vsega tega lahko rečemo, da je bil 9. korpus v določeni meri tudi mednarodna enota.

Pred končnimi operacijami na območju 9. korpusa je štela decembra 1944. sovražnikova vojska 74.114 vojakov različnih narodnosti. Pozneje, od začetka leta 1945 in do konca vojne, pa je prišlo v njene vrste še okrog 12 tisoč nedincev (srbski dobrovoljski korpus), 10 tisoč četnikov (Dinarska divizija) ter okrog 10 tisoč pripadnikov kavkaških, kozških in drugih kvislinških enot. Ker je 9. korpus NOV in POS takrat štel okrog 10 tisoč borcev, je bilo razmerje sil 1:7 ali celo 1:10 v sovražnikovo korist.

Kaj bi bilo, če bi sovražna ofenziva uspela?

Kot uvod v zaključne operacije lahko štejemo največjo in najtežjo sovražnikovo ofenzivo od 19. 3. 1945 do 6. 4. 1945. V teh bojih je sodelovalo okrog 35 tisoč sovražnikovih vojakov. Nameravali so uničiti 9. korpus ter očistiti omenjeno ozemlje enot NOV in POS, organov ljudske oblasti in vseh drugih organizacij narodnoosvobodilnega gibanja. Mislim, da vojaškopolični nasledki te

ofenzive še do danes niso dovolj raziskani. Težko je oceniti, kako bi potekale končne operacije za osvoboditev Trsta in Slovenskega Primorja ter kakšne bi bile naše vojaške in politične pozicije v času priključevanja Slovenskega Primorja k Jugoslaviji, če bi sovražnikova ofenziva uspela.

Kaj bi se zgodilo, če bi se na tem delu slovenskega in jugoslovanskega ozemlja sestali zahodni zavezniki, organizirani s kvislinškimi enotami in z »vlado« iz Ljubljane? Vsekakor bi bila to priložnost za obnovo starega režima z emigrantsko vlado in kraljem na čelu, priložnost za doseg ciljev, ki naj bi se uresničili s poprej nameravanim izkrcanjem v Istri. To

9. korpus v Trst radijsko postaja. Mesto je bilo najprej razdeljeno na osem rajonov, kasneje pa na štiri cone. Ustanovili so 16 bataljonov s približno tri tisočimi možmi. Ustanovljen je bil SIAIO (Slovensko-italijanski antifašistični izvršilni odbor). Z napadom partizanskih enot na Trst 28. aprila 1945 se je v mestu začela vstaja. V upor so sodelovali že omenjeni bataljoni in slovenski ter italijanski prebivalci mesta. Razoroževali so posamezne sovražne skupine tako, da je bil sovražnik prisiljen svoje moči osredotočiti na obrambo posameznih ločenih objektov. Sistem mestne obrambe je bil tako razbit. Oboroženo prebivalstvo je skupaj z enotami 9. korpusa in 4. armade sodelovalo v napadih na posamezne točke odpora, posebno koristna pa je bila njihova pomoč pri obveščanju, saj so poznali mesto in razmere v njem, kar je bilo dragoceno pri vodenju naših enot.

Zgodovinsko poslanstvo izpolnjeno

Ob bojih za Reko, Trst in Ilirsko Bistrico je 9. korpus deloval v sovražnikovem zaledju. Tako je sovražnikove sile osredotočil nase ter kril bok in hrbet silam, ki so se borile v Trstu in na prostoru med Reko in Ilirsko Bistrico. V bojih za Trst je neposredno sodelovala 30. divizija 9. korpusa in ena brigada (Vojkova) 31. divizije ter trije bataljoni VDV. Posebej je treba poudariti delež, ki so ga dali 3. Prekomorska in Slovenci v sestavi 4. armade. Zanimivo je, da je bila med enotami 9. korpusa in 4. armade, ki so napadale Trst, dosežena, brez vnaprejšnjega usklajevanja, visoka stopnja enotnosti in sodelovanja v operativnem in taktičnem pogledu.

Enote 31. divizije (dve brigadi) so se usmerile proti zahodu in tako je 3. brigada 30. aprila 1945. zavzela in osvojila Tržič (Monfalcone), 7. brigada z bataljonom VDV

maja, čeprav je zadnji odpor v njem prenehal 3. maja. Tako je 9. korpus izpolnil svoje zgodovinsko poslanstvo. Skupaj z enotami 4. armade so osvobodili Trst, korpusne enote pa so osvobodile slovensko Primorje in slovensko ozemlje zahodno od Soče ter prišle na sam rob slovenske etnične meje. Tako so ustvarile pogoje za priključitev tega ozemlja k domovini. V svojem pohodu s Trnovskega gozda proti Trstu, Tržiču, Gorici so v Vipavski dolini razbile četniške, nedincevske, domobranske in druge kvizlinške enote ter tako pospešile njihov umik v Italijo, pod okrilje zahodnih zveznikov. Enote 9. korpusa so bile tudi prve, ki so se pri Tržiču in na Tagliamentu (Humini) srečale z zahodnimi zavezniki.

Moj namen je bil podati le nekaj misli o vlogi in pomenu 9. korpusa za osvoboditev slovenskega Primorja in njegovo priključitev k domovini. S tem nimam nikakršnega namena zmanjševati pomena in vloge 4. armade v teh operacijah. Lahko rečem le, da je zgodovinska simbolika v tem, da je bilo ravno za osvoboditev Trsta in s tem mestom povezanega slovenskega Primorja prelite mnogo krvi vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, toliko kot malokje drugje.

V reško-bistriški operaciji je namreč 4. armada vezala, potlej pa razbila glavnino sovražnikove sile in tako nosila pomembno breme v zaključnih operacijah. Prav tako so bile pomembne za Trst Dvajseta divizija in druge enote 4. armade s težko oborožitvijo.

Za konec le še izjava tedanjega komandanta 4. armade generala Petra Drapšina, ki je dejal: »Osvoboditev tiste ga dela Slovenije, ki ga je zasužnjila fašistična Italija, je skupno delo borcev 4. armade, toda na prvem mestu je to velika zasluga slovenskega 9. korpusa.«

Slovenski Poročevalec pa 2. septembra 1945 poroča:

Srečanje Jožeta Borštnarja – tretjega komandanta 9. korpusa – z generalom Freyberghom, poveljnikom novozelandske divizije v Monfalconu (Tržiču) zadnje dni druge svetovne vojne. Ob srečanju je na desni Freyberghov štabni oficir. 9. korpus je prodril v Tržič sicer pred Novozelanci in ga zasedel po kratkem boju. Ko je general Freybergh prispel pred mestno hišo, da bi čestital partizanskemu komandantu za uspešne operacije, se je na Glavnem trgu zbrala množica ljudi, Furlanov, ki so navdušeno pozdravljali partizane in vzklkali: »Eviva fratellanza – živelo bratstvo Italijanov in Jugoslovancev!« 1. maja 1945 so prve enote 9. korpusa vdrle tudi v Trst.

delo odporniških sil tržaškega prebivalstva, enot 9. korpusa in 4. armade. Lahko rečemo, da je v svetovni zgodovini malo takih primerov. Že avgusta 1944. leta je bila v Trstu ustanovljena odporniška komanda mesta. Oktobra istega leta je poslal

ter Škofjeloškimi odredom pa (1. maja 1945) Gorico. Bataljoni operativnega štaba z bataljoni italijanskih partizanov so osvobodili Videm, Čedad, Tarcent in tako vso Benečijo, Režijo ter slovenske kraje zahodno od Soče. Trst je bil osvobojen že 1.

»Narodnoosvobodilno gibanje v slovenskem Primorju in Julijski krajini ter njegova udarna pest – 9. korpus – sta ustvarila zgodovinske vojaške in politične pogoje za priključitev tega ozemlja k Jugoslaviji.«

Ivan Franko-Iztok

Člani območne skupnosti borcev III. SNOUB »Ivana Gradnika« v Ljubljani smo, na svojem rednem mesečnem srečanju v novembru, razpravljali tudi o vprašanju, kako naj bi, v času, ki ga živimo, najprimerneje obeležili jubilejno 45. obletnico ustanovitve 9. korpusa NOV in POS.

Pri tem nismo mislili na proslave, mitinge ali srečanja borcev in vodilnega kadra korpusa, temveč na potrebo, da se ob tej pomembni obletnici, ki se ujema z dnevom JLA, slovenski in jugoslovanski javnosti celoviteje predstavi pomen, vloga in naloge ter prispevek 9. korpusa v boju za osvoboditev in priključitev slovenskega Primorja Sloveniji in Jugoslaviji. Poudarili pa naj bi tudi vzorno bojno sodelovanje korpusa s 4. armado v zaključnih operacijah. Ob tem smo pisno obvestili nekatere odbore skupnosti borcev enot NOV in odgovorne posameznike.

V decembru pa je nastala pobuda, da se čim prej ustanovi odbor skupnosti borcev 9. korpusa, sprejme program dela in pospeši pripravo za izdajo že dolgo pričakovane monografije 9. korpusa.

Ob tem se vsem odborom skupnosti borcev enot NOV in posameznikom, ki so se odzvali tej pobudi in prispevali svoj delež uresničevanju teh nalog, iskreno zahvaljujemo. Obenem pa vsem borcem 9. korpusa čestitamo 45. obletnico ustanovitve našega korpusa in dan JLA, vsem udeležencem NOV pa želimo SREČNO IN ZDRAVJA POLNO 1989. LETO.

Borke in borci III. SNOUB
Ivana Gradnika

Invalidi tako in drugače

Varstvo invalidov je kot posebno družbeno varstvo opredeljeno v ustavi, zakonih, družbenih dogovorih, samoupravnih sporazumih in drugih samoupravnih splošnih aktih. Tudi v dokumentih družbenopolitičnih organizacij so opredeljena stališča o reševanju vprašanj invalidskega varstva in o celovitih družbenih skrbih zanje. Lahko rečemo, da imamo postavljene sistemske rešitve na področju invalidskega varstva, obenem pa mnogokrat ugotavljamo tudi, da pri uveljavljanju in izvajanju teh rešitev nismo dosledni in uspešni in da ostanejo te rešitve zgolj samo na papirju...

V Sloveniji imamo okoli 76 tisoč invalidov, ki so razvrščeni po kategorijah in teži telesnih sposobnosti. V naši republiki zadnja leta sicer posvečamo nekoliko več pozornosti ljudem, ki so v enakem položaju, toda marsikje so le-ti še vedno odmaknjeni na stranski tir. Šir-

ša družbena skupnost, Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja, sindikati zlasti organizacije združenega dela naj bi v prihodnje usmerili svoja prizadevanja predvsem v zmanjšanje invalidnosti na delovnih mestih, prekvalifikacijo in zaposlovanje ljudi, ki so postali invalidi-dostikrat na neustreznih delovnih mestih, in seveda v odpravljanje arhitektonskih ovir.

O vsem tem naj bi govorili na posvetu delegacij invalidskih organizacij mest, republik in pokrajin 15. decembra v Beogradu, na takojmenovanem »srečanju mest bratstva in enotnosti.«

Naj bi, pravim; gostiteljica posveta Zveza delovnih invalidov Beograda, si je namreč srečanje zamislila drugače.

Že delovni posvet na temo invalidske problematike v sedanjih zaostrenih gospodarskih in političnih razmerah je bil končan v treh urah! Edino omembe vredni so bili

film »Vsak dan Džulija Pilendre« in morda še uvodna referata predsednika konference Zveze delovnih invalidov Beograda Nikola Stokuće in dr. Jovana Milenkovića. Tri ure in če k temu še dodamo tisti dve uri, ki sta bili odmerjeni za skupno kosilo, so bile vsekakor premalo za konkretne dogovore v duhu izboljšanja razmer med invalidi.

Invalidski organizaciji občine Voždovac (Beograd) in Ljubljana – Šiška sta pobrateni. Voždovčani so šli korak naprej in so tudi oni letos priredili koncert, katerega izkupiček so namenili svojim najbolj prizadetim članom, da so lahko prišli do ozimnice. S to prireditvijo so se brez dvoma zgedovali po

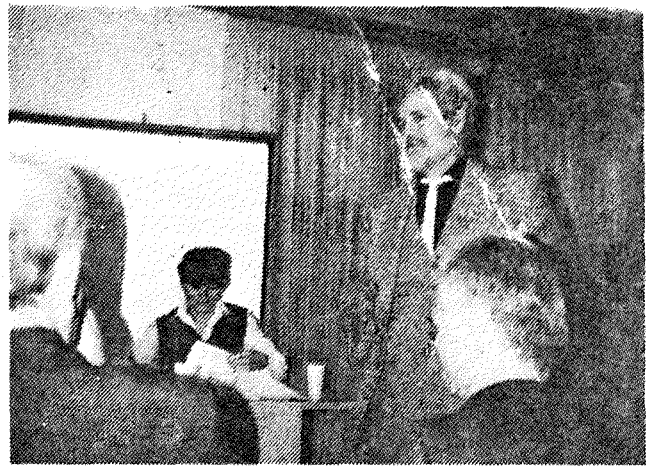

**zveza društev
civilnih invalidov vojne
sr slovenije**

Zveza društev civilnih invalidov vojne Slovenije želi vsem svojim članom – civilnim invalidov vojne, vojaškim, vojnim in mirnodobnim invalidom, borcev NOV in vsem ostalim delovnim ljudem in občanom srečno, zdravo in uspešno novo leto 1989.

»koncertu brez primere«, ki je bil na predvečer dneva mladosti v ljubljanski dvorani Tivoli. Tako kot naši, nameravajo prireditelji drugo leto ponoviti:

Posvet, kakršen naj bi bil tokrat v Beogradu, bo prihodnje leto 22. in 23. junija

Džulij Pilendre – avtor večkrat nagrajenega filma, pa tudi inovator protez-pripomočka invalidom, ki so tako ali drugače ostali brez nog. On sam in njegov film sta zbudila precejšnje zanimanje med triurnim posvetom.

v Ljubljani. Že sedaj se občinske, mestna, pa tudi republiška zveza invalidov na to pripravljajo. Da bo posvet

deloven, kot je pričakovati, ni dvoma. Sicer pa o tem kdaj drugič.

Jože Čurin

Predstavitev knjige o 32. diviziji

Komisija za zgodovino pri RO ZZB NOV Slovenije in Odbor skupnosti borcev Štirinajste divizije sta ob pomoči RK ZRVS Slovenije sredi prejšnjega tedna pripravila predstavitev knjige o 32. diviziji.

Novo knjižno delo, ki obravnava delovanje te divizije na širšem območju severozahodne Hrvaške v sestavi 10. korpusa »Zagrebačkog« NOV in POJ od nastanka do osvoboditve ter njen prispevek skupnemu revolucionarnemu gibanju, narodnoosvobodilnemu boju in socialistični revoluciji jugoslovanskih narodov in narodnosti, pomeni obogatitev našega zgodovinskega spisa.

Predsednik skupnosti borcev 14. divizije generalpolkovnik Ivan Dolničar je opisal sodelovanje te slovenske partizanske enote z 32. divizijo in kako je ta pripravila pot Štirinajsti, ko je čez Hrvaško odšla na Štajersko. Po vojni pa je brigada »Braća Radić«, ki je bila v sestavi 32. divizije, prišla v sestavo Štirinajste.

O vsebini knjige o 32. diviziji pa sta govorila zgodovinarja Bojan Godeša in Martin Ivanič. Po njunih besedah je knjiga dobro napisana, pogrešata le večjo uporabo dokumentov iz sovražnikovih arhivov.

Predsednik uredniškega odbora knjige in eden komandantov 32. divizije Rade Butal pa je na kratko opisal bojno pot divizije in se zahvalil za takšno predstavitev.

V kulturnem programu pa je nastopil dekliški zbor Srednje glasbene in baletne šole iz Ljubljane in recitatorja iz Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane.

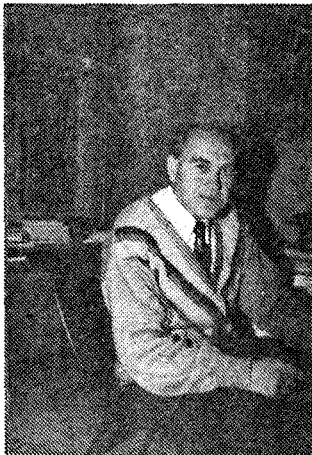
B. K.

S športom do prijateljskega sodelovanja

Redka so tista športna društva, ki so ob opravljanju osnovnih dejavnosti tudi poslanički mednarodnega prijateljskega sodelovanja. Da je to moč doseči, je treba veliko prizadevanja in obojestranskega razumevanja.

Eno izmed takih društev je TVD »Partizan« na Muti. Letos so praznovali dvajseto obletnico upešnega sodelovanja s športnim društvom PVS Heiligenhaus iz Zvezne republike Nemčije. Stiki so nastajali v letu 1967 prek njihovega domačina Milana Romiha, ki je takrat delal v tem mestu v bližini Düsseldorfa. Leto dni pozneje 1968 je delegacija obiskala športno društvo TVD »Partizan« na Muti, ki je imelo za seboj že enajsto leto organizirane delovanja, vmes so bili javni nastopi v tej ali oni disciplini na občinski, okrajni in republiški ravni in s posameznimi opaznejšimi športnimi rezultati posameznih članov.

Prihajati so začela pisma in njim so sledila vabila. Le-

ta 1969 so člani društva TVD »Partizan« na Muti vrnili obisk športnim prijateljem. Tedaj jih je v Bonnu sprejel Rudi Čačinovič, jugoslovanski veleposlanik. Srečanja in športna gostovanja so si sledila iz leta v leto. Stkale so se medsebojne prijateljske vezi. Razlogov je bilo več kot dovolj, da so v letu 1971 v Heiligenhausu podpisali listino o prijateljstvu med obema društvoma. Člani športnega društva TVD

»Partizan« na Muti so postali člani njihovega društva in obratno.

Deseto obletnico sodelovanja so proslavili v osnovni šoli na Muti. Slavnosti so se poleg drugih udeležili predsednik radeljske občine, župan mesta Heiligenhaus in veleposlanik ZR Nemčije v Zagrebu dr. Klaus Aurisch. Skupaj so ugotovili, da navsezadnje športni rezultati niso tako pomembni kakor pa medsebojni prijateljski stiki. Ob tej obletnici so izdali knjižico Poti nekega prijateljstva, v kateri avtor Fridhelm Klasen na dvestotih straneh opisuje razvoj medsebojnih prijateljskih stikov dveh društev, ki sicer delujeta v dveh različnih družbenih in političnih sistemih, kar pa sploh ni ovira za pristne odnose in sodelovanje.

Petnajsto obletnico so praznovali v Heiligenhausu. Prisrčna slovesnost je bila povezana s sprejemom pri županu tega mesta. Letošnja spominska slovesnost, že dvajseta po vrsti, je bila zopet na Muti, na tamkajšnji

osnovni šoli. Tudi tokrat je na obeh straneh prišla do izraza težnja po poglobljanju medsebojnega prijateljstva. To je poudaril tudi župan mesta Heiligenhaus; če bomo znali navdušiti mladino obeh dežel za nadaljnje sodelovanje, kar se že dogaja, potem bo prijateljstvo živelo naprej, je dejal.

Prvo srečanje, leta 1968, je pomembno tudi zato, ker je to bilo prvo snidenje dveh športnih društev iz Jugoslavije in ZR Nemčije – po tistem, ko so bili med državama vzpostavljeni diplomatski stiki. Srečanje se je pozneje razširilo še na sodelovanje med radeljsko občino in ono v Heiligenhausu, ter na izmenjavo mladinskih delegacij. Razvijati se je začelo še na kulturnem in turističnogospodarskem področju.

Štefan Šoštarec (na sliki), sicer ravnatelj osnovne šole na Muti, je že od vsega začetka član tamkajšnjega društva TVD »Partizan«, poleg tega pa je že dolga leta njihov predsednik.

Drago Miklavec

Brez pravega orožja, a z junaškim srcem

Po 4. juliju 1941 so se začeli Titovi partizani upirati sovražniku in domačim izdajalcem – čeprav goloroki, brez modernega orožja, a z junaškim srcem in veliko ljubeznijo do zaslužene domovine.

Po prvi sovražni ofenzivi so se na osvobodeno ozemlje v zahodni Srbiji, jeseni leta 1941, razredčene in zdesetkane partizanske enote z vrhovnim štabom in tovarišem Titom umaknile v Sandžak. Po težkih bojih s premočnimi sovražniki so partizani nekaj dni počivali in urejali svoje vrste. Tovariš Tito je vsak dan pregledoval po en odred in se prijateljsko pogovarjal s pogumnimi borci. Bili so brez vsake pomoči.

V pogovoru s tovariši je tovarišu Titu šinila v glavo misel, da bi bilo dobro namesto odredov ustanoviti brigade. Bile bi povezane z določenim ozemljem, toda gibljive, sestavljene iz najbolj poštenih borcev, predvsem iz delavskega razreda, ki bi bili iz vseh krajev zasedene Jugoslavije.

Tovariš Tito je ob tem takole pripovedoval: »Naš umik in izguba osvobodjene-

ga ozemlja nista imela tragičnih posledic za naše nadaljnje boje, ker smo takrat že imeli osvobodeno ozemlje v Bosni, Hercegovini, na Hrvaškem in v Črni gori. Tudi pozneje smo večkrat izgubili kakšno svobodno ozemlje, pa smo še vedno osvobodili še večje. Izguba enega je za nas pomenila nalogo zavzeti drugo.

To je zakon revolucionarne strategije in taktike. Revolucionarna bojna taktika pa zahteva neprestane ofenzivne akcije, kajti samo takšne akcije navdajajo z revolucionarnim bojnim duhom in novim poletom tiste, ki se bojujejo, in tiste, ki posegajo v boj.

V takem vzdušju je prišel 22. december 1941. Takrat sta ustanovila CK KPJ in Vrhovni štab s tovarišem Titom na čelu Prvo proletarsko brigado v mestecu Rudo na tromeji Srbije, Bosne in Črne gore. To je bil rojstni dan Jugoslovanske ljudske armade, ki ga slavnostno praznujemo iz leta v leto. To je bila prva udarna brigada, ki je izpolnjevala najtežavnejše naloge. Peš je prehodila vso Jugoslavijo, vse

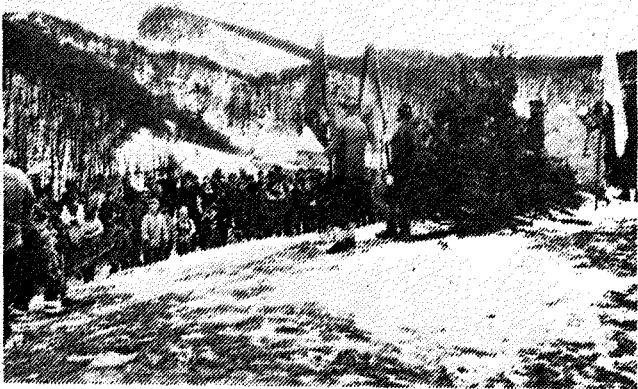
hribe, doline, prebrodila nevarne reke, preživela smrtonosni Igmanski marš. Njeni junaški borci so prišli tudi v Trst in na Koroško. Pozneje so ustanovili še več proletarskih brigad. Te brigade so se junaško bojevale do končne zmage. Številni borci so omahnili v neenakem boju s premočnimi sovražniki vseh vrst. Na njihova mesta so stopili drugi, nič manj junaški. Tako so se srca živih in srca mrtvih nenehno prepletala v junaški partizanski vojski do končne zmage.

Kakor med vojno, tako je tudi danes naša JLA povezana z ljudstvom. Saj je naša in svojega bistva ni zatajila niti za trenutek. Srečujemo jo povsod: pri vseh akcijah, kjerkoli je potrebno – ob po-

tresih, poplavih, plazovih. Prva priskoči na pomoč ponesrečenim. Tako je bilo v Skopju, Banja Luki, Črni gori, na Kozjanskem, Primorskem, povsod. Pomaga pri izgradnji cest, mostov, železnic, predorov, vodovodov. Vedno je pripravljena braniti vse naše medvojne in povojne pridobitve, našo domovino. Titovo in avnojsko Jugoslavijo.

To v premišljanje vsem, posebno tistim, ki jim je trn v peti, ki bi jo radi razvrednotili. Ostane naj takšna, kakršna je bila ob ustanovitvi ljudske, revolucionarne, jugoslovanske. To je pomembno še posebej v teh kriznih razmerah, v katerih smo se znašli. A vse probleme bomo rešili pri nas le s poštenim delom, z odgovornostjo nas vseh, še posebno vodilnih.

Danica Zidarić

Na pragu zimskih pohodov

Poleg mesecev smučarskih prireditev je nastopil tudi čas spominskih pohodov: Dražgoše, Po poteh Štirinajste, Stol, Snežnik, Porezen in še nekaj manjših, ki jih organizirajo planinska društva. Pohodi, ki imajo že dolgoletno tradicijo, bodo po predvidenih datumih. Tokrat pa omenimo že tradicionalni spominski pohod na Javornik, ki je bil v nedeljo, 18. decembra, udeležilo pa se ga je več sto udeležencev, predvsem mladih in drugih ljubiteljev gora.

Tudi letošnji, kot vsa leta doslej, je bil posvečen 47 padlim borcev Gradnikove brigade, ki so na pobočjih Javornika v neenakem boju padli 23. decembra 1943. leta. Skromna snežna odeja in pa primerne vremenske razmere so pripomogle k dobremu vzdušju pohodnikov, ki so se dobre volje srečno vrnili v dolino.

J. Č.

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Gospodarske razmere v Sloveniji na prehodu leta

Za aktualni gospodarski trenutek v Sloveniji je značilno nadaljevanje tistih teženj v tekočih gospodarskih gibanjih, ki so se kazale že na začetku jeseni. V glavnem niso ugodne. Gre za nizko dinamiko vseh proizvodnih aktivnosti – saj bomo leto tudi v Sloveniji brez dvoma spet zaključili z zmanjšanjem družbenega proizvoda; z visoko dinamiko rasti cen, ki je v zadnjih mesecih v Sloveniji podobna kot na ravni vse države; tretja poglobljena značilnost v tekočih gospodarskih gibanjih pa je pozitivna – še vedno je namreč relativno ugodna dinamika izvoza. Kot so pokazali rezultati poslovanja, je slovensko gospodarstvo tako v letošnjih devetih mesecih delež prihodkov od prodaje na tujih trgih v celotnem prihodku že povečalo na 14,2 odstotka – v primerjavi z 10,9 odstotka, kolikor je bilo v lanskih prvih devetih mesecih. K temu je prispevala seveda tudi relativno ugodna konjunktura na naših najpomembnejših tržiščih, pa tudi tečajna politika. Ob okoli 3 do 4 odstotka realni rasti izvoza blaga v enajstih mesecih pa je uvoz blaga slovenskega gospodarstva nazadoval za okoli 6 odstotkov, občutno pa se ob tem še naprej povečuje uvoz s klirinškega področja. V nazadovanju celotnega uvoza blaga je žal najbolj izrazit padec uvoza opreme – več kot za 25 odstotkov.

Finančni rezultati gospodarstva kažejo težnjo, da se nekoliko znižujejo obveznosti za skupno in splošno porabo iz dohodka in iz bruto osebnih dohodkov.

Kljub relativno premočnemu dvigu tako imenovanih nominalnih sider bo manjša tudi udeležba osebnih dohodkov v dohodku. Razmerja med osebnimi dohodki zaposlenih v gospodarstvu in v družbenih dejavnostih pa se žal slabšajo v škodo zaposlenih v družbenih dejavnostih, kar je predvsem posledica hujših sider v skupni porabi. Navkljub oktobrskemu popravku sider bo v skupni porabi realni padec sredstev letos – podobno kot pri osebni porabi in osebnih dohodkih – občuten in programov ne bo mogoče v celoti uresničiti. Še močnejše bo realno nazadovanje splošne porabe za potrebe na ravni občin in republike, pri tem pa ugotavljamo, da so pritiski za obremenjevanje Slovenije za različne potrebe na ravni federacije že v letu 1988 zelo močni, pritiski, ki se v tem smislu obetajo za leto 1989 pa so takšni, da jih ob sedanjih ekonomskih razmerah v Sloveniji – kot kaže – ne bo mogoče prenesti.

Zlasti pod vplivi sidranja porabe se je v minulih mesecih – kolikor je to seveda v takšnih hiperinflacijskih pogojih z vsemi njihovimi psihološkimi efekti mogoče – tudi v Sloveniji umirjalo domače povpraševanje, kar je imelo svoj odziv v manjši proizvodnji, saj je slovensko gospodarstvo v svojih prodajah okoli šestdesetodstotno vezano na slovenski trg. Izvoz ostaja še naprej glavna priložnost za možno oživiljanje gospodarske aktivnosti. Večje impulze gospodarski aktivno-

sti bi v naslednjem obdobju morale dajati tudi investicije, pri čemer lahko ugotavljamo, da imamo od avgusta dalje pri izplačilih za investicije nekoliko ugodnejše smernice – čeprav še vedno realno zaostajanje v primerjavi z minulimi obdobji – in da v nameranih investicijah vendarle prevladujejo modernizacije, rekonstrukcije in energetske varčevalne naložbe v industriji. Tu vsaj nekoliko pozitivnega prispevka daje tudi »razvojni dinar«, za katerega je del sredstev za prvo fazo že zagotovljen, del pa bo po 15. januarju.

Denarno-kreditna gibanja so se v zadnjih mesecih odvijala zlasti v znamenju visokih realnih obrestnih mer – v novembru so se v bankah sicer nekoliko, (za 6 do 8 poenov) znižale – ki pomenijo gospodarstvu, močno kreditno odvisnemu tudi za tekoče poslovanje in ob njegovi pičli rentabilnosti, tačas neznosno breme. Druga značilnost v trenutnih denarnih razmerah je ugodna likvidnost bank. V gospodarstvu pa je precej finančne nediscipline, ki se odraža skozi bistveno hitrejšo rast terjatev in obveznosti. Tekoče tendence v varčevanju prebivalstva na dinarskem področju kažejo v Sloveniji izrazito nazadovanje, razen pri vlogah z vezavo nad mesec dni, kjer se vrednost varčevanih sredstev z obrestmi realno ohranja. Devizno varčevanje prebivalstva pa rahlo raste.

Med poglobljenimi značilnostmi gibanj iz leta 1988 pa imamo Sloveniji prvič po dolgih letih tudi nazadovanje števila zaposlenih. Ob tem raste tudi število iskalcev zaposlitve, vendar je stopnja nezaposlenosti v Sloveniji še vedno ena najnižjih v Evropi.

N. Prešern

K seji zveznega odbora jugoslovanske borčevske organizacije

Vrsta odprtih nalog

Zadnja seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je imela kar devet točk dnevnega reda, najbolj pomembni pa sta bili brez dvoma prvi dve: program ukrepov ekonomske politike v 1989. letu in v tej zvezi naloge ZZB NOV pri uresničevanju sklepov 17. seje CK ZKJ ter predlog delovnega načrta zveznega odbora v prihodnjem letu.

Zbranim je o pomenu uresničevanja reform pojasnjeval direktor zveznega zavoda za družbeno planiranje dr. Zarko Papič. Govoril je tudi o majskih ukrepih, sprejetih v duhu sporazumov s tujimi upniki. Njihova usmeritev ostaja, saj bi vsakršno odstopanje ali oddaljevanje ogrožalo temelje zastavljene akcije.

V delu razprave, ki se je ubadala z načrti za delo v prihodnjem letu, so člani predsedstva poudarjali naloge, ki naj prispevajo k premagovanju družbene krize.

Med prve naloge v zvezi s sklepi 17. partijske seje so zapisali boj proti albanški kontrarevoluciji, prenehanje izselje-

vanja Srbov in Črnogorcev s Kosova, vračanje izseljenih ter politično delo za izboljševanje medčloveških odnosov v pokrajini.

Predvidena je tudi reorganizacija dela v sami ZZB NOV, pri čemer je (sicer ne posebno natančno) omenjena potreba po posodabljanju oblik dela oziroma njihove prilagajanju času in potrebam.

Zastavljajo si že tudi naloge za pripravo naslednjega (enajstega) borčevskega kongresa, ko naj bi ne le zveza borcev, temveč vsa družba že prestopila prag konsolidacije zdaj krepko skazene socialistične morale in družbenih odnosov.

Predstavnik slovenskih borcev Bojan Polak-Stjenka je v razpravi opozoril na vrsto nalog, ki čakajo našo družbo v prihodnjem letu, predvsem pa na neodložljivo in najnujnejšo nalogo – zniževanje inflacije. To, je poudaril, bomo dosegli le z boljšim delom, ne z bučnimi zborovanji in medsebojnim obstreljevanjem.

A. J.

Kam?

Iz strokovnega referata dr. Janeza Jerovška o tem, katere vrste tehnologije so primerne za Jugoslavijo in Slovenijo, smo zapisali nekaj spoznanj:

– Jugoslavija je v zadnjih desetih letih izredno drago plačala svoje neznanje, ko je šla v uporabo tehnologij, ki jim ni bila kos. Dejstvo je, da smo s tem zaprosili več milijard dolarjev in si onemogočili ali pa vsaj silno otežili možnosti za tisti tehnološki razvoj, ki ga zmoremo.

– Dejstvo je, da so bile vse naše velike investicije v moderno tehnologijo izredno drage in malo učinkovite.

– Dejstvo je, da se je v Jugoslaviji ekonomski razvoj zaustavil, da beležimo nizke stopnje rasti družbenega proizvoda in predvsem nično stopnjo rasti produktivnosti dela.

– Tehnološko zaostajamo za ZDA in Japonsko za več kot desetkrat.

– Povprečni dohodek na zaposlenega je v industrijsko razvitih državah že več kot petkrat večji kot pri nas in kaže, da se bo ta razlika v bližnji prihodnosti še hitreje večala kot doslej.

– Iz virov, ki so nam na voljo, potegnemo približno samo eno tretjino potencialno možnega družbenega proizvoda. Nezaodstno sta izrabljena celotna tehnologija in večina sredstev za proizvodnjo, tja do zemlje in turističnih zmogljivosti.

– Vse to pomeni, da smo prišli do točke, ko je izhod iz krize samo v inovacijah, višji tehnološki opremljenosti in podjetništvu. Za višjo tehnološko opremljenost nam je potreben kapital, za večjo inovativnost pa drugačna organizacija družbe in podjetja.

– Osnovno vprašanje pri uporabi in razvoju visoke tehnologije je, ali hoče družba živeti od dela inženirjev ali od dela nekvalificiranih delavcev. Tehnologija, ki uporablja predvsem nizkvalificirane delavce, je pov-

sod po svetu povezana z nizkimi mezdami. Tip družbe, ki temelji na nizkih mezdah, pa nima velikih razvojnih možnosti, ker ne more ustvariti visoke akumulacije, potrebnih prihrankov in višjih oblik trženja.

– Stopnja in rast produktivnosti določene države sta odvisni od tehnologije, ki jo uvaja, od tega, kako intenzivno tehnologijo izrablja in v kakšnem času jo zamenja z novo in boljso.

– Če bosta Jugoslavija in Slovenija proizvajali svoje proizvode s srednjo razvito tehnologijo in z nizko stopnjo inovativnosti, potem bomo postali povsem nekonkurenčni v vseh tistih dejavnostih, kjer uvajajo visoko tehnologijo in imajo zato nadpovprečne stopnje rasti produktivnosti dela. Ker pa je teh dejavnosti, ki uvajajo visoko tehnologijo, spremljano z visoko inovativnostjo, vedno več, v določenem času ne bo ostalo nobenega prostora, kjer bi se imeli komparativne prednosti.

Ohranimo jo kolikor mogoče lepo

Dr. Peter Novak, vsestransko dejavni predsednik Sveta za varstvo okolja, ustanovljenega lani, po veliki slovenski ekološki konferenci pri socialistični zvezi naše republike, je »svoje« člani na to kratko 7. sejo popeljal v Krško – na ogled Tovarne celuloze in papirja, ki se je izkazala kot gostitelj, pa za nameček še na ogled Jedrske elektrarne.

Obe muhi na en mah sta bili tesno povezani s točkama dnevnega reda: z razmislekom k poročilu »o umiranju gozdov in o možnostih zagotavljanja sredstev za ohranitev njihovih splošno koristnih funkcij« ter s »priporočili k osnutku zakona o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in o jedrski nevarnosti«.

Kam z izotopi?

Kaj poreči o radioaktivnih odpadkih, ki se – pri nas in drugod po svetu – iz dneva v dan bolj kopičijo. Nekateri »živijo« kratko – tja do sto, morda tristo let (in so proizvod takojimenovanih malih uporabnikov: nekaterih tovarn, institutov, zdravstvenih zavodov in podobno), drugi (predvsem odpadki

v jedrski elektrarni) dolgo, tja do tisoč let in čez. Kam jih bomo shranili, da bodo na varnem? Za zdaj še nimamo primerne »skladišča« in tudi ne odločitve, kje naj bi bilo. Zgraditi ga je mogoče na potresno mirnem in vodo neprepustnem kraju, takih lokacij pa je na Slovenskem malo – in prav nihče ni voljan pomisliti, da bi v njegovo okolje shranili takšno radioaktivno »bombo«, ki sodi kam v puščavo, ne v deželo zelenih dolin, kot je naša. Strokovnjaki sicer preučujejo, kakšne so možnosti – člani Sveta za varstvo okolja pa sodijo, da bi bilo bolje, ko bi se vrh jugoslovanske diplomacije začel resno pogajati s kako »ustrezno« tujo državo, ki bi bila za primerno odškodnino vendarle pripravljena sprejeti in uskladičiti te nevarne izotope. Kajti naš cilj bodi vendarle – ohraniti to majhno deželo kolikor mogoče lepo.

Umirajoča drevesa

Naše gozdno bogastvo in hkrati naše gospodarjenje z njim sta v resni krizi, saj nam gozdovi pospešeno propadajo in se sušijo. Z njim

vred propada vegetacija. To umiranje je trajno in ne nekaj, kar pojde mimo. Bolezenskega procesa se ne da več ustaviti. Neizogibne posledice so: manjši prirast, manjši obseg sečenj (od 3,5 milijonov ton se nam sečnja krči na 3 ali celo samo 2,5 milijona), večja izpostavlje-

nost prirodnim ujmam – skratka: posledice so katastrofalne in občutil jih bo predvsem slovenski človek.

Neogroženih je le še malo odstotkov gozda, v nekaterih najbolj »grozljivih« občinah (velenjski, mozirski) le še en ali dva odstotka. Gozdarski strokovnjaki si na približno 64 točkah v Sloveniji ogledujejo stanje smrekovega gozda in ugotavljajo, da je že kar

61 odstotkov vse naše smreke v stanju, ko je resno ogrožena, za 28 odstotkov pa je mogoče reči, da propada, čeprav navzven tega še ni povsod zaznati. Proces, žal, ne prenehoma napreduje, manj ogroženo drevje je iz leta v leto bolj ogroženo, več in več je propadajočega. Vrh tega v zdajšnjih okoliščinah ni prav nikakršnega upanja na zaustavitev tega procesa, ki bo nezdržno tekla naprej.

Seveda pa si moramo prizadevati, da bomo bolezen našega gozdnega bogastva vsaj omilili – z ukrepanjem, z naložbami, z odločnim zmanjševanjem žveplovega dioksida, ki zdaj zasipa vso našo deželo (iz tovarniških dimnikov, z avtomobilskih cest, iznad mestnih naselij – v letni »gmoti«, ki sega tja do 400.000 ton), in predvsem z medsebojnim medsektorskim povezovanjem različnih ukrepov, ki jih je za zdaj vse premalo, hkrati pa so povsem neusklajeni.

Za zdaj sicer vsi vzklikamo in obljublamo, češ »sanirati moramo gozdove«, nimamo pa nikakršne prave predstave o tem, kako ravnati po največji možni pameti. (To velja tudi za lovce, gobarje in druge »gozdne roparje«).

Misliti moramo tudi in predvsem na prihodnje rodove, na njihovo življenje v teh naših krajih, ki naj ostanejo lepi in naj omogočajo gospodarsko eksistenco ljudem tudi še v naslednjih stoletjih.

Problem sušenja gozdov je torej veliko več kot samo gozdarsko ali naravovarstveno vprašanje: je odprt družbeni problem sedanosti in prihodnosti tega naroda in njegovega življenja na svoji zemlji.

Viktor Konjar

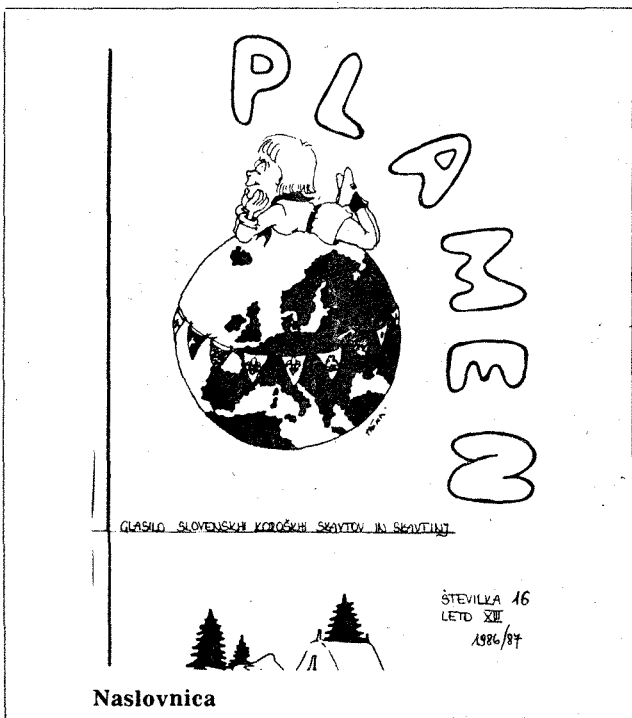

Edino slovensko dijaško glasilo na avstrijskem Koroškem, ki redno izhaja

Plamen

Za vse koroške skavte in skavtinje (med njimi je kakih 60 aktivnih, čez 200 pa občasnih) izhaja skavtsko glasilo Plamen. Prva številka je izšla v šolskem letu 1974/75, in sicer pod imenom Plamen ljubezni. Pozneje sta se rojevali po dve številki letno; lani je Plamen izšel trikrat, z letošnjim šolskim letom pa so sklenili, da bodo odslej vsako leto ugledale luč sveta štiri številke.

Pravzaprav je Plamen na Koroškem kar edino slovensko dijaško glasilo, ki redno izhaja (lani je enkrat izšel gimnazijski Dijaški glas). V začetku je imelo predvsem izobraževalni značaj. Tega je seveda ohranilo vse do danes (predvsem za mlajše skavte, ki se s skavtizmom šele srečujejo), obenem pa razširilo svoje peruti in podnje sprejelo informatiko, smeh, razne natečaje, dogodke v svetu in v najožjem krogu. Pomeni sprehod med znanimi obrazy in spoznavanje tujih, obujanje spominov na taborjenja, športna srečanja, pa tudi literarna ustvarjalnost mladih skavtov najde mesto na straneh Plamena.

Naslovnica

Kdo sploh so skavti? In kaj je skavtizem? Na avstrijskem Koroškem so skavti približno to, kar so pri nas taborniki, le eno imajo več

— vero (tudi po skavtskem zakonu!). Skavtizem ima namen izravnati socialne, vzgojne in druge razlike med mladimi, in sicer skozi samoorganizacijo mladih po metodi »učil se skozi delo«. Skavte povezujejo ljubezen do narave, dolžnost do Boga (pa naj se ta imenuje kakorkoli), do samega sebe in do sočloveka, vodita jih ustvarjalno mišljenje in kritična družbena angažiranost. Značilnost skavtskega delovanja je delo v malih enotah, vodih, v katerih je eden izmed mladih skavtov zadolžen za vodstvo dela in življenja, voditelj, oz. idejni vodja pa je nekdo izmed starejših skavtov.

Vsak skavt se za skavtizem odloči svobodno in prosto-

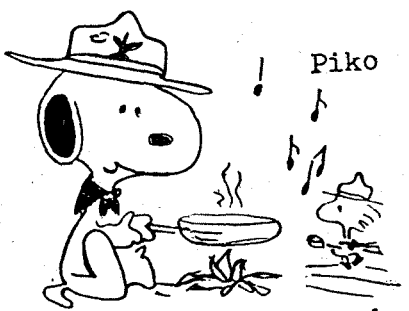
voljno. To pomeni, da se strinja z vsemi temeljnimi skavtskimi vrednotami. Z obljubo se obveže, da bo izpolnjeval to pozitivno oblikovano zbirko življenjskih pravil. Posameznim točkam zakonov se ni mogoče izogniti samo zato, ker so na primer komu neprijetne ali mu v določenem primeru ne ustrezajo.

Skavti so odprti za vsakogar, brez verskih, narodnostnih, državljanskih ali drugih omejitev. No ja, v programu zveni ta stavek že lepo. Tu in tam pa se zatakne, kakor da so ovire neodstranljive. Tako jih je na primer preganjal že nacistični režim, ker so mu bili napoti pri razdiralnih načrtih. Skavtsko določilo tudi čisto jasno prepoveduje vsakršno udeležbo v strankarski politiki, prav tako pa ne smejo dovoljevati vpliva državne oblasti na skavtsko organizacijo. To pa pomeni, da ne smejo biti državna mladinska organizacija.

Se je pravil, ki skavta povezuje v del svetovne skavtske organizacije. Okoli teh se je zgradilo vse ostalo: npr. kroji, oblike odnosov, skavtske oznake odgovornosti in podobno, različno v različnih deželah in pokrajinah. Toda to ni bistveno.

»Če hočemo kritično presoditi skavtizem, je nujno potrebno, da najprej pogledamo cilje in vrednote,« menijo koroški skavti. »Šele potem se lahko lotimo preverjanja izročil. Dobro in pomembno obdržimo, drugo pa spremenimo. Če na primer odpravimo skavtski klub ali spremenimo barvo kroja, zaradi tega skavtsko gibanje še dolgo ne bo ogroženo. Bistveno je, kako uresničujemo skavtizem v našem življenju...«

Živa Drole

skavtska večerja

Brez pripomb

Slovenski dijaški listi

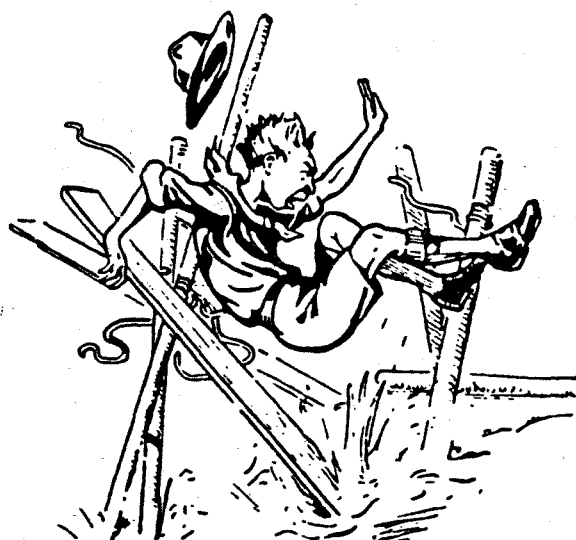
Paleta glasil je v kratki zgodovini celovške slovenske gimnazije dokaj pestra. Včasih je bilo med bralci več glasil naenkrat, potem pa je ta ali ona skupina opešala in je nastala zevajoča praznina v slovenski dijaški tiskani besedi.

Najdaljšo tradicijo ima Dijaški glas (ustanovljen leta 1960) kot »Literarni obzornik dijakov državne realne gimnazije in gimnazije za Slovence v Celovcu«. Ni ostal omejen le na dijaške bralce, ampak je sprejemal tudi dopise s podežlja. Leta 1980 so dijaki slovenske gimnazije skupaj z dijaki 1. Zvezne gimnazije v Celovcu naredili zanimiv poskus — izdali so dvojezični list Partner — Dijaški glas. Potem je glasilo nekoliko zatoniло...

Leta 1969 je Koroška Dijaška zveza začela izdajati svoj list Problemi, ki je izhajal devet let. V prvi številki Pogovorov, ki so izšli v letu 1974/75 kot literarno-informativno glasilo slovenskih dijakov in študentov, so uredniki zapisali: »Hoteli bi odkrivati vrednote v našem kulturnem, političnem in privatnem življenju... Do leta 1978/79 (zadnje leto izida) je izšlo dvajset števk. Novembra 1974 je začel izhajati Zvon, »Socialistično glasilo Slovenske gimnazije«, ki je nosil s seboj tudi precej polemike pa je bil le kratek sape do leta 1977. Potem je začela izhajati Žetev, v letu 1980 so izšle edine tri št. SRPa (ime po začetnicah: Slovenstvo, Resnica, Pravica). Ob periodičnih listih pa so se kot muhe enodnevnice pojavljali še: Dijaške muhe, Misli in besede, Poizkusi, Labirint, maturitetni listi itd., ki so jih izdali dijaki tega ali onega razreda gimnazije.

Dijaki so že leta 1981/82 sklenili, da bodo začeli izdajati eno samo šolsko glasilo, v katerem naj bi se združile skupne moči. Dijaški glas, so rekli, naj bo pravi šolski časopis, ki bo poleg literarnih prispevkov prinašal tudi kritične članke, v katerih se dijaki lahko vadijo v odgovornem in do določene mere obzirnem razpravljanju in spopadanju idej.

Toda, glede na to, da je Dijaški glas lani izšel komaj enkrat, je videti, da jim nekako ne gre od rok.

Iz rubrike Novinec Tomaž — štev. 3:

Tomaž gradil je most močan, le pravi voz mu ni bil znan, zato je delo bilo zaman.

(iz glasila Plamen št. 18, leto XV 1988/89)

Politkomisar Sime zbira in komentira

Samo še olimpiada nam manjka!

DUNAJ, 9. decembra — Beograd je eden izmed uradnih kandidatov za prireditelja poletnih olimpijskih iger leta 1996. Razen Beograda so kandidati še Atene, Atlanta, Manchester, Melbourne in Toronto.

Uradne kandidature je na skupni seji izvršnega odbora Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK) in združenja nacionalnih olimpijskih komitejev na Dunaju objavil predsednik MOK Juan Antonio Samaranch.

Kot je znano, bodo mesta, ki kandidirajo za prireditelja, morala že prihodnje leto dostaviti MOK-u elaborate o organizaciji iger. V prihodnjem letu bo vse uradne kandidature obiskala uradna komisija MOK, končno odločitev o prireditelju olimpijskih iger 1996 pa bodo sprejeli na zasedanju Olimpijskega komiteja v Tokiu leta 1990.

Na seji na Dunaju so pred-

stavniki jugoslovanskega olimpijskega komiteja seznanili udeležence o možnostih Beograda ter posredovali dobro opremljeno monografijo v angleščini »Belgrade calls« (Beograd vabi). Ob monografiji je spremno pismo o odprtem, športnem in gostoljubnem Beogradu, ki sta ga podpisala predsednik skupščine mesta Beograda Aleksandar Bakočević in predsednik JOK Ivan Mecnović. Slednji je še povedal, da je kandidatura Beograda za olimpijske igre 1996 deležna velike pozornosti.

Beograjskemu županu Aleksandru Bakočeviću in predsedniku JOK dr. Ivanu Macanoviću iskreno čestitam, ker sta izbrala zares pravi trenutek za objavo kandidature Beograda za olimpijske igre 1996 leta. Trdno sem prepričan, da sta pri tem imela stalno pred očmi naslednja dejstva:

— da sodi Jugoslavija med deset najbolj zadolženih držav na svetu,

— da se Jugoslavija krčevito bori za časovno prelaganje plačila dolgov in da sploh ni sposobna začeti odplačevati glavnice,

— da na delo čaka 1,137 milijona Jugoslovancev, kar je skoraj 50.000 več kot ob koncu lanskega leta. V samem Beogradu pa je brezposelnih 76.000, zaposlovanje novih delavcev pa je letos za 7,5 odstotkov manjše kot lani, kar seveda župana Bakočevića nič ne skrbi, da bi se olimpiada v času, ko sta gospodarska kriza in padanje fizičnega obsega industrijske proizvodnje huda, ko številni kolektivi poslujejo na meji rentabilnosti in ko je vprašanje celo to, kako obvarovati že obstoječa delovna mesta,

— v času, ko mnogi ljudje živijo na robu revščine in ko je zaradi zmanjšane števila naložb resno ogrožena tudi prihodnost naše družbe,

— ko je Jugoslavija po učinkovitosti gospodarjenja prav na dnu lestvice OECD.

Naj tu prekinem rožencranc naštevanja naših težav, ki pa je še precej daljši...

Zapisal sem že, kako sila radodaren je beograjski župan Bakočević, ki je leta 1986 izjavil: Pripravljeni smo celo finančno pomagati tistim deželam, ki se zaradi skromnih možnosti ne bi mogle udeležiti olimpijskih iger v Beogradu! Bakočević te izjave še ni preklical!

Zaradi objavljene kandidature Beograda za organizacijo letnih olimpijskih iger leta 1996 zastavljam naslednji javni vprašanje:

1.) Kaj meni predsedstvo SFRJ o primernosti te kandidature?

2.) Izvršnemu svetu Skupščine SR Slovenije: ali je SR Slovenija že prevzela kakšne obveznosti glede navedene kandidature Beograda? Kakšno je sicer stališče Izvršnega sveta SR Slovenije do predvidene olimpiade v Beogradu?

Panem et circenses (kruha

in iger) je bilo geslo množic v starem Rimu v dobi propadanja. Lepa naša domovina pa danes ne more zagotoviti svojim otrokom niti dovolj kruha; po Bakočeviću pa bo že dovolj, da jim pripravi olimpijske igre v Beogradu...

Vaš Sime

Mir med sovražniki

Evropski status quo se je v petdesetih moral spremeniti

Na prvi pogled Kohlov obisk v Moskvi letošnji pesem ni imel v sebi nič dramatičnega. Ocenjevalci so previdno govorili o novem poglavju v sovjetsko-zahodnonemški odnosih ali pa o obračanju lista v knjigi zgodovine. Priznavajo pa, da gre za vznemirljivo obdobje in morda res novo poglavje v medevropskih odnosih, vendar s pogojem, da bodo imeli državniki v prihodnjih letih dovolj poguma besede preliti v dejanja. Mihail Gorbačov se je zahodnim državam ponudil kot sovjetski partner, ki želi, da bi stare spore odpravili enkrat za vselej. Prevladuje prepričanje, da bi moral zahod to priložnost izkoristiti.

Morda je res, da gre le za majhno priložnost. Lahko se zgodi, da Mihail Gorbačov ne bo uspel: ali zaradi preširokih razsežnosti svojega projekta, zaradi odpora administrativnega aparata ali pa zaradi razpoložljivega med množicami, ki zelo površno množijo 71-letnico zmage oktobrske revolucije. Vendar v zahodnoevropskih državah skoraj soglasno zatrujejo, da nimajo nobenega razloga privoščiti Mihailu Gorbačovu, da v svojih prizadevanjih ne bi uspel. Njegov uspeh je v skupnem interesu zahodnih političnih in gospodarskih partnerjev.

Pred dobrimi tridesetimi leti, ko se je začel prvič nekoliko tajati led v zahodnonemško-sovjetskih odnosih, pa so bili interesi zahoda precej drugačni, kakor so zdaj. Tudi letala so imela drugačna imena, drugačne oznake in drugačno, manjšo hitrost kakor zdaj. Štirimotorno kanclerjevo letalo Super-Costellation je potrebovalo za razdaljo od Kölna do Moskve pet ur in 20 minut! Bilo je v četrtek, 8. septembra 1955. Pristajalo stezo na letališču Vnuukovo je obeleževalo popoldansko jesensko sonce. Veter je mršil lase bonnske skupine diplomatov, ki so nekaj prej s posebnim letalom Lufthanse dopotovali v Moskvo. Zunanji minister Heinrich von Brentano in njegov državni sekretar Walter Hallstein sta preizkušala svojo diplomatsko spretnost v nevezanem pogovoru s predsednikom sovjetske vlade Nikolajem Bulganinom in zunanjim ministrom Vjačeslavom Molotovom.

Maršal Bulganin je prvi opazil nad letališčem kanclerjevo letalo, Molotov pa si ni mogel kaj, da ne bi pohvalil nemške natančnosti. Precej okorno je kancler Konrad Adenauer stopal po stopnicah, ki so jih posebej naredili za tedaj največje letalo na svetu. Bulganin je pozdravil gosta in mu predstavil sovjetsko delegacijo. Zaman se je kancler oziral po sovjetskem partijskem šefu Nikiti Hruščovu, močnem možu sovjetskega vodstva. Srečala sta se šele pozneje – tako je določal protokol:

Koraki srha

V častni četi je bilo 120 postavljanih vojakov, takšnih – tako je zapisal zahodnonemški reporter Dönhoff – da bi bil vsak narod ponosen nanje. Carlo Schmidt, namestnik predsednika zunanjepolitičnega odbora zahodnonemškega Bundestaga in edini socialni demokrat v bonnski delegaciji, je v svojih spominih zapisal: »Ob njihovem paradnem koraku je marsikoga zmrzilo po hrbtu, takšna moč je sevevala iz te izbrane čete.«

Srh je spreletel še marsikoga drugega, ko je na letališču zadonela nemška himna, prvič po 22. avgustu leta 1939, ko je dopotoval v Moskvo Hitlerjev zunanji minister Joachim von Ribbentrop, da bi tam podpisal sramotni pakt med Stalinom in Hitlerjem. Vjačeslav Molotov je bil že tedaj poleg – tudi kot zunanji minister. To je bil dan, ko so spet enkrat delili Evropo. Zdaj, 16 let pozneje, je dopotoval kancler Adenauer v sovjetsko glavno mesto, da bi poskusil tedaj že povsem razkasan kontinent ponovno združiti ali pa vsaj omiliti razdelitev Nemčije.

Vmes se je zgodilo veliko slabega in hudega. Hitler je za-

čel vojni in napadel SZ. Nemške čete so bile na obrobju Moskve, pred Leningradom in na Kavkaz. Končane so bile bitke v kotlih, uničevanje, brutalna okupacija, izganjanje, ujetništvo in smrt. Med 2. svetovno vojno je umrlo 20 milijonov sovjetskih ljudi. Nato je prišlo do preobrata pri Stalinu, do sovjetske nasprotne ofenzive, Rdeča armada je prodrla v srce Nemčije, začeli so se nova okupacija in izgoni, tokrat nemškega prebivalstva. Izbruhnila je hladna vojna, iz Nemčije sta nastali dve državi, od katerih je bila vsaka povezana z drugim sovjetnim svetovnim sistemom. Vzhodna politika sile ni uspela niti z blokado zahodnega Berlina v letu 1948/49, zahodna politika s pozicij sile pa je običajno v besedah razgrajanje. Status quo se je utrjeval iz leta v leto. Adenauer je poskušal nekaj spremeniti.

Ko je pregledal častno četo na letališču, je Adenauer po rusko pozdravil sovjetske vojaške: »Zdravstvujte!« Gardisti so mu odgovorili: – kot je zapisal Adenauerjev tiskovni predstavnik Felix von Eckardt – »tako, kakor da bi ustrelil s topom.« Šef političnega oddelka v Bundestagu, prof. Wilhelm Grewe, se je zamislil in se vrnil za nekaj tednov nazaj, ko sta s kanclerjem razpravljala o potovanju v Moskvo. »V Kremlju nam bo zelo težko«, je mml v svojih mislih.

Vsa zahodnonemška zunanja politika je pred 33 leti sloanela na domnevni sovjetski grožnji in sovjetskem režimu v tisti coni Nemčije, ki jo je zasedla SZ. Za sovjetske politične stratege je bil Adenauer poosebljene zahodnih prizadevanj, da bi Evropo povsem odtegnili sovjetskemu vplivu. Tako kakor generali nasprotujočih si sovražnih vojsk, ki so si v številnih bitkah stali nasproti, zaj pa se bodo med premijem osebno srečali drug z drugim; tako približno bi bilo mogoče opisati pričakovanja in eni in drugi strani pred začetkom uradnih pogovorov.

Mercedes 300, ki so ga posebej za to priložnost pripeljali iz ZR Nemčije, in ministrov avtomobil, sta odpeljala kanclerja in njegovega zunanjega ministra v hotel »Sovjetskaja« na Leningrajskem bulvarju. Hotel je bil dokaj nov, po sovjetskih standardih pravi hotel glavnega mesta, takšen z vrhunskega razreda. Za goste iz Bonna je bil sicer udoben, vendar nekoliko malomeščanski, kot so pravili. V Adenauerjevem apartmaju je stala v kopalnici steklenica kolonjske, v salonu pa koncertni klavir. Večina drugih apartmajev je tudi imela klavirje, manjše ali pa vsaj pianine, le Felix von Eckardt ga ni imel. Protestiral je, češ da državnik njegovega formata že mora imeti klavir v sobi, poleg tega pa ima navado, da si vsako jutro pred zajtrkom zaigra »nekaj iz Mozarta«. Dva močna moža sta mu takoj prinesla pianino, na katerega si je enkrat res zaigral koračnik »Alte Kameraden«, kar pa je bilo tudi vse, kar je znal.

»Instalacije so brezhibno delovale«, je pripomnil Eckardt. Drugačnega mnenja je bil Carlo Schmidt: »Kopalnica je velikanška, pipa pa curlja«. Tri leta pozneje se je o tem pogovarjal s partijskim šefom Hruščovom. Ta je rad filozofiral in dejal, da je lažje izumiti sputnik, kakor pa pipo, ki tesni. »Za sputnik potrebujemo samo

enega genija, za pipo pa cele generacije izučeni obrtnikov«, je rekel.

Previdnost

Kancler Adenauer si je v hotelu privoščil prigrizek s kaviarjem. Družbo so mu delali Brentano, Schmidt, Kurt Georg Kiesinger in deželni premier Karl Arnold. Za tem so se odpeljali na leningrajsko železniško postajo, kjer je na posebnem tiru stal, skrbno zastražen, posebni vlak, neke vrste potujoče veleposlaništvo. Vse je bilo na voljo: radijska in telefonska centrala, jedilni vagon, pisarniški oddelki in garaža za vtomobile. Vsak večer so jih spravili v vagone, da sovjetska varnostna služba ne bi vanje vgradila prisluškovalnih ali še kakšnih naprav. Delegacija se je posvetovala o svoji dejavnosti v vlaku, v posebnem, nepredušnem vagonu.

Obisk je spremljalo 82 zahodnonemških novinarjev in fotografov. Nastanili so jih v hotelih National in Metropol. Prvo delovno srečanje sovjetske in zahodnonemške delegacije je bilo napovedano za petek ob 11. uri v palači Spiridonovka, tisti palači, ki jo je neki proizvajalec sladkorja iz cesarskih časov uredil za svojo ljubo, neko plesalco. Novinarji so porabili prost večer za potepanje po mestu, delegacija pa se je še enkrat zbrala v vagonu in preletela že pripravljeno gradivo za jutrišnje sejo. Spraševali so se, ali pogovori res lahko dajo kakšne rezultate...

Spomladi 1955 se je rodilo nekaj upanja. Stalin je že dve leti ležal v mavzoleju ob Leninu. Kazalo je, da je končno le začel pokati led. V spletu dogajanj, povezanih s svetovno politiko – tako so mnogi razmišljali – bo mogoče znova načeti nemško vprašanje. Enako je razmišljal to jesen tudi kancler Kohl, ko se je srečal z Gorbačovom. Zgodaj leta 1955, februarja meseca, je Bundestag ratificiral Pariške sporazume, s katerimi je ZR Nemčija dobila suverenost, v okviru pakta NATO pa so ji dovolili tudi oborožitev.

Natančno 5. maja 1955 opoldne pa je ZR Nemčija postala suverena država. Še istega dne je postala članica zahodnoevropske unije, 9. maja pa se je včlanila v pakt NATO. »S tem so se začela prizadevanja za mednarodno popuščanje in za ponovno združitev Nemčije«, je Adenauer izjavil na tiskovni konferenci. Res so zahodne sile 10. maja predlagale Kremlju konferenco predsednikov vlad, na 8 kateri bi odpravili vzroke medsebojnih sporov. Ameriški zunanji minister John Foster Dulles je pripomnil: »Ponovna združitev Nemčije visi v zraku.«

Kljub temu pa je bilo dovolj razlogov za dvome. SZ je znova opozorila, da ni mogoče uskladiti ponovne oborožitve ZR Nemčije in njene vključitve v pakt NATO s prizadevanji za ponovno združitev Nemčije. Še več! Na obletnico kapitulacije Nemčije je sovjetski maršal Žukov nadzoroval v berlinskem parku Lustgarten parado Obratnih pomožnih enot, dva dni pozneje pa se je v Varšavi začela konferenca vzhodnih držav, ki se je 14. maja končala s podpisom pogodbe o skupnem vojaškem poveljstvu. Med osmimi državami, ki so podpisale Varšavsko pogodbo, je bila tudi DR Nemčija.

Dvoma ni bilo več: Politika zahodne integracije je sprožila politiko vzhodne integracije. Dejanska razdelitev Nemčije je dobila svojo potrditev v vojaških pogodbah. Mnogi so se zapirali oči pred resničnostjo. Prepričano so bili, da sovjetski ukrepi budijo upanje v sporazumevanje.

Maj je prinesel otoplitev

SZ je 10. maja objavila razorožitveni predlog, ki se je v marsikateri točki ujemal z zahodnim predlogom. Premier Bulganin je 11. maja pohvalil zahodno pripravljeno na pogovore, 12. maja pa so sovjetski diplomati še zadnjič popustili na pogajanjih o sklenitvi Avstrijske državne pogodbe. Tri dni pozneje je bila pogodba podpisana, in sicer v dunajskem gradu Belvedere. To še ni bilo vse: 26. maja je Nikita Hrušov dopotoval v Beograd. Njegov prihod v Canosso je zgledil spor s Titom iz leta 1948 in se končal s polno vzpostavitev medsebojnih odnosov. Sedmega junija je SZ povabila kanclerja Adenauerja v Moskvo zaradi »vzpostavitve diplomatskih in trgovinskih odnosov.« Rečeno je bilo, da bodo normalizirani odnosi prispevali k rešitvi neurejenih vprašanj, ki se sicer nanašajo na vso Nemčijo. Adenauer je triumfiralo: Kazalo je, da je konec kritiranja njegove politike.

Danes v ZR Nemčiji trdijo, da se stari kancler nikoli ni bolj motil, kakor tiste dni. V poznem poletju leta 1955 je pravilno ukrepal, le izhodišča so bila napačna. Avstrijska državna pogodba kot vzorec za nemško združitev in za osvoboditev vzhodne Evrope je bila strahoten nesporazum. SZ še misli na to, da bi kdo povezoval avstrijsko državno pogodbo s ponovno združitvijo Nemčije, zanjo je bilo nemško vprašanje za dolgo dobo nerešljivo. Med ženevsko konferenco štirih velikih julija meseca so se sanje razblinile.

Besedilo, ki se je nanašalo na ponovno združitev Nemčije, je ležalo na mizi. Bulganin pa ga je razlagal: »Imamo dve Nemčiji. Mehanična fuzija je nemo-

donovka je Bulganin predstavil Adenauerja partijskemu sekretarju Hruščovu. Adenauer in Bulganin sta prebrala svoji izjavi, v katerih sta naštevale probleme, kot so na primer vzpostavitev diplomatskih odnosov, ponovna združitev Nemčije, vrnitev nemških ujetnikov iz SZ. Rešitev problema ujetnikov je kancler postavil kot pogoj za razpravo o diplomatskih odnosih.

Na seji ni bilo razprave. Dve uri pozneje sta se delegaciji srečali pri kosilu v Kremlju. Za uvod je poskrbel Hruščov in zbadał Malenkova. Pokazal mu je Carla Schmidta in dejal: »Poglej, tako debel je, kot ti, vendar je še enkrat višji. To vidiš, je Herr Grossdeutschehlad!«. Pozneje se je Carlo Schmidt pogovarjal z Malenkovom, nekdanj gojencem samostanskega internata, po latinsko.

Na posvetu delegacije sta Von Brentano in Hallstein svarila Adenauerja, naj se ne udeleži razprave o obnavljanju diplomatskih stikov. Carlo Schmidt je svaril pred stališčem: »Vse ali nič«. Napovedal je, da bo sovjetska stran čez dva ali tri dni prišla s ponudbo: »Lahko dobiš ujetnike, vendar s pogojem, da obnoviš diplomatske odnose«. Deželni premier Karl Arnold je pristavil: »Gospod Bundeskancler, brez vojnih ujetnikov se ne morete vrniti domov. Tega vam nemški narod ne bi odpustil.«

Naslednjo sejo je vodil maršal Bulganin. »V SZ ni nemških vojaških ujetnikov. Vse smo izpustili in poslali domov. V SZ so samo še nemški vojni zločinci iz nekdane Hitlerjeve vojske. Na dan 1. septembra je bilo v naši državi le še 9628 teh oseb. To so ljudje, ki so izgubili svoje človeško dostojanstvo. To so nasilneži, požigalci in morilci žensk, otrok in starcev. Sovjetska sodišča so jih obsodila, zato jih ni mogoče obravnavati kot ujetnike.«

Adenauer je bil prizadet in ogorčen obenem, tako je zapisal v svojih spominih. Nemška delegacija je imela na voljo čisto drugačne podatke. Sovjetska armada je ujela 2,3 milijone nemških vojakov. Do leta

navadni voli, je dejal. »če bi zahtevali izstop ZR Nemčije iz pakta NATO. Realistično je vzpostaviti diplomatske odnose in se dogovoriti o trgovinskem in kulturnem sodelovanju. Toda, jaz nisem diplomat, kar moji kolegi lahko potrdijo,« je dejal Hruščov. »Samo povem tisto, kar mislim.«

V nedeljo ni bilo uradnih pogovorov. V nepredušnem konferenčnem vagonu so bili zelo razočarani. Nihče ni videl prave možnosti za korak naprej glede ponovne združitve, sovjetska stran pa tudi ni povedala nič novega v zvezi z ujetniki. Moskva je zahtevala vzpostavitev odnosov, vendar brez vsakih pogojev. Adenauer ni več verjel, da se bo mogoče sporazumeti, zato je predlagal, naj bi se vrnili domov. Nihče ni ugovarjal. Kancler je ukazal, naj vprašajo domov, kdaj obe letali lahko priletita v Moskvo. Govorili so po telefonu, da bi »Rusi« lahko prisluškovali.

Zaključna seja je prinesla preobrat. Adenauer je pristal na obnovitev diplomatskih odnosov, vendar so njegovi pravniki zahtevali, da v zapisnik ne pride nič v zvezi z nemškim ozemljem in da od ZR Nemčije ne bodo zahtevali, da spremeni svoje stališče do tega, kdo ima pravico govoriti v imenu vseh Nemcev. Sovjetska stran je hladno odgovorila v obliki note uradne agencije TASS, da je vprašanje nemških meja urejeno s Potsdamskim sporazumom in da ZR Nemčija izvaja jurisdikcijo nad ozemljem, ki ji je določeno.

Ne preko tretjih držav

Maršal Bulganin je držal besedo: že 7. oktobra so prišli prvi vojaški jetniki v prehodno taborišče Friedland. V naslednjih treh mesecih jim je sledilo skoraj 10.000 kameradov in še 20.000 civilistov. Zavladalo je veliko veselje, čutili pa je bilo tudi žalost, saj je bilo jasno, da se jih veliko več ne bo nikoli vrnilo v domovino.

Že med poletom iz Moskve proti domu je profesor Grewe skiciral memorandum, v katerem je vrgel na papir prve misli o tem, kako preprečiti, da poleg SZ ne bodo še druge dr-

Obdobje napornega dogovarjanja o odnosih med državama in o razmerah v povojni Evropi je končano. »Azijska oblika gostoljublja«, so zahodnonemški reporterji napisali pod to sliko: Kancler Adenauer nazdravlja v kremeljski dvorani Svetega Jurija sovjetskemu zunanjemu ministru Molotovu. Ob kanclerju sta maršal Bulganin in Nikita Hruščov.

goča. Pri reševanju nemškega vprašanja morata sodelovati obe Nemčiji. Prednost ima sistem kolektivne varnosti v Evropi. Ko se je na poti domov ustavil v Berlinu, je Hruščov pristavil: »Najbolje bi bilo, če bi nemško vprašanje rešili Nemci sami. Vsekakor pa ni mogoče reševati nemškega vprašanja na račun DR Nemčije.«

Kancler Adenauer ni bil dobre volje, ko je odhajal v SZ. Bal se je, da bo obsedel neke med stoli, da v Moskvi ne bo ničesar dosegel, na zahodu pa odpovedal. Mnogi skeptiki, med njimi zunanji minister Von Brentano, so svarili kanclerja, naj v Moskvi ničesar ne obljublja. Za mizo v vili Spiri-

1950 so jih 1,9 milijona izpustili. Istega leta je Moskva sporočila, da je v sovjetskem ujetništvu še 13 546 Nemcev. Kje je torej tistih manjkajočih 383 000 mož? Leta 1954 se jih je nepričakovano vrnilo domov 10 000. Številni so bili še vedno zaprti v osmih taboriščih pri Sverdlovsku, bolni ujetniki so bili v neki vojaški bolnišnici pri Leningradu, taborišče za ujetne generale pa je bilo pri Vojkovu. Manjkalo je tudi blizu 800 000 odpelanih nemških civilistov.

Oglasil se je partijski šef Nikita Hruščov, katerega sin je med vojno padel in preskočil vprašanje ujetnikov. Spotaknil se je ob zahteve za ponovno združitev Nemčije. »Saj bi bili

žave pošiljale svojih veleposlanikov tako v Bonn kakor tudi v Berlin. DR Nemčijo. Rezultate tega razmišljanja je Adenauer razglasil 22. septembra pred Bundestagom: »ZR Nemčija bo vzpostavljane diplomatskih odnosov z DR Nemčijo prek tretjih držav še naprej imela za neprijateljsko dejanje«. To je bil rojstni dan zloglasne Hallsteinove doktrine. Bonn je prekinil diplomatske odnose z Jugoslavijo leta 1957, s Kubo leta 1963, z Egiptom leta 1965, s Kampučijo, Irakom in Sudanom pa leta 1969. Šele vlada Brandt – Schell je odprvila določila Hallsteinove doktrine in s temi državami normalizirala odnose.

Florjan Lajmš

Nenavadni dokument iz prejšnjega stoletja: branje za vse, ki jim je kaj do varstva narave

Prelestno šelesteči veter

Tole je prevod in priredba pisma indijanskega poglavarja Scattla, ki ga je leta 1854 pisal »velikemu belemu poglavju« v Washingtonu – Francolinu Pieroeju; ko je šlo za odvzem velikega predela indijanske zemlje; ko je država obljubljala indijanskim plemenom v zameno varne in oskrbovane rezervate.

Kako lahko vzamete ali prodate nebo in toploto zemlje? Ta misel se mi zdi čudna. Če nimamo v posesti svežine zraka in iskrenja vode v soncu, kako lahko zahtevate od nas zemljo? Vsak košček te zemlje je mojemu ljudstvu svet. Z vsako bleščečo borovo iglico, z vsakim zalivkom peščene obale, z vsakim delčkom starih temnih gozdov in z vsako škripajočo mrzlo zimo ter za njo prihajajočo pomladjo s tihim oglašanjem žuželk, z vsem tem, kar je sveto v spominu in upanju mojega ljudstva ter s sokovi, ki se pretakajo po žilah dreves, se budi spomin na naše rdeče ljudstvo. Mrtveci belega človeka so pozabili na svojo rodno deželo, blodečo med zvezdnimi prostori. Naši mrtvi pa nikoli ne pozabijo te čudovite zemlje, ki je mati rdečega ljudstva.

Mi smo del zemlje in zemlja je del nas. Dišeče rože so naše sestre, srne, konji in veliki orli so naši bratje; vabljivi grebeni, vonjave trat in ponijeva toplota skupaj s človekom – pripadajo isti družini.

Zato, kadar reče veliki beli poglavar v Washingtonu, da hoče vzeti našo zemljo, to pomeni, da hoče vzeti tudi velikanski del nas samih. Veliki poglavar hoče reči, da se bo ohranil del prostora, kamor naj bi se mi umaknili, kjer naj bi udobno živeli. On da bi bil naš oče in mi njegovi otroci. Poglejmo torej vašo ponudbo, ki je, to je treba takoj povedati, ne moremo z veseljem sprejeti. Ta zemlja je za nas sveta.

Ta bleščeča voda, ki v hodournikih skaklja po kamnih in te reke – to ni le voda – za nas je to nekaj veliko bolj pomembnega. To je kri naših očetov. Kaj naj vam torej prodamo od te naše zemlje? Spomniti se morate, da je to sveta zemlja in to morate povedati tudi svojim otrokom: zapomniti si morajo, da gre za svetost v vsakem odsevu tiste jezerske vodne gladine, ki govori o dogodkih iz življenja mojega ljudstva. In žuborenje vode je glas mojega očeta, naših prednikov.

Reke so naše sestre, ki nas vedno razvedrijo, kadar smo žalostni. Nosijo naše kanuje

in nasitijo naše otroke, kadar so lačni. Če vam torej odstopimo našo zemljo, morate vedeti in povedati to tudi vašim otrokom. Da živijo v teh rekah naši in vaši bratje in morate zato z reko ravnati prav tako, kot se ravna z brati.

Vemo, da beli človek ne razume naših navad. Zanj je en kos zemlje enak drugemu, ker je kot tujec vdrl

Beli medved, veliki poglavar plemena Kiowa. Vedno je govoril, da je ljubezen do narave enaka ljubezni do svobode.

k nam v srcu noči in z zvijačo vzel zemljo, pač tisto, ki mu je najbolj ustrezala. Zato tudi ta zemlja ni njegova prijateljica in on je njen sovražnik, odkar jo je podjarmil.

Naj pusti v miru grobove naših prednikov in naj jih ne vznemirja. Nič mu ni, če odvzema zemljo celo svojim otrokom. Grobovi prednikov, dediščina otrok – padajo v pozabo.

Z zemljo morate ravnati kot s svojo materjo in z nebom kot s svojim bratom; ne pa kot s stvarmi, ki minevajo, če so kupljene, izkoriščane ali prodane – kakor se počne z ovcami in bedaki ali z dragimi kamni. Belčeva lakomnost bo požrla vso zemljo in nazadnje mu ne bo ostalo nič drugega kakor puščava.

Ne vem. Naše navade so drugačne od vaših. Pogled na vašo mesto je težak za oči Indijanca. Toda morda je to odvisno od dejstva, da je rdečkožec divjak in pač ne more razumeti...

Ni mirnega koticika v mestu belega človeka. V njem ni prostorčka, kjer bi se lahko odprli na spomlad cvetni

popki ali kjer bi laho v miru poslušali brenčanje žuželk. Toda morda se meni vse to zdi tako le zato, ker sem divjak in ne morem razumeti. Le tisti, ki nočejo vsega tega slišati, doživijo hrup v lastnih ušesih, ki prizadeva bobnič.

In kakšen je užitek življenja, če človek ne more poslušati samotnega krika kozodolja (op. prev. ptiča) ali žabjega

Križ, ki si ga je nadel okrog vratu tale indijanski poglavar, simbolizira štiri alegorične elemente univerzuma.

klepeta z roba ribnika?

Sem pač rdečkožec in ne razumem. Indijanec ima raje sladko pesem vetra, ki kot puščica nad vodno gladino ribnika žvižga mimo ušesa, raje ima vonj vetra, ki je enako reček, kakor opoldanski dež ali vonj po borovcih.

Zrak je drugačen za rdečkožca, kajti vse stvari na zemlji si delijo taisti piš življenja: živali, drevesa, ljudje, vsi si delijo ta zrak. Beli človek pa se ne sprašuje o zraku, ki ga diha in se ne zaveda, da postaja plen počasnege smrtnega boja v neobčutljivosti za hudobne vonjave.

Ali vas torej ob prodajanju naše zemlje lahko spomni-

mo, da je tudi za vas zrak enako dragocen kot za nas in da podeljuje svojo svežino vsemu živčemu? Veter, ki diha prvo sapo na vašo dušo, je prav tisti, ki ga vdihnete tudi ob svoji zadnji uri. Kaj naj vam torej odstopimo od te naše zemlje, kar bi vi utegnili še posebej ohranjati in kar bi jemali kot prostor, kjer bi tudi beli človek vonjal veter, ki nosi dišave travnikov?

Vzemimo na primer vašo ponudbo, da bi odtujili našo zemljo. O čem naj se odločamo? Kaj naj sprejmemo z vašo ponudbo?

Beli človek mora najprej spoštovati živali, ki živijo v tem prostoru tako, kot bi bile njihovi bratje. Jaz sem le divjak, ki ne pozna drugačnega načina življenja. Videl pa sem že na tisoče bizonov, ki so gnili na zapuščenih travnikih belega človeka, potem, ko jih je podrl drveči vlak. Sem pač divjak in ne razumem, kako je lahko »puhajoči železni konj« bolj pomemben od bizonov, ki jih mi ubijamo le za preživetje.

Kaj bi bil človek brez živali? Če bodo izginile iz sveta vse živali, bo človek padel v globoko osamljenost. In slejkoprej bo tudi sam izginil. Vse stvari so namreč med seboj povezane.

Lahko kar poveste svojim otrokom, da bodo poteptali pepel naših prednikov. In da bi vendar spoštovali to zemljo, jim povejte, da je obogatena z življenji naših ljudi. Zato jim pokažite vse tisto, kar smo tudi mi pokazali našim otrokom: da je zemlja mati vseh nas. Vse, kar je dobrega, prihaja iz nje in vse, kar se dobrega dogaja, se dogaja otrokom zemlje. Če bodo ljudje pljuvali po zemlji, bodo popljuvali sebe.

Mi vemo le to: zemlja ne pripada človeku, ampak pripada človek zemlji. To dobro vemo. Vsi, ki zapuščajo družino, so tudi sami zapuščeni

Sedeči bik, slavni indijanski poglavar

kot del te iste, lastne krvi. Vse je tako urejeno – če se nekaj zgodi zemlji, se zgodi tudi ljudem. Ni človek tisti, ki je ustvaril vokal življenja: on je le ena njegova nit. In vse, kar počne z votkom, počne tudi sebi.

Taisti beli človek, ki ga spremlja njegov bog, ne more uiti usodi vsega. Kljub vsemu smo si vsi bratje. Bomo videli. Nekaj je, kar vemo mi in kar bo morda beli človek kmalu spoznal: naš bog je tudi njegov bog. Zdaj morda mislite, da je v vaši lasti, kakor hočete imeti v lasti tudi vso našo zemljo; vendar tega ne morete. To je bog vseh ljudi in njegovo usmilenje je enako za vse: tako za belega človeka kot za rdečkožca. Tudi zanj je ta zemlja dragocena. Delati silo tej zemlji je prav tako, kot da bi izdajali stvarnika.

Tudi belci bodo izumrli:

morda celo pred drugimi. Onesnažujete okolja svojih ognjišč in neke noči se vam bo zgodilo, da vas bodo zagrnili vaši lastni odpadki. Na nek usoden način ste prišli na to zemljo, vendar s tem, da ste nagnali rdečkožce, niste postali zmagovalci.

Ta usoda je za nas grozna, kajti ne moremo ji uiti zato, ker ne moremo vedeti, kdaj bodo vsi bizoni pobiti in vsi divji konji udomačeni in vse skrite trate med gozdovi poseljene z ljudmi, kdaj bo izginil pogled na griče, polne cvetočih trav in čebljajočih malčkov.

Kje se konča gozd?

Izginja!

Kje je končal orel?

Izginil!

In konec je življenja in začne se preživetje.

Prevod in priredba B. Ž. J.

S čim se igrajo mladi Nemci

Tisti iz ozadja še niso znani, vendar ni nobenega dvoma o tem, da izhajajo iz neofašističnih krogov: že skoraj eno leto se namreč pojavljajo po zahodno nemških šolah in internatih »potujoči trgovci«, ki ponujajo računalniške igrice z rasistično in nacistično vsebino.

Na šolskem dvorišču je mogoče »na črno« kupiti takšno igrico že za eno marko, mogoče pa jo je tudi zamenjati, kakor včasih znamke. Doma se potem začne zabava: šolar se v trenutku spremeni v kakšnega oblastnika v medvojnem koncentracijskem taborišču!

Iz ekrana zadoni šolarju pozdrav: »Hallo, Nazi«. Nato se nadaljuje nekoliko zmernejše: »Heil v kljukastem

križu«. Na voljo so tudi izvirni posnetki govorov s plošč in digitalizirani za računalnik. Tako na primer Hitlerjev propagandni minister Göbbels: »Ali hočete totalno vojno?« Tudi Hitler se oglašuje: »Führer, ukazuj, mi ti sledimo«. Na ekranu se pojavi velik kljukast križ, nakar se »igrice« lahko začne.

Otroci z računalniki so zahtevni. Če je bil »protiturski test«, ena prvih nacističnih računalniških igric, še preprost sistem vprašanj in odgovorov, zahtevajo moderne igrice povsem drugačno sodelovanje in navdušenje. Na trgu je novo orodje za širjenje nacistične ideologije.

V računalniški pomorski

bitki ladij ne kurijo s premogom ali nafto, temveč se na monitorju pojavi vprašanje: »Koliko Judov za kurjavo bi rad naložil?« Za kurjavo je mogoče »naročiti« tudi tujce, homoseksualce, komuniste in »zelene«. Računalnik ima za vsako takšno skupino razpoznavni znak, navodilo za uporabo igrice pa je tudi več kakor popolno: »Komuniste je na primer mogoče pomoriti v plinskih celicah kakšnega koncentracijskega taborišča«. Na zaslonu se otrok med igro lahko prelevi od taboriščenega delavca vse do esesovskega oficirja. Napredovanje v igri je odvisno od števila »pomorjenih«.

Na trgu je okoli 6000 računalniških igric, od katerih jih je 60 odstotkov z vojno tematiko! Že približno eno leto je na trgu »nazi-software«. Po-

nujajo okoli 30 različnih nacističnih programov in igric. Razumljivo je, da tega ni v redni prodaji, temveč izključno »pod roko«. Nekaj tega gradija prihaja v ZR Nemčiji iz tujine, na primer iz ZDA in Kanade večinoma pa te igrice sestavljajo v ZR Nemčiji. Strokovnjaki menijo, da so glavni proizvajalci na območju Bielefelda, Berlina, Hamburga in Stuttgarta. Na območju Stuttgarta deluje tudi neka firma, ki se ukvarja s proizvodnjo računalniških disket, vzporedno pa dobavlja digitalizirane govore za »nacistične igrice«.

»Dogaja se,« je dejal Geisler, »da se posamezni šolarji sami uprejo razširjanju nacističnih igric. Zastrupljajo jih z računalniškimi pršicami, ki razkrojijo program. To je oblika samopomoči, ki pa deluje le pogojno, saj so na trgu programi, ki izsledijo pršice in jih uničijo«.

Oblasti medna še ne vedo, kako in kaj. Zvezni tožilec in ustavno sodišče še ne ukrepata, pri posameznih sodiščih pa se že pojavljajo tožbe zaradi kršitve nekaterih členov kazenskega zakonika, ki prepovedujejo razširjanje mladini škodljive literature.

Fotografija, ki simbolizira uničevanje severnoameriškega naravnega okolja. Odstrel medveda v indijanskem rezervatu ni pomenil nobenega posebnega prekrška.

»Preproste igrice, kot je na primer »Protiturski test«, bi si lahko izmislili tudi podjetni šolarji,« pravi predstavnik berlinskega urada za mladino Eberhard Geisler. »Kaj takšnega pa ne bi bilo mogoče pri proizvodnji novih iger in programov z digitaliziranimi govori in »poučno« grafiko. To počnejo specialisti. Izdelujejo poklicne programe za neofašistične grupe, da bi lažje izvajale svojo propagando na terenu,« je dejal Geisler, dopolnil pa ga je njegov kolega iz Kölna Wolfgang Fehr:

»Odjemalce iščejo med fanti in dekleti v starosti od 14 do 18 let. Nekateri imajo te igre samo na policah, sicer pa se z njimi menda ne ukvarjajo. Pri mnogih mladih ljudeh je igranje s to propagando samo izražanje opozicije, vendar pa posledice niso izključene. Za zdaj v ZR Nemčiji še ni nobene posebne študije o tem problemu, toda – kakor pri porno-video kasetah – je tudi tukaj mogoče pričakovati posledice. Nasilje nad Turki in homoseksualci se je »računalniško« preselilo v zahodnonemške salone.«

Gonilna sila koroške samozvesti

Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov, slavi te dni svoj sedemdeseti rojstni dan. 26. decembra 1918 – je zapisano v njegovem krstnem listu, shranjenem v podjuniški vasi Vesele. V svojih Veselah pri Šent Primožu, v škocjanski občini na Koroškem, pa domuje tudi zdaj.

Vmes, med tistim davnim nekoč in tem aktualnim zdaj pa je reka njegovega življenja tekla tudi daleč od doma, skozi mnoge soteske razburkanega časa.

Že v mladih letih je na lastni koži občutil in spoznal zlo nemškega nacionalizma. S Hitlerjevim pohodom za oblast v Nemčiji je začel nemški nacionalni pritisk na zavedne Slovence naglo naraščati tudi v sami Avstriji. Takratni doraščajoči slovenski fant-

je so se morali kajkrat spopasti z nacisti, povezanimi v takrat – v času prve avstrijske republike – še ilegalno nacionalsocialistično zvezo, ki so se ji po robu postavile napredne mladinske organizacije. V tiste dni segajo Wuttejevi spomini na mladost.

Še težji dnevi so sledili po Hitlerjevem »anšlusu« Avstrije v marcu leta 1938. Devetnajstletnega upornika so nacisti spravili na varno in ga poslali v takoj imenovani Reichsarbeitsdienst, na prisilno delo, kjer je ostal do pomladi naslednjega leta, nakar se je, po očetovi smrti, smel vrniti na domačo kmetijo, ki je ostala prazna, saj so bili njegovi trije bratje pri vojakih. Vpoklican je bil sicer tudi on sam, vendar spet odpuščen, saj ga je očetova oporoka določila za gospo-

darja na kmetiji.

To pa je nekaj štel le tako dolgo, dokler se vojna ni razširila na vse strani in na vsa severna, južna, zahodna in vzhodna bojišča.

V jeseni enainštiridesetega je bil tudi on vnovič vpoklican. Kot vojak je bil nekaj časa na Severnem morju, na Finskem, nato na Dunaju, pozimi dvainštiridesetega pa so ga premestili na zagrebško letališče, kjer se je naslednje leto spomladi povezal s partizanskimi aktivisti in jim, roko v roki z drugimi protifašistično nastrojenimi tovariši v enoti, dobavljajo orožje, strelivo, obutev, perilo, sol in podobno. Z aktivisti in partizani se je večkrat tudi neposredno sestel. Prav na podlagi teh njegovih stikov je prišlo v avgustu triinštiridesetega do uspešne partizanske

akcije na provizoričnem letališču v Veliki Gorici.

Sam se je pridružil partizanom v aprilu štiriinštiridesetega, med dopustom, doma na Koroškem. Že dan po prihodu v domačo vas so ga zaman klicali na policijo. S skupino koroških partizanov je odšel v Solčavo in bil razporejen v drugi bataljon Koroškega odreda. Dva meseca po tistem se je prostovoljno javil v skupino sedemnajstih borcev, ki je prišla na severno stran Drave, v ogenj nenehnih bojev, ki so bili zagotovo najtežja etapa na njegovi življenjski poti. Nanj so razpisali nagrado v višini »10 tisoč mark za živega« oziroma »5 tisoč mark za mrtvega«. Niso je vnovčili. Luc ni bil izdan. Bil pa je dvakrat ranjen in moral je ničkolikokrat skozi šivankino uho tam na nevarnem območju Svinške planine, kjer je bojeval svoj partizanski boj in bil, kot

član okrajnega komiteja KPS, odgovoren za politično delo v velikovškem okraju.

Po končani vojni zanj na koroških tleh ni bilo miru in svobode. 23. maja, ko so se morali partizani umakniti s Koroške, se je vrnil domov, a moral takoj v ilegalo in nazaj na severno stran Drave v boj z nekda-

njimi nacisti in njihovimi angleškimi pokrovitelji.

Zvezo koroških partizanov so legalizirali šele peti šestinštiridesetega. Luc je postal član njenega upravnega odbora, v katerem nepretrgoma deluje že vseh 42 let. Osemindesetega je postal podpredsednik, pred leti – po Gašperjevi smrti – predsednik ZKP, neumorno dejaven pri zbiranju in objavljanju dokumentacije v narodnoosvobodilnem boju na Koroškem, pri izpeljavi zamisli o muzeju tega boja na znani Peršmanovi domačiji, pri ustanovitvi Koroškega partizanskega pevskega zbora, pri postavljanju spomenikov in spominskih obeležij borcem zoper nacizem in njegovim žrtvam.

Bil je in ostaja gonilna sila slovenske zavesti in samozvesti na koroških tleh.

R. R.

Spomin po petinštiridesetih letih

V narodnoosvobodilni vojni smo imeli ljudi, ki nikoli niso dosegli opaznejših položajev, bili pa so trdni vezni členi v verigi dogajanj in so osrednjemu vodstvu boja v marsičem pomagali izpolnjevati vodilne vloge. Eden med njimi je bil France Čuček-Črnivec, včasih tudi Murko.

Prve dni decembra je minilo 45 let, kar je v bližini Zagradca na Dolenjskem padel kot vodja kolesarske patrulje Glavnega štaba NOV Slovenije, ki je več tednov obnavljala prekinjeno zvezo z vodstvom narodnoosvobodilnega boja v okupirani Ljubljani. Potem, ko je vzpostavil zvezo z javko na Igu in predal sporočila za Ljubljano, ga je, skupaj s spremljevalcem Ivanom Peternejem in Poljanske doline in Rajkom Vutejem iz Slovenskih goric, presenetila zaseda domobrancev, ki so se

dan prej utrdili v bližnjem Boštanjem gradu. Vsi trije partizani so se vztrajno borili, dokler niso drug za drugim izkrevneli.

Franc Čuček-Črnivec je, čeprav je bil rojen na Ptuj in študiral veterino v Zagrebu, doberšen del svojega ilegalnega delovanja posvetil okupirani Ljubljani, v neposrednem stiku s političnim in vojaškim vodstvom, ki je bilo še znotraj in kasneje zunaj Ljubljane. Bil je kurir na najpomembnejših zvezah, jih vzpostavljajo in povezoval, utiral poti za ilegalce. Tudi sam je prenašal pomembna sporočila in dragocene tehnične pripomočke. Kot dijak in študent se je sicer ukvarjal s politiko in zavzeto deloval v naprednih mladinskih študentskih organizacijah in postal že pred vojno komunist – član Partije. Ko pa se mu je takoj leta 1941 posrečilo iz Hrvaške, kamor so ga

pregnali skupaj z ženo in dojenčkom, vrniti v Slovenijo, v Ljubljano, se je v njegovem ljubljanskem življenju vse spremenilo. Tu se je začelo njegovo povsem ilegalno delovanje, zanesljivo prikrito vsem, razen neposrednim sodelavcem. Njegova so bila številna potovanja: Ljubljana-Zagreb z okolico in nazaj, Zagreb-Karlovac-Metlika-Ljubljana, iz Ljubljane na osvobojeno ozemlje in nazaj. To je bila zveza med slovenskim in hrvaškim partijskim vodstvom in naprej do Vrhovnega štaba NOV Jugoslavije; to je bila tudi zelo zapletena pot npr. Ivana Mačka Matije in Edvarda Kardelja iz Zagreba preko Karlovca in Metlike v Ljubljano marca 1942 in je predstavljala stalno zvezo med Ljubljano in osvobojenim ozemljem. Tovariš Matija je opisal tisto svoje potovanje in med drugim dejal

»...da takrat se ni bila postavljena prava zveza, ker v Ljubljani še vedno niso imeli pravega kadra; Črnivec pa je bil zelo uporaben za take konspirativne in težke naloge. Bil je zelo mirne narave, brez vsake panike, edina njegova hiba, na žalost, je bila njegova velikost.« Bil je res visoke postave, a je znal biti neopazen tudi za špiclje vseh vrst. Bil je spreten in neug-

nan, a vzbujal je zaupanje. Pešal je po ulicah in parkih, se vozil s kolesom, kadar je bilo mogoče, se vozil z vlaki, odkoder je krenil, bodisi v varno velikega mesta, bodisi v predmestja in skozi vasi in naselja in nazaj. Pri tem je za vse posebno pozornost predstavljala državna meja med ustaško NDH in z žico okupirano Ljubljano. Po svoji zunanosti in obnašanju je bil vselej usklajen z okoljem. V Ljubljani mu je bila tudi žena Zinka, kljub temu, da sta imela malega sinka, marsikdaj izredna pomočnica. Vmes, med potovanji, v »prostem« času, pa je bil tudi vodja in hkrati delavec v ljubljanski ilegalni pirotehnični delavnici. Tu si je ob nepričakovani eksploziji nevarno poškodoval prste na levi roki.

Zveze med osrednjim političnim in vojaškim vodstvom NOV Slovenije in ilegalnim vodstvom v Ljubljani so bile ves čas vojne izred-

nega življenjskega pomena, njihovo vzdrževanje pa zlasti zaradi tesnega obroča domobranskih postojank tudi izredno nevarno, v času sovražnih ofenziv pa sploh nemogoče. V jeseni 1943 ni bilo teh zvez skoraj dva meseca. V takih tveganjih večkratnih poskusih se je tedaj končala komaj 28 let dolga, a bogata življenjska pot slovenskega izobraženca, ki mu je bilo v boju za svobodo prav vsako delo častno. Za mlajše bralce je ta pripoved gotovo pomanjkljivo, premalo slikovito prikazana; za boljše razumevanje takratnih razmer in dejanj bi morali opisati še mnogo stvari.

Šele, ko je proti koncu decembra 1943 prihajala »partizanska pošta« v Ljubljano že pogostejše in po več »kanalih«, ko nam je ob vsakokratni pošiljki odleglo in smo lahko trdneje zadihali, smo osupnili, ko smo zvedeli, kdaj in zakaj smo izgubili sijajnega človeka in do smrti zvestega tovariša Črnivca.

Mira Svetina

Morja široka cesta

Te dni praznuje na svojem domu v Splitu, v krogu družine, soborcev in prijateljev življenjski jubilej Franc Misjak, medvojni komandant Težke artilerijske brigade 4. armade in dolgoletni ugledni sodelavec Vojne enciklopedije.

France Misjak je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo v rodni kraji Novem mestu, kjer se je rodil 16. decembra 1908 v številni, siromašni družini pismonoše. Po veliki maturi leta 1927 je stopil v pomorsko vojaško akademijo in jo leta 1930 uspešno končal.

Vse do leta 1941 je Misjak služboval kot pomorski oficir, specializiran v artileriji, na bojnih ladjah na morju in monitorjih na reki Donavi. Kapitulacija Jugoslavije ga je zajela v činu poročnika bojne ladje I. razreda v artilerijski šoli mornarice v Boki Kotorski. Marca 1942 so ga iz Novega mesta odpeljali z drugimi pripadniki bivše jugoslovanske vojske v internacijo v Gonars in kmalu nato v Padovo. Ob kapitulaciji Italije je stopil v vrste NOVJ. Kot artilerijski stro-

kovnjak je bil najprej določen za komandirja protiletalske baterije artilerijske brigade 15. slovenske divizije, nato pa za operativnega oficirja artilerijskega divizion 5. SNOUB »Ivan Cankar«.

Po nalogu glavnega štaba Slovenije je novembra 1943 krenil skupaj z drugimi pomorščaki – Slovenci v Dalmacijo v štab mornarice NOVJ. Tam je bil decembra 1943 postavljen za komandanta artilerije v 5. Pomorski obalni sektor (POS) na otoku Korčuli, nato pa je bil v sestavi artilerijske grupe obrambe otoka Visa. Januaria 1944 je prevzel organizacijo protiletalske obrambe otoka Visa in je od zaveznikov sprejel oborožitev (20 mm topove). Organiziral je usposabljanje kadra za to orožje, za kar je pripravil dva tečaja, v katerih je tudi sam predaval. Že februarja 1944 pa je bil določen za komandanta Prvega havbičnega divizion (trofejne italijanske havbičice 100 mm M-17) 8. korpusa. S tem divizionom je sodeloval v obrambi otoka Visa do oktobra 1944, po izkrcanju na kopno pa v vseh operaci-

jah za osvoboditev Dalmacije (Split, Šibenik, Drniš, Sinj, Knin). Pozimi 1944/45 je bil s svojim motoriziranim divizionom dodeljen v po-

Franc Misjak, komandant Težke motorizirane artilerijske brigade 4. armade in eden organizatorjev viškega topništva v Divači, ob počastitvi dneva mladosti 1945.

moč 11. udarnemu korpusu v Liki.

Ob ustanovitvi artilerijske brigade 8. udarnega korpusa, pozneje Težke artilerijske motorizirane brigade 4. ar-

made (brigada je skupaj imela 2115 ljudi, 83 različnih topov in havbic ter je bila celotna motorizirana), je bil Misjak imenovan za njenega komandanta. Z njo je sodeloval v mostarski operaciji ter v spomladanski splošni ofenzivi 4. armade za končno osvoboditev Like, Hrvatskega primorja, Istre, Slovenskega primorja in Trsta. Od avgusta 1945 do 1955 je spet deloval v sestavi vojne mornarice in je služboval v njenem poveljstvu. V letih 1955–1964 je delal v uredništvu Vojne enciklopedije kot glavni urednik za področje vojne mornarice. Leta 1964 je bil upokojen v činu kapetana bojne ladje (polkovnika).

Za zasluge v NOB in po vojnem razvoju vojne mornarice je Misjak odlikovan s številnimi odlikovanji, med njimi z redom za hrabrost, redom partizanske zvezde s puškami, redom za sluz za narod s srebrnimi žarkami, redom bratstva in enotnosti s srebrnim venci ter drugimi odlikovanji.

Franc Misjak pa ni bil samo pomemben partizanski komandant in izreden artilerijski strokovnjak, temveč

Komandant Franc Misjak (četrti z leve) s svojimi tovariši iz štaba artilerijske brigade 4. armade (drugi z leve je Nikica Zenić, politični komisar, drugi z desne je Vinko Kregar, načelnik štaba, spredaj v sredini pa kleči Radovan Soč, maja 1945 v Divači).

tudi nadvse dober tovariš ter skrben in požrtvovalen starešina. V krajih, kjer je živel (Beograd, Split), pa je hkrati bil tudi prizadeven družbenopolitični delavec. Od leta 1961 dalje je sodeloval z generalom Karlom Levičnikom in je veliko pomagal pri oblikovanju knjige »Prekomorci«, ki je izšla leta 1965 v Ljubljani. Od takrat dalje pa je sodeloval pri pripravi

monografije o prekomorskih artilerijskih enotah, tj. pri knjigi »Artileristi – prekomorci«, ki je izšla leta 1968 v Novi Gorici. Veliko dela, truda in prostega časa je vložil v uresničevanje programa dela Odbora skupnosti borcev Težke artilerijske brigade 4. armade, ki ima domicil v Postojni.

Albert Klun

Vse preživele borce 3. bataljona Tomšičeve brigade, zlasti tiste, ki so doma iz Bele krajine, prosim, da mi sporočijo imenske podatke o tistih padlih partizanih na Starem Bregu, ki niso naštet v prednjem zapisu, pripadnike partizanske sanitete na Kočevskem Rogu ali Tržačane pa, da mi sporočijo ime in priimek (po možnosti tudi naslov) Tržačanke Elvire. Podatke potrebujem za zgodovino Tomšičeve brigade, ki bo izšla predvidoma v začetku prihodnjega leta. Pošljite jih na naslov: Franci Strle, novinar, Lajkovska 17, 61111 Ljubljana-Vič, (061-266-682)

Poraz na Starem Bregu

V začetku decembra je minilo 45 let od poraza 3. bataljona Tomšičeve brigade na Starem Bregu, ki je bil posledica grde izdaje pretkanega nasprotnika OF.

Ta bataljon je bil ločen od brigadne glavnine že od 21. oktobra 1943, ko je moral oditi na pomoč 9. brigadi k Brodu na Kolpi, in podrejen neposredno Glavnemu štabu NOV in PO Slovenije. Ob koncu velike nemške ofenzive je dobil nalogo, da se premakne v okoliš Grinotovca pri Kočevju in od tiste strani zavaruje Kočevski

Rog, kjer so bile mnoge skrivne partizanske bolnišnice in vodilne ustanove slovenskega osvobodilnega gibanja. Prekopati, zasekati in zaminirati je moral vse ceste, zlasti pa tisto, ki je vodila skozi Željne proti Žagi Rog, okolico Kočevja nadzorovati s številnimi patruljami, cestne ovire pa braniti z močnejšimiasedami. Takrat je bilo

že zelo hladno in obeta se je nov sneg, zato so si morale čete najti streho. Dobile so jo lahko le v vasi Stari Breg, kjer je bilo treba hiše in strehe najprej popraviti. Vse druge vasi v okolici so bile požgane in uničene že od avgusta 1942.

Ko je bataljon naredil zaseke, prekopal ceste in nastavil minske pasti, je šel novačiti v Slovensko vas in druge vasi okoli Kočevja. Že v noči na 23. november so od tam pripeljali 13 novincev, med katerimi je bil tudi diplomirani pravnik Anton Štih iz Stare Cerkev, ki je bil rezervni oficir prejšnje jugoslovanske vojske. Tega so, ne da bi preverjali njegovo politično prepričanje, imenovali za bataljonskega operativnega oficirja. Tako se je lahko seznanil s številčno in oborožitveno močjo, zlasti pa z zavarovanji proti Kočevju. Ko si je vse temeljito ogledal in izrisal, je 30. novembra s spremljevalcem izginil. Pobegnil je k Nemcem in domobrancem v Kočevje, ki

jim je odnesel skice minskih polj in popoln seznam vseh borcev in poveljnikov 3. bataljona.

V bataljonskem štabu Štihovega pobega niso ugotovili že prvi večer, ker so menili, da je šel le obiskat domače v Staro Cerkev. Ta nepredvidnost se je hudo maščevala.

Nemci in domobranci iz Kočevja so odšli v napad že ponoči. Izognili so se zasekam in patruljam, vendar so napadli šele 2. decembra ob enajstih, ko je budnost partizanov na Starem Bregu že nekoliko popustila. Borci so se namreč razuševali in se pripravljali na miting v vaški šoli, ki bi moral biti zvečer, straža pri cerkvi nad vasjo je bila budna. Domobranci so jo nameravali presenetiti in tiho opraviti z njo, kar pa jim ni uspelo. Padli so prvi strelci in rafali, žal pa stražarska trojka sovražnikov ni uspela zadržati, ker je puškomitraljezec Mirko Špacapan-Matiček padel že med prvimi strelci. Bila je namreč megla, zato so se domobranci lahko

prikradli k cerkvi in takoj navalili z vso močjo.

Partizani so bili presenečeni in niso mogli dati urejene ga odpora. Sovražnikom v bran so se postavili le posamezniki ali manjše skupine, na primer namestnik komandanta Viktor Cvelbar-Stane, komandir 2. čete Vinko Volavšek-Albin in namestnik težke brede Anton Dragar-Ciril, ki so domobranci juriš toliko zadržali, da so drugim omogočili umik proti Riglju. Toda umik je bil zelo težaven, ker so rafali sovražnikovih mitraljezov že obvladali izhode iz vasi. Posebno težko se je umaknila 2. četa. Med umikom so padli Vencelj Umek z Vrhnik, Jože Dragoš iz Jankovičev, Vilko Paradiž iz Ljubljane, Anton Miklavac-Križman in Ivan Bobnič iz Obrova ter Milka Mislej iz Velikega Polja pri Senožcah. Ranjeni so bili Zorko Ceglar iz Obrova, Anton Jakša iz Brstovca, Rudolf Kocbek iz Benedikta, Franc Anžič iz Bizovika, komandir 1. čete Lojze Klan-

čar-Kovač z Rudnika v Ljubljani in Tržačanka Elvira, ki so jo sovražniki ujeli skupaj z Jožefo Bobek-Pepco iz Volč in devetimi bolniki. Po pričevanjih je bilo mrtvih še več, vendar ne vemo za njihova imena in priimke.

Za ta poraz so se tomšičevci maščevali v dneh od 9. do 12. decembra 1943, ko so napadli sovražnike v Kočevju. Že v prvih 24 urah so prodrli do Rinže in zavzeli Marijin dom, kjer se je zdravila ujeta Tržačanka Elvira. Njo, njeno tovarišico in še enega ranjenega partizana so borci 3. bataljona Tomšičeve rešili, Jožefo Bobek-Pepce in drugih ujetnikov pa niso mogli, ker so jih sovražniki zvezle v grajske zapore.

Baje je bila rešena Tržačanka Elvira, po poklicu medicinska sestra. O njeni nenavadni rešitvi je med vojno ali kmalu po vojni pisal tudi eden izmed časopisov, vendar mi tega poročila ni uspelo najti. Baje se je Elvira po osvoboditvi vrnila v Trst.

Franci Strle

Preboj čez Savinjo

Nacisti so hoteli z okrepljenimi napadi na partizanska osvobodjena ozemlja v drugi polovici oktobra 1944 proti enotam 4. operativne cone zadeti partizanom občutnejše udarce in jih odriniti od komunikacij. Ker jim to ni uspelo, so z znatnimi okrepljenimi začeli z decembrsko ofenzivo. Vse tri brigade 14. udarne divizije so se jim uspešno upirale, prav tako 3. brigada VDV, odredi in druge enote. Žal pa so na Štajerskem močno pogrešali Šlandrovo in Zidanškovo brigado, ki sta morali 11. oktobra 1944 v boje na Dolenjsko.

Sovražnik je s premočnimi silami vdrl decembra 1944 v Gornjo Savinjsko dolino in na druga osvobodjena ozemlja. Na njih je ropal, požigal, uničeval, preganjal, ubijal in zapiral partizane in prebivalstvo. Ker so Nemci, vermani, ustaši, vlasovi in drugi odirali ofenzivo tudi na Kozjanskem, je tja poslal štab 4. operativne cone kot bistveno okrepitev Kozjanskemu odredu 13. SBOUB Mirka Bračiča. Prav ta brigada, ki se je z drugimi izredno izkazala v mnogih bojih oktobra in v začetku decembra 1944, je morala na težaven in hiter pohod na Kozjansko. Toda tu je bila najtežja prepreka, od sovražnika dobro varovana Savinja. Izbire ni bilo nobene, saj je bilo povelje jasno: takoj je bilo potrebno napasti sovražnikove enote in tako zaščititi prebivalstvo na

Kozjanskem. Bračičeva udarna brigada je na ta pohod poslala štiri bataljone z okoli 800 borci. Pri Laškem je štab pod vodstvom Milenka Kneževića in Ivana Dolničarja ugotovil, da se tu ne bo dalo prebiti – zaradi premočnih sovražnikovih enot. Zato je brigada nadaljevala pohod do Šmarjete pri Rimskih Toplicah, kamor je prispele 9. decembra 1944 okoli 21. ure. Pri dokaj ozki brvi čez Savinjo pa so se začele težave in zapleti. Savinja je narasla in je nekoliko preplavila.

Ker se izjave udeležencev preboja nekoliko razlikujejo, bom povzel njihova osnovna pričevanja in jih uskladi s poročilom štaba Bračičeve brigade z dne 11. 12. 1944. Ta dramatični (grozljivi) preboj je potekal v glavnem takole:

Štab Bračičeve je najprej poslal nekaj po 21. uri čez brv namestnika komandanta brigade Viktorja Cvelbarja – Staneta (sedaj general) s približno petimi borci, med katerimi je bila tudi domačka-Marija Dornik (Krampušek)-Zlata. Ker so Nemci pobrali z mosta veliko mostni-ke in ovili ograjo z bodečo žico, je bil prehod že za to malo skupino zelo težaven. Cvelbar se je s soborci kmalu vrnil in poročal, da je most prost. Na most je potem krenila močnejša bojna skupina, ki pa jo je pritenjeni sovražnik z močnim ognjem napadel in prisilil k umiku. Potem je določil štab brigade za juriš na most 1. četo 2. bataljona s komandirjem Ivanom Zupancem. Ta je sovražnika potem pregnala do proge in štab je poslal tej četi okrepitev, ki je sovražnika pregnala v utrdbe pri železniški postaji pri Rimskih Toplicah, od koder je potem streljal proti partizanski koloni in mostu. Sovražnika pa sta ves čas poleg pušk in mitraljezov obstreljevala tudi partizanska minometa. Boji za preboj in mostobran so bili hudi. Trajali so dobro uro.

V tem preboju je prišlo na levem bregu do pretresljive-

ga dogodka. V temi sta se nepričakovano spopadla Ivan Zupanc in komandir nemške enote. En na drugega sta presenečena zavpila roke kvišku. Ker pa je šlo le za trenutke sta ena na drugega tudi ustrelila. Toda kaj? Oba sta zgrešila. Nato sta se spoprijela in začel se je boj za življenje ali smrt. V pravem rokoborskem premetavanju sta z roba Savinje padla v njeno korito. En drugega sta davila, vendar je bil Zupanc spretnější. Uspel je zadržati Nemca poriniti pod vodo in, kot je zapisal vojaški dopisnik Maks (dr. Janez Stanonik), je Švabo odgrgal proti Zidanem mostu. Kaj vse se je še v peturnem prehodu v Savinji in ob njej dogajalo? Da bi bilo sploh mogoče prek brvi, je štab organiziral pobiranje vrsat s hlevov in desk v Šmarjeti, s katerimi so potem pokrivali velike odprtine na mostu. Ko se je Zupanc osvobodil sovražnika, je za lase potegnil iz Savinje administratorko Jelko Trampuš-Sašo, ki je padla kot še precej drugih z mosta. Pred padcem v Savinjo je rešil dr. Herbert Zaveršnik svojega kurirja Martina Graberja.

Da bi preprečil prehod bri-

gade, je pripeljal sovražnik iz Zidanega mostu tudi oklepni vlak. Toda minerji so minirali progo pri Rimskih Toplicah, od tod pa njegovo obstreljevanje ni bilo nevarno. Veike težave so bile s konji in mulami. Zaradi obojestranskega streljanja in luknje na mostu so se plašile. Skupno jih je v Savinjo padlo – tudi s strelivom, kar pet. Kljub številnim nadčloveškim naporom in težavam se je brigada prebila čez Savinjo in tako častno izvršila svojo nalogo.

Na desnem bregu je ostal del komore. Tem se je potem pridružila še večja zaostala skupina borcev, ki jo je vodil od Dobrovelj komisar čete Jože Krebs, vse pa je čez dva dni srečno s pomočjo teren-skih sodelavcev s čolni prepeljal čez Savinjo do brigade namestnik komandanta Viktor Cvelbar-Stane.

Cena preboja je bila precejšnja: šest utopljenih in padlih ter deset ranjenih.

Kakšnim mukam in tragedijam so bili včasih izpostavljeni posamezni ranjenci, pa nam pričata ta dva primera. Pri mostu je obležal v nogu ranjen Feliks Frešer. Komandantov kurir ga je odnesel samo čez progo in pustil

samega. Našel ga je k sreči komaj 16-letni mitraljezec Srečko Potočnik-Sine, ki je bil že obložen z dvema mitraljezoma. Z veliko muko je naložil še Frešerja in ga odnesel do brigade. Na mestu je bil hudo ranjen v nogo tudi junaški mitraljezec Franc Likovič. Oba so potem pri Guku na Blatnem vrhu napadli ustaši. Frešerja sta gospodinja in njena hčerka odvezle čez cesto na rob grape, od koder se je odpeljal in ga je po naključju našla ter rešila brigadna bolničarka. Likovič pa so ujeli ustaši in ga pri hiši mučili ter pobili s puškinimi kopiti.

Na Kozjanskem se je potem Bračičeva s Kozjanskim odredom izredno junaško bojevala proti premočnim sovražnikovim silam in je v precejšnji meri preprečila še hujše sovražnikove načrtovane zločine. Ob koncu pa še to: ali ne bi po tolikih letih kazalo obnoviti propadlo brv pri Šmarjeti, saj bi koristno služila domačinom in izletnikom, hkrati pa bi spominjala na podvig Bračičeve udarne brigade in na mnoge kurirje, aktiviste, partizane, ki jih je tod vodila pot čez vselej nevarno Savinjo?

Mirko Fajdiga

Odhod

Oditi moraš, če se hočeš rešiti, ji je prišel povedat Niko. Nevarno postaja. Še za nas je nevarno, zate pa še bolj. Tudi mi bomo preselili sedež. Meri je močna, trdna in spretna. Ne bo spregovorila kar tako. Molčala bo. Kako pa bo, ko jo bodo začeli mučiti, se ne ve. Mučenje zlomi marsikoga. Bogdan nam je izginil. On ve vse o nas in o vas treh. Samo upamo lahko, da ne bo izdajal. Morda res ne bo, vseeno pa pojdi, dokler je še čas. Reši se. Meri se ne more več, ti se pa lahko, če hočeš. Vsaj za sedaj se lahko. Morda že vedo za vse tri. Tu ne morete storiti ničesar več. Samo žrtvujete se lahko po nepotrebnem.

Potem je nekoliko sklonil glavo in še bolj tiho kot prej nadaljeval: saj veš, da nismo mi krivi za tisti spodrseljaj s peklenjskim strojem. Bil je iz ugledne italijanske tovar-

ne. Vžigalnik jo je zagodel. Vžgati bi moral tri ure pozneje. Belogardistom je bil namenjen, saj veš. Všeč mi je, da me niste ubogali preveč dosledno. Če bi čakale tam do konca predstave, bi se midva tu sedaj ne pogovarjala. Tudi Meri ne bi sedaj čakala na tisto, kar ji bodo gestapovci namenili. Če bodo zvedeli, kaj ste delale, vas bodo razmesarili. Bolje je, da greš, dokler je še čas.

Ko ji je dopovedoval, kaj vse naj vzame s seboj na pot, ji je še dodal: tudi šolsko izkaznico vzemi s seboj. Zverine so res, videla pa si, da marsikdo od njih zna celo spoštovati mlade dijakinje. Izkaznico kar nesi s seboj. Do Vrhovlja boš šla kar sama. Do gor poznaš pot. Tam te bo počakal in šla boš z njim naprej.

Ne bo ti rožnato tam gori, je še dodal. Že od tu lahko vidiš sneg. Zebe v njem. Morda boš kaksenkrat tudi lačna. Ni tako hudo. Bil sem

že velikokrat. Vseeno pojdi. Niko ji je stisnil roko in odšel.

Napolnila je nahrbtnik in se podala na pot. V Vrhovlju se je srečala in šla z njim navzgor proti snežnim zame-tem. Kolikor bolj sta napredovala po poti, toliko bolj sta se približevala regljanju strojnic in bobnenju minometov. Tudi čez okrvavljena trupla sta med potjo stopala, šla pa sta naprej. Nazaj nista mogla. Snežilo je kar naprej in začelo se je temniti. Streljali so neprenehoma.

Zavlekla sta se med skali v grmovju. Tam sta si nekaj trenutkov gledala v temi v oči, nato je upognila glavo in šepnila: če ne bom umrla nocoj, bom jutri stara šestnajst let. Ne boš umrla, ne boš, ji je odvrnil. Vidiš, da sem med skale krogel ne morejo, pa tudi mina ne more pasti v to kotanjo. Streljajo pač kar tako, ker se bojijo. Tudi njih zebe v snegu in zagotovo se tudi bojijo v temi,

zato streljajo.

Bojim se jih, je čez čas dodala. Nikdar prej se jih nisem bala, sedaj pa, ko streljajo v temi tako blizu, se jih bojim. Ko sem se vozila s kolesom mimo njih, sem se jim nasmihala. Medtem, ko so nam pregledovali listine, smo jim vedno ponudile kakšen sadež iz mrežastih torb. Sadje v torbah je bilo samo okvir tistemu, kar smo mimo njih prenašale. Pripovedujem ti zato, ker čutim, da bom umrla nocoj. Morda bom le zmrznila, če me ne bodo ustrelili. Ne boš zmrznila. Poznam sneg in mraz. Ne zmrzne se kar tako, ji je odvrnil. Kaj pa če naju ujamejo? Meri se morda še izgovarja, da je bila le na spreho-du, da je nameravala v kino. Na kaj se bova izgovarjala midva, če naju ujamejo?

Nič naju ne bodo ujeli. Vidiš da nosim s seboj kovinsko hruško. Nosim jo samo zato, da me ne bodo prijeli živega. Tudi tebe ne bodo

prijeli žive z menoj. V roke jim tukaj ne smeja živa. Sva pač njihova sovražnika neke posebne vrste. Za večja sovražnika naju bodo šteli kot tiste, ki streljajo nanje. Ti si jih vlekla za nos, zbirala njihove skrivnosti, nosila med sadjem tisto, kar je Niko pošiljal in ono, kar si mu prinašala. Peklenjski stroji, ki ste jim jih nastavljal, so jih še najbolj jezili. Jaz sem streljal nanje in ko bom ozdravel, bom še. Kar sedaj počnem, jih še bolj jezi, kot če bi streljal nanje. Ne smeja jima torej živa v roke.

Zebe me in morda bom zmrznila, je kot umirajoča

Manon komaj slišno šepnila. Ni ji odgovoril. Odgrebel je sneg in si v njem naredil nekakšno korito.

Nista spala in tudi pogovarjala se nista. Prisluškovala sta streljanju, ki je poje-njevalo in malo pozneje popolnoma utihnilo. Nekaj maleda sta proti jutru tudi zaspa. Ko sta se zbudila, se je zorilo. Nobenega streljanja ni bilo slišati več. Vstala sta in si ponovno zazrla v oči. Osolzile so se ji, pa se je vseeno nasmehnila, pritisnila svoje lice njegovemu in mu čez ramo šepnila: dočakala sem svoj šestnajsti rojstni dan.

Mirko Kos

Deveterica ujetih

Bilo je v začetku decembra 1943...

Skozi kurirsko postajo G-9 na Žirovskem vrhu je od poletja 1943 potovala pošta pokrajinskih forumov OF, komiteja in vojaških enot do Ljubljanskega vrha in naprej od postaje do postaje vse do glavnega štaba in političnega vodstva NOB Slovenije.

Na jesen 1940 so kurirji začeli razmišljati, kako in kje bodo prezimili. Vse kurirske postaje so bile zaradi svojega pomena strogo konspirativne in kurirji so si morali poiskati prezimovališče na varnem kraju. Kdo je predlagal, da bi v Mrlakovi hiši zgradili bunker, ni znano. Na tej kmetiji so se še zmeraj shajali vodilni politični funkcionarji s tamkajšnjega terena, obveščevalci in kurirji. Tej družini so zaupali.

So znamenja, ki kažejo, da so sklep o tem sprejeli oktobra 1943. Tedaj so namreč kmeta Vincenca Justina, Mrlaka, poslali iz Prešernove brigade domov in ga izvolili za člana rajonskega odbora OF Žiri, verjetno še s tajnim navodilom, da bo gradil bivač za kurirje v svoji hiši.

Mrlakova hiša na Žirovskem vrhu stoji na samoti in s pobočja je lep razgled na žirovsko kotlino in okoliško hribovje. Vincenc in žena Frančiška sta imela tri otroke, četrti pa je že prej umrl (pred vojno). Otroci in kmetija so bili med drugim tudi razlog, da so Justina poslali domov na aktivistično delo. Hčerka Matilda je bila stara štiri, Marija tri leta, Jože nekaj mesecev. Hiša je še vedno taka, kakršna je bila v času tragedije in izdaje, le da je pred nekaj leti vanjo udarila strela in je streha pogorela, a so jo obnovili.

Vse je pod eno streho: stanovanjski del, hlev in prostor za steljo. V prostoru za

steljo so kurirji izkopali jamo in jo uredili v bivač. Še prej so v hlevu izkopali rov, ki je pod zidom hleva vodil v bivač. Na odprtino v stelniku so položili debele plohe, le-te zasuli z zemljo, jo potlačili in odstranili vse sledi. Na nasuto svežo zemljo je Mrlak navozil veliko stelje, kakor je vedno imel na tem prostoru.

Iz opisanega sledi, da so imeli kurirji v hlevu le eno luknjo za vhod in izhod, v stelniku pa nobenega. V primeru nevarnosti so zlezli noter, žena je na rov položila že pripravljen pokrov, izpod krav nagrebala nanj mokro steljo, da je bilo povsod enako. Potem je odvezala kravo ali tele in ga privezala k jaslom na tistem kraju, tako da je govedo z zadnjimi nogami stalo na nevidnem pokrovu. Sijajna domislica in skrivalnica!

Gospodinjo so ustrahovali

Mrlakova Frančiška zatrjuje, da so šentjoški domobranci kurirje in njenega moža ujeli v začetku decembra leta 1943. Spominja se, kako so se norčevali, da jim jih je Miklavž prinesel v dar. Sorodniki kurirjev si glede točnega datuma niso enotni. Navajajo drugi, četrti in peti december. O tej tragediji doslej v dokumentih še niso odkrili nobenega poročila, pač pa le o izdajalcu.

Kako se je to zgodilo? Na

voljo nam je edina znana priča Frančiška Pivk, Mrlakova.

»Prejšnji dan sta po kurirski zvezi prišla k nam neki politični komisar Alfonz in njegov spremljevalec. Vsi so zgodaj vstali, zajtrkovali in šli v hišo, kot na kmetih pravimo sobi, v kateri je peč. Na zvezo sta s pošto odšla Jakob Primožič-Goran (umrl leta 1963) in Štefan Zajc iz Žirov. Že od daleč sem ju skozi kuhinjsko okno zagledala, kako tečeta nazaj. Planila sem v sobo in rekla: Nekaj se je moralo zgoditi, kurirja drvita nazaj.

Prej nisem pogledala v hišo, a tedaj sem videla, kako vsi sedijo s svinčnikom v roki. Pred seboj so imeli zvezke in neko literaturo. Sestane ali politično uro je vodil Alfonz, komisar.

Od zunaj sta Jaka, Planinškov z Žirovskega vrha, in Štefan Zajc potrkala na okno in zakričala: Hitro ven, obkoljeni bomo! In že sta se izgubila v gozdu za hišo.

V sobi je završalo. Pograbili so vse, kar je bilo na mizi in sporazumno eden za drugim zlezli v bunker. Mož mu je opozoril:

Glej, da boš dobro zamaskiral!

Nametala sem na pokrov vhoda gnoj in privezala tele na dogovorjeno mesto. Komaj sem se vrnila v kuhinjo, že so bili domobranci povsod okrog hiše.

Smo prišli pogledat, če je pri vas kaj partizanov, so rekli in se porazgubili po vseh prostorih. Otroci so se drli, domobranci kričali.

Kje imaš moža? so me spraševali.

Šel je nekam ven. Ni povedal kam.

Fantje, gremo v hlev, je predlagal nekdo izmed domobrancev. Ostala sem sa-

pil rejeni stražmojster. Po vojaško je pozdravil, pogledal po razredu, nato pa se obrnil, stopil še malo bliže in se rahlo priklonil.

»Gospod Borovšak, z nami morate. Res, nikar nam ne delajte sitnosti... In tudi časa ni na pretek...«

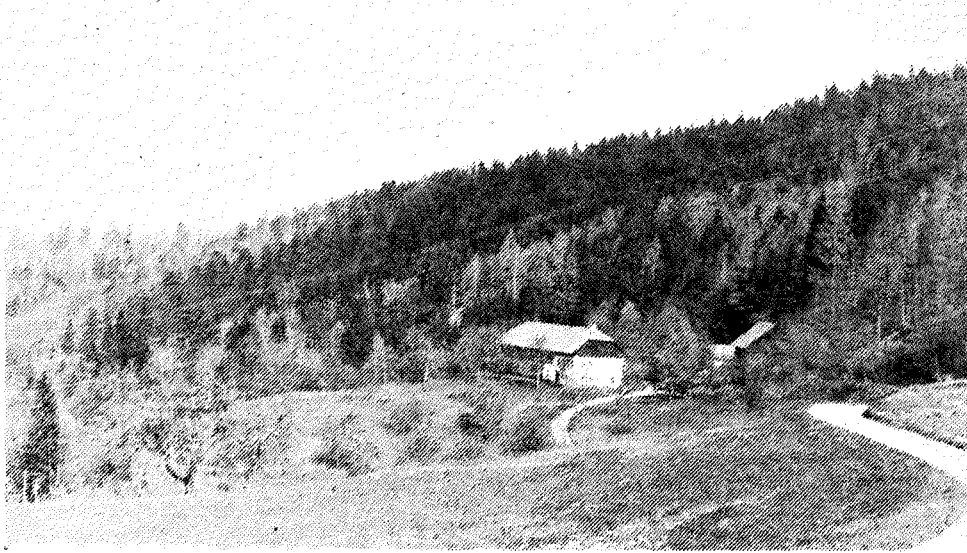
Učitelj Boštjan je uganil resnico. Pobledele je in izvilo se mu je rahlo drhtenja. Potem pa se je zbral, vtaknil zvežčič v aktovko, oblekel plašč in stopil pred stražmojstra.

»Gospod Knebel, za kaj gre?»

Ta pa se je dobrodušno namuznil, kakor da je to nekaj popolnoma razumljivega, vsakdanjega, razumevajočega in odgovoril:

»Domovina vas kliče!«

»Bolan sem,« je rekel Boštjan, pogledal stražmojstra, pogledal po razredu, potem pa so oči obstale na treh svetlih bajonetih; v njem je

Mrlakova kmetija na Žirovskem vrhu; po cesti so prišli in odšli domobranci in zajeli ter kasneje postrelili osem kurirjev in gospodarja.

ma z otroki, a ne dolgo. Poklicali so me v stelnik, kjer so že odgrebli steljo nad bunkerjem.

Kaj je tu notri?

Nič. Skušam ostati hladnokrvna. Mlad domobranec poskoči po plohih.

Tu je votlo, kaj je notri? se zadere name vodja. Še naprej vztrajam, da nič.

Če ne poveste, bomo vse zažgali, so zagrozili.

Zajokala sem: otroke imam.

Bomo pa pogledali. Ob prvem strelu bo zagorelo in postrelili bomo vse v hiši, tudi otroke.

Vrnila sem se v kuhinjo. Nisem vedela, kaj naj storim. Stresla sem se, ko je odjeknila bomba. Domobranec je prišel po koš, v katerega je nametal vse zaplenjene dokumente. Kako so prišli iz bunkerja, nisem videla. Kasneje sem opazila, da so poleg plohov izkopali luknjo in skozi to so kurirji prišli ven. Vhoda niso odkrili in tele je bilo še vedno na istem mestu (vsaj gospodar in še dva ali

trije bi lahko ostali skriti v rovu pod teletom).

Ujetniki so bili navezani na eno vrv. Videla sem jih, ko so šli mimo okna. Mož ni imel ne suknjiča ne klobuka. Hotela sem mu jo izročiti, a me niso pustili iz hiše. Vzel pa ju je domobranec in dal možu.

Pred odhodom so vpregli našega vola, da je vlekel koš z zaplenjenim in pokradenim gradivom, med katerim je bilo precej naše hrane.

Na obisku pri možu v zaporu

Po tednu dni sem šla v Šentjošt. Prosila sem, naj mi dovolijo, da bi videla moža in z njim spregovorila nekaj besed. Rekli so mi, da so pri nas ujeti zaprti pri njih, toda videla nisem ne moža ne kurirjev.

Na božič je padel sneg in pot je bila zelo naporna. Tokrat so mi dovolili, da sem s stopnic, ki vodijo v klet, v stražarjevi navzočnosti govorila z možem. Med krat-

kim pogovorom sem morala stati sredi stopnic, mož pa je bil spodaj v kleti in ga v temnem prostoru nisem videla v obraz.

Zaradi na novo zapadlega snega in otrok naslednji teden nisem mogla na pot. Šla sem na možev god. Vincenc oziroma Cene je na koledarju 22. januarja. Z menoj je šla Cilka Jurca s Kladja na Žirovskem vrhu, sestra ujetega kurirja Jakoba Jurca.

Sredi zasnežene poti so naju zaustavili strelji. Od Jureža so naju poklicali Nemci, med katerimi je bil Slovenec v nemški uniformi. Zaslisevali so naju, od kod sva in kam greva. Lagali sva, da imam jaz moža, ona pa brata pri domobrancih in ju greva obiskat, ker ima mož god. Spustili so naju naprej. V Šentjoštu nama niso dovolili, da bi videli moža in tudi ne kurirjev. Lahko pa sva oddali paketa.

(nadaljevanje in konec v naslednji številki)

Jože Vidic

Klic domovine

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Klofuta mlade učiteljice je upravitelja okamenila. Ko pa je doumel, kaj se je pravzaprav zgodilo, je poskočil, zgrabil kljuko in... Nič hudega se ni zgodilo. Na pragu je stal stražmojster, ki je stegnil desnico in jo ponudil upravitelju.

»Zdravo, gospod Albert!«

Zgoraj, v prvem nadstropju, v enem samem razredu, pa se je začel pouk: dvajset mladih, sedemnajst, osemnajst let starih ljudi se je zleknilo v pretesne klopi. Bila je to vajeniška mladina, ki je imela pouk le trikrat v tednu, od sedme do desete, njihov razrednik pa je bil učitelj Boštjan. Poučeval je sicer tudi na osnovni šoli, v dveh zadnjih razredih in povsod so ga imeli radi. Vsem je bil oče, prijatelj, tovariš. Preprost, kakor je bil, je znal pogledati v sleherni kotiček srca, potešiti še tako razbolelo dušo. Čeprav mu je Mitrovica krepko zrahljala zdravje, Bileča skoraj skopala dosti preuranjen grob, pa so se v njem uprle vse še zdrave sile in razbolela pljuča so uporno premagovala nezaceljene kaverne.

V razredu je bilo toplo, po šipah je drsela rosa, ledene sveče so se lesketale v prebujajočem dnevu. Borovšak, učitelj Boštjan, skoraj štiri-desetletni visokoraslež je zakoračil po razredu. Pred katedrom je obstal, rjave oči so merile dvajset mladih obrazov, uprtih v en sam par oči, ki niso nikoli zatajile. Na urniku je bila zgodovina, začel

tek pouka je bil namenjen molitvi, pa je učitelj Boštjan vsakokrat besede zasukal v neko pametno doživetje, v nekaj, kar so mladi obrazi tako željno pričakovali.

»Nov, dan novo doživetje,« je počasi začel. Govoril je vedno mirno, prepričljivo in ob pripovedovanju so mu igrale velike rjave oči. »Jutro je pametnejše od večera, tako pravijo. Tudi jaz sem teh misli. Včasih pa se oštejem. Na primer, sinoči sem bil pri večerji, v kiroči pod bilancem. Prišli so gospodje: župan, direktor, stražmojster, prečastiti, naš upravitelj in še nekateri. Sedli so, pili vino in govorili. In veste o čem? O domovini, o naši lepi domovini! Na vso moč so jo hvalili, pri tem pa niso opazili, kako so pri sosednji mizi sedeli prostaki, brezposelni, ljudje, ki jim je domovina preklestvo. Da na svetu se godijo čudne reči: naša domovina je lepa, bogata, toda samo za izvoljene. Naša domovina...«

Pred vrati so se zasliali koraki, trdi in samozavestni, na tleh se je začulo okovje. Trkanje. V razred so stopili trije žandarji, pomaknili so se h katedru, za njimi je vsto-

pil rejeni stražmojster. Po vojaško je pozdravil, pogledal po razredu, nato pa se obrnil, stopil še malo bliže in se rahlo priklonil.

»Gospod Borovšak, z nami morate. Res, nikar nam ne delajte sitnosti... In tudi časa ni na pretek...«

Učitelj Boštjan je uganil resnico. Pobledele je in izvilo se mu je rahlo drhtenja. Potem pa se je zbral, vtaknil zvežčič v aktovko, oblekel plašč in stopil pred stražmojstra.

»Gospod Knebel, za kaj gre?»

Ta pa se je dobrodušno namuznil, kakor da je to nekaj popolnoma razumljivega, vsakdanjega, razumevajočega in odgovoril:

»Domovina vas kliče!«

»Bolan sem,« je rekel Boštjan, pogledal stražmojstra, pogledal po razredu, potem pa so oči obstale na treh svetlih bajonetih; v njem je

rastel nek stud, odpor do vsega, kar ga oklepa in mu ne da živeti. Le ko je še enkrat preletel obraze v klopih, je začutil pritajeno zadovoljstvo.

Stražmojster je umaknil pogled in nekam odsotno dejal:

»Poznam vašo bolezen. Stara stvar, nikoli je ne boste pocelili, nikoli. Premalo upanja, vere, ljubezni do naše domovine. Zdaj pa vas kliče na preizkušnjo. Na orožne vaje morate, res, nikar se ne čudite. Če pa ste bolni, vas bodo v kasarni pregledali in napotili domov.«

Še je hotel nekaj reči, pa ga je Boštjan prekinil.

»Hvala za pojasnilo...«

Obrnil se je k nestrpni mladini, k mladim fantom in dekletom, ki niso popolnoma dojeli, kaj se pred njimi dogaja.

»Dragi prijatelji, lahko greste domov. Aretiran sem. Le po pozdravljeni.«

Nihče se ni ganil. Le ko je učitelj Boštjan stopil med podboje in še enkrat z očmi objel ves razred, so vstali in v en glas tiho odgovorili:

»Pozdravljeni...«

Boštjan...

Odšli so: najprej učitelj Boštjan, za njim stražmojster, ki je zmajal s težko glavico, kakor da je z nečim strašno nezadovoljen, nato pa še trije mladi žandarji; zadnji je mežiknil v mlada dekleta in se rahlo nasmehnil.

Učenci, ki so prihajali v šolo, so se ustavljali, se zbirali v gručice in gledali, kaj se godi. Gledali so učitelja Boštjana, ki je bil nekam zamišljen, nekaj težkega nerazumljivega se je v njem dogajalo, tri mlade žandarje, ki so ga obkrožali. Kakor blisk se je po šoli raznesla novica in vsi so hiteli na okna, hodnika, pred šolo.

Še predno so stopili iz šole, je stražmojster dvignil desnico in s primernim gibom dal

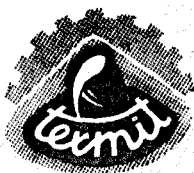
žandarjem vedeti, naj se spreved za trenutek ustavi. Približal se je Boštjanu, ki mu je telo drhtelo v divjem sovraštvu, in prijazno, skoraj ljubeznivo dejal:

»Posloviti se morate, stopite v pisarno!«

Boštjan je priprl oči in s pogledom prebodel stražmojstra, oči pa so se mu ustavile na pozlačenem odlikovanju, na kolajni, ki je visela na mogočnih prsih, prijel pa jo je za uspešno preganjanje komunistov, borcev za pravice delavcev.

»Mudi se, gospod stražmojster, domovina kliče!« je rekel Boštjan, in stopil na cesto, v široko gaz, v mraz, v belino zimske idile, ki so jo obsvetljevali blede žarki jutranjega sonca. Sneg, vsepovsod sneg, mrzel veter je raznašal drobne snežinke.

(nadaljevanje in konec v naslednji številki)
Drago Kumer

»termit« domžale

RUDARSKO PODJETJE KREMENOVH PESKOV IN OPLEMENITENJE NEKOVIN N. SOL. O.

LJUBLJANSKA CESTA 18, SLOVENIJA

TELEFON: (061) 721-374, 721-249 • TELEGRAM: »TERMIT« • TELEX: 31788 TERMIT YU, • POŠTA: 61230 DOMŽALE

TOZD »PESKOKOPI« Z. O. SOL. O. MO-
RAVČE
TELEFON: (061) 731-005, 731-020
ŽIRO RAČUN: 50120-601-30692

TOZD »ILPOS« Z. O. SOL. O. SELO PRI
IHANU
TELEFON: (061) 721-377
ŽIRO RAČUN: 50120-601-30715

Ernest Zega

Novembra so v Izoli pospremili k zadnjemu počitku Ernesta Zega, udeleženca NOB in priznanega gledališkega igralca. Rodil se je leta 1915 v Hrušici pri Stanjelu. Po osnovni šoli je pobegnil v Jugoslavijo in se naselil v Mariboru, kjer se je izučil za soboslikarja. Leta 1936 se je vrnil domov in bil vpoklican v italijansko vojsko. Po vrnitvi domov je delal v svojem poklicu. Leta 1940, pa je bil vnovič mobiliziran. Nekaj časa je bil v Trstu in Postojni, nato pa poslan v bataljon speciale. Tako se je znašel v posebni kazenski enoti na Sardiniji. Toda v političnem preganjanju ni miroval. Ze v začetku leta 1942 se je vključil v organizacijo OF. Ob kapitulaciji Italije je vstopil v italijansko vojsko, ki je bila namenjena v južno Italijo. Z divizijo Sabauda je novembra 1943 prispel na Sicilijo, kjer je vzpostavil stike z misijo NOV. novembra 1943 pa je prišel v Gravino in vstopil v NOVJ. Vključili so ga v bataljon NOVJ, ki je bil prve dni decembra 1943 preimenoval v 1. bataljon 3. prekomorske brigade. Bil je politični delegat voda in član kulturne skupine brigade. Po demobilizaciji je obiskoval dramsko šolo v Gorici in bil zaposlen v novogoriškem gledališču. Nazadnje je bil zaposlen pri Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici. Odlikovan je bil z redom za slug za narod s srebrno zvezdo.

Marija Urbič

Oktober smo se poslovili od članice ZB Grahovo Marije Urbič, rojene Znidaršič, po domače Mihove iz Bločic. Rojena je bila leta 1913. Z možem sta se leta 1941 vključila v NOG. Med vojno je zgubila tri brate, mama in sestra pa sta bili v zaporu, oče pa je bil v internaciji na Rabu. V njeni hiši so se shajali ilegalci in opravljala je kurirske naloge.

Jožefa Ogorevc

Na vrhniškem pokopališču smo se novembra poslovili od Ogorevčeve mame Jožefa Ogorevc. Za našo domovino je žrtvovala dva sinova in moža. Od nje se je poslovilo mnogo vrhničanov in članov združenja borcev.

Vladimir Prezelj

Na ljubljanskih Žalah smo se prijatelji in znanci poslovili od Vladimira Prezelja, dolgoletnega šefa železniške postaje Ortnek. Rojen je bil leta 1901 v Cerkovski vasi pri Logatcu. Med NOB se je leta 1941 vključil v odbor OF Velike Poljane-Ortnek, delo aktivista pa je opravljal vse do leta 1942, ko je bil aretiran in interniran v Gonars, Treviso, Visco in bil v zaporih v Ljubljani. Po vrnitvi iz internacije leta 1943 se je ponovno aktivno vključil v delo NOG, bil dodeljen komandi mesta Ribnica ter bil ponovno dodeljen za upravljanje železniške postaje v Ortneku. Februarja leta 1944 je bil ponovno aretiran in zaprt v ljubljanskih zaporih. Po vojni se je vključil v obnovo in ureditev železniškega prometa in bil aktiven družbenopolitični delavec krajevnih skupnosti Velike Poljane-Ortnek. Po upokojitvi je bil aktiven pri društvu upokojencev Ribnica. Za svoje delo je prejel številna priznanja, med njimi red zaslug za narod s srebrno zvezdo, medaljo za hrabrost, orden dela II. reda in srebrni znak OF.

Jože Škedelj

Sredi novembra smo se na celjskem pokopališču poslovili od devetinsedemdesetletnega Jožeta Škedelja, rezervnega oficirja, rojenega v Gaberju pri Novem mestu, kjer se je izučil za avtomehnika. Vojna in kapitulacija stare Jugoslavije ga je zatekla na sluzenju vojaškega roka v Mostarju. Izognil se je vojnemu ujetništvu in se nastanil v Celju. Leta 1941 je bil zaradi protinacistične usmerjenosti aretiran in zaprt v celjskem Starem piskru. Po izpustitvi je bil izseljen na Hrvaško, od koder se je ilegalno vrnil v Kočevje in se zaposlil v rudniku. Kmalu se je povezal s tamkajšnjimi aktivisti in z njimi delal do kapitulacije Italije. Nato se je vključil med borce 9. brigade. Kot dober poznavalec tamkajšnjega terena je nekaj časa deloval v bolnici Franc Roznan na Rogu. Konec leta 1944 je bil poslan v bazo v Biograd na moru, kjer je delal kot intendant, od tam pa je odšel v Beograd, od koder se je po osvoboditvi kot oficir NOV vrnil v Slovenijo. Po demobilizaciji iz JLA je prišel v Celje, kjer je dočakal upokojitev.

Alojz Skubic

Končala se je življenjska pot Alojza Skubice iz Stične. Rodil se je pred petinšestdesetimi leti v Zgornji dragi pri Višnji gori. Izučil se je za mizarja in se zgodaj vključil v aktivno delo OF. To pa ni ostalo prikrito okupatorju. V začetku avgusta 1942 je bil aretiran in odpeljan v internacijo v Padovo in na Rab ter Trst in Reko. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se ponovno vključil v aktivno delo NOB. Septembra 1943 je vstopil v 12. brigado, v začetku junija 1944 pa je bil ranjen. Po okrevanju je bil imenovan za komisarja čete. Leta 1946 je bil demobiliziran s činom kapetana v Stični, kjer je živel, se je vključil v vse družbenopolitične organizacije.

Marija Bele

Prve dni novembra je umrla in bila pokopana na blejskem pokopališču Marija Bele, stara petinosemdeset let. Rodila se je v vasi Gabrje pri Novem mestu in že pred drugo svetovno vojno prišla z možem na Bled. Mož ji je kmalu umrl in ostala je sama s šestimi otroki. Trdo je delala, da jih je preživljala in vendar je našla čas, da je pomagala osvobodilnemu gibanju. Begunjam se ni izognila, saj so jo nacisti tja zaprli, ker je bila izdana. Za svoje delo je bila odlikovana.

Jože Zbil

Novembra smo se na pobješkem pokopališču poslovili od borca Tomšičeve brigade Jožeta Zbila. Rojen je bil leta 1909 v Mozirju. Izučil se je za peka. Oktobra 1943, leta je stopil v prvo slovensko udarno brigado Tona Tomšiča. Svojo bojno pot je končal v zaključnih bojih Tomšičeve brigade na Poljanah pri Prevaljah. Za delo med NOB in po njej je prejel orden za hrabrost in red zaslug za narod s srebrnim vencem.

Marija Klavara

Sredi septembra so na Bohinjski Beli pokopali osemindesetletno Marijo Klavara. Rodila se je v gorskem zaselku Slamniki na obronkih Pokljuke, kjer je srečala prve gorenjske revolucionarje in partizane. Z njimi je sodelovala od začetka vstaje. Vsa Matičkova družina, tako se je pri njih reklo po domače, je sodelovala v boju za osvoboditev. Bila je večkrat odlikovana.

Jože Buda

Borci in krajani so se na pokopališču pri Postojni poslovili od terenca in partizanskega peka Jožeta Bude. Rojen je bil leta 1908 v Tomačevici na Krasu. Po razpadu Italije se je vrnil domov iz bataljona speciale in se takoj aktivno vključil v delo OF in ponovno odprl svojo pekarno in pekler kruh za partizanske enote. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v lepem spominu.

Leopold Gornik

Sredi oktobra je umrl borec Tomšičeve brigade Leopold Gornik. Rojen je bil leta 1912 v Kotu pri Ribnici na Dolenjskem. Leta 1928 se je vpisal v vojaško glasbeno šolo v Beogradu, katero je uspešno končal in bil pri vojaški godbi kot godbenik vse do kapitulacije stare Jugoslavije, ki jo je dočakal v Strumici. Odpeljan je bil v vojno ujetništvo v Solun v Grčijo. Iz ujetništva se je vrnil leta 1942 v domači kraj in se takoj povezal z aktivisti OF. Bil je izdan in odpeljan v taborišče Gonars in Padovo. Od tu se je vrnil marca 1943 in se ponovno povezal z aktivisti OF za ribniško-kočevsko okrožje in septembra je bil med borce Tomšičeve brigade. Oktobra istega leta je bil ranjen in ostal invalid. Po okrevanju je bil poslan v Glavni štab NOV k vojaški godbi, v kateri je bil tudi po osvoboditvi. Od njega smo se poslovili na pobješkem pokopališču v Mariboru.

Franc Lasnik-Mlajko

V septembru smo se na Blejski Dobravi poslovili od Franca Lasnika. Že leta 1942 je pričel sodelovati z NOG in leta 1944 je odšel v partizane. Delal je kot terenski kurir in bil dodeljen kurirski postaji na Mežakli, ki je nosila oznako G-8.

Marija Kranjc

Na števanskem pokopališču pri Postojni smo se oktobra poslovili od aktivistke Marije Kranjc, rojene leta 1913 v Žejah pri Postojni. Bila je aktivna sodelavka organizacije TIGR, ki je imela sedež v Žejah.

Anton Matičič

Voseminosemdesetem letu je umrl Anton Matičič iz Ivanje, sela pri Rakeku. Od leta 1942 je sodeloval z OF. Za delo med NOB je prejel medaljo za vojne zasluge, za povojno delo pa več spominskih priznanj.

Urška Vnuk

V Črni na Koroškem smo se avgusta poslovili od aktivistke Urške Vnuk, rojene leta 1921. Bila je aktivistka NOB od avgusta 1943, leta pa vse do osvoboditve. Po vojni je sodelovala v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Ze med vojno je zdravila ranjence, zato tudi po vojni ni opustila dela pri RK, kjer je bila vsa leta odbornica. Za svoje delo je prejela odlikovanja in priznanja.

Ivan Šaver

V Stari gori pri Novi Gorici smo se novembra poslovili od aktivista NOV Ivana Šaverja. Rojen je bil leta 1906 na Ajševici. Spomladi leta 1942 se je aktivno vključil v delo OF in bil član odbora za Ajševico. Opravljal je razne zapadne naloge, med drugim je bil tudi vodil in spremljevalec tovarišev Brejca in Aleša Beblerja. Konec septembra 1943 je bil zajet in odpeljan v taborišče Dachau, kjer je bil do konca vojne. Za zasluge med NOB je bil trikrat odlikovan.

Rozalija Ferjan

Septembra je v prometni nesreči umrla Rozalija Ferjan, rojena Virant leta 1916 v vasi Sušje pri Želimljah. V delo NOG se je vključila septembra 1941, leta, marca 1942 pa je pričela z organiziranim delom na svojem terenu. V začetku leta 1944 je odšla v partizane, kjer je bila bolničarka. Bila je večkrat odlikovana.

Franciška Vrtič

Spomladi leta 1943, ko so se pojavili pod Uršljo goro prvi partizani, je skupaj z možem začela sodelovati z NOG. V njeni hiši je bila partizanska javka, v kateri so se sestajali borci in terenci OF. Po potrebi je šivala, prala in pletla nogavice in skrbela za prehrano. Franciška Vrtič je bila rojena leta 1909 na Lešah na Koroškem, stanovala pa na Jazbinah.

Avrelij Lovišček

Julija je umrl Avrelij Lovišček, ki se je rodil leta 1928 v Srednjem kotu. Še mladoletnega so ga Italijani zaprli v Coroneo, vendar so ga po osmih dneh izpustili. Po kapitulaciji Italije je postal član mladinske organizacije in SKOJ, marca 1944 pa je vstopil v NOV in postal kurir. Po vojni je delal kot miličnik, kasneje pa je doma kmetoval.

TANJA BERGANT. 6. a
OŠ Leopold-Maček Boru
Novo Polje

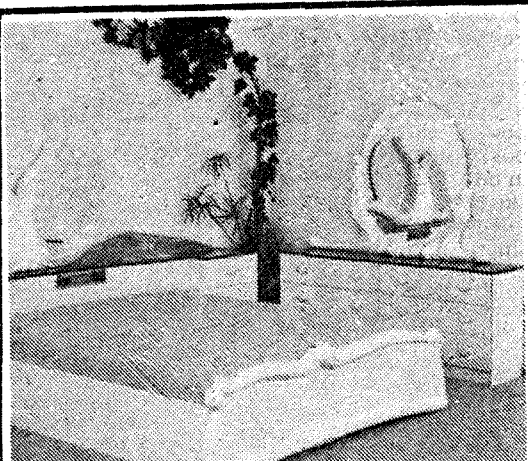
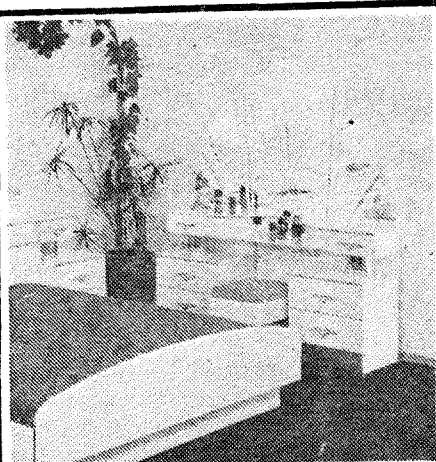
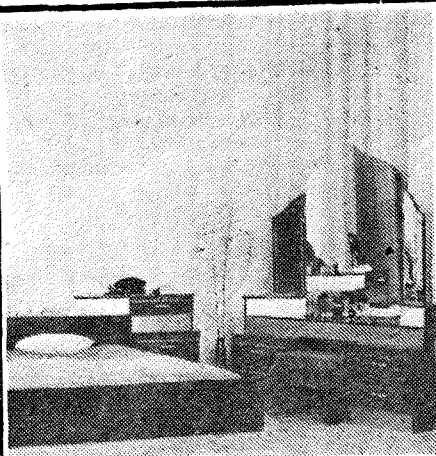
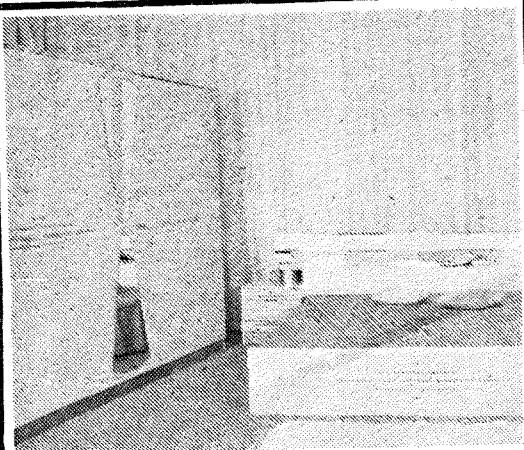
NAGRADNA KRIŽANKA

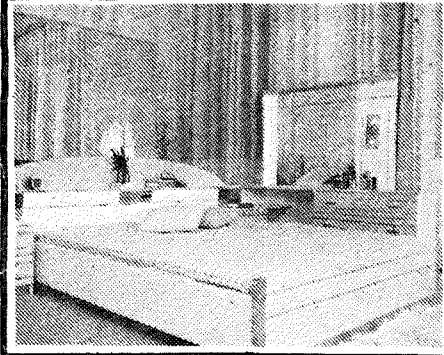

V križanki boste našli tudi slike in imena spalnic, ki jih izdeluje tovarna pohištva Izток Miren. Rešitve pošljite najpozneje do petka, 6. januarja 1989, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite IZTOK. Tri reševalce s pravilno rešeno križanko čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

Nagradni kupon

Ime in priimek: _____
Naslov: _____

AVTOR VINKO KORENT	MILILITER POPEČEN KRUHEK	▽	▽	uniles	ZNOJ	ZAČETNE BESEDE V KNJIGI	UGRABITELJ LEPE HELENE	NADLEGA, MOTNJA	RUSKI SKLADatelj (ANATOL)	ALBERT EINSTEIN	DELA VSKA ENOTNOST	▽	▽	AMER. HUMOR. PISATELJ (GEORGE)	KRAJ PRI BJELOVARU	ŠČUREK, MUREN (LJUDSKO)	ZAČETEK PREBAVNEGA TRAKTA	TONE TOMŠIČ	LETALEC	VAGINA
POČELO TAOIZMA				LETNI GOZDNI POSEK	OČESNA ZENICA, PUNČICA VALIČ						VELIKA ČLOVEŠKA OPICA V INDOEZIJI									
ZAZNAVANJE Z GLEDANJEM											MONTANISTIKA									
PODPIHOVALKA										BELG. POPEVKAR IT. RODU	STRUPEN BOJNI PLIN							JADRAN. OTOK LETAL. PREVOZ		
LJ. NOVINAR IN PISATELJ (SANDI)						ELEKTRONKA NESPRIJETOST					SKANDIJ			FEVD. PODLOŽNIK RELIGIOZNOST						
GLEDA LIŠCE						PALEŽ OBLIKOVALEC AVTO. PLOČEVINE					SOBICA, STANICA	VRSTA VRBE ISTOVETENJE				UNIČENJE	SOSS UŽITNA MORSKA RIBA			
					ANDREJ KURENT		VIHAR. PLOSKANJE DERIVATI AMONIAKA								MATERIN ALI OČETOV BRAT					
					ZMerno NIZKA TEMPERATURA				DELAVEC V ŽIVIL. INDUSTRI.						PUTKA... GORA NA AVSTRIJ. KOROSKEM					
					ŽIVLJENJ. GESLO ALI PRAVILO				PRITOK DONAVE KRAJ OB PRESP. J.				GERM. BOGINJE BRITAN. TISK. AG.					SPLOŠNI POJMI (VFIL.)	DOLENJSKA REKA	
					ČLOVEKU NAJBOLJ SORODNA ŽIVAL					VRSTA BAKTERIJ KRAJ NA PAŠMANU							JELENOV GLAS			
					SUROV POHOTNEŽ, MUCITELJ					PELIKANU PODOBNA PTICA							OBDELOVALNA POVRŠINA	NINO ROBIČ JUG. LET. PODJETJE		
					STAR DENAR					JUTRANJI ČASOPIS MUSLIM. M. IME										
					LITIJ	PRIPRAVA ZA UGAŠANJE SVEČ	OTOK V KVARNERU	OKL. ASNI KIP NARODNI PARK V ZDA						GESLO FR. REVOL. ENAKOST FOKA	MAJHEN DIRKALNI AVTOMOBIL	BRATOVSKI, LJUB. BEZENSKI OBED	INDONEZ. OTOK IGRA NA SREČO			
								KARENINA MANJŠI KONFLIKT			VERNOV JUNAK ZEVSOVA MATI							KONEC POLOTOKA JUŽNOAFR. POL. (CECIL)		RELIGIOZ. STARO-INDIJSKI SPISI
RISBA TONE KROVNIK	NEKD. AFR. ČETE IZ DOMACINOV	LOTA-RINSKI KRALJ	BRZINA PRETAKANJE SOLZ	▽																
IGRALKA TKAČEVA					ODDIH, POČITEK									DUHOVNO, NRAVNO OČIŠČENJE						
PESTRA ZABAVNA PRIREDITEV					JEZERO V ITALIJI ZEVSOVA LJUBICA				AVSTRAL. NOJ DVORANA				FILIPIN. VULKAN INKOVSKI VLADAR				ORIENT. GOSTIŠČE PERNATA ŽIVAL			
NEVARNO MAMILO						ONEMOGLA ŽIVAL, ZLASTI KONJ					IT. DENAR VLADAR. NASLOV						BARVA KOŽE EGIPČANSKI BOG			
ARTURO TOSCANINI			ŽIVALSKA MAŠCOBA URBAN CLAUDE			REDKO Ž. IME RAF VALLONE				STOT						VRAG, HUDIČ KOPER				
ŠPANSKO M. IME					RUSKA ZADRUGA					ČETRTI RIMSKI KRALJ (OSTIJA)										
PREBIVALCI IRSKE					ČLOVEK, KI VELIKO, A PRAZNO GOVORI					ŽELEZOV OKSID					POLOTOK V VZHOD. AZIJI					
															PRAŠIČ, SVINJA					

Novi napisi na vojaških objektih

Od ponedeljka, 19. decembra 1988, naj bi na vseh vojaških objektih v Jugoslaviji viseli novi napisi, ki se precej razlikujejo od prejšnjih, ki so bili napisani samo v srbohrvaškem jeziku. Tako so novi napisi na območju Slovenije napisani v slovenščini, srbohrvaškem jeziku (izpisanem v latinici), srbohrvaškem jeziku (izpisanem v cirilici) in makedonščini. V drugih republikah in pokrajinah je vrstni red jezikov drugačen, glede na to, kakšnega tam govorijo.

Povedati pa je treba, da so imeli v armadi precej težav, da so, ob sodelovanju najbolj priznanih jezikoslovcev, našli najprimernejše izraze. Tako so v slovenščini poimenovali karavlo stražnica, ki z dodatno črko pomeni v drugih jugoslovanskih jezikih povsem nekaj drugega, kot pa v Sloveniji.

V JLA pravijo, da ti napisi kažejo, da velja vsem jezikom naših narodov v armadi enaka skrb in da so enakopravni. Pokazali pa naj bi tudi, da je armada res ljudska in tesno povezana s prebivalci okolja, v katerem delajo in živijo posamezne enote.

B. K.

Neutrudni Švabić odkril špijone

Na znamenitem ljubljanskem procesu je vojaško sodišče obsodilo Borštnerja, Janša, Zavrla in Tasića zaradi izdaje vojaške skrivnosti. S to obsodbo pa se ni strinjal poleg slovenske javnosti tudi nihče drug – kot sam Mihajlo Švabić, narodni heroj in član sveta federacije iz Beograda.

Seveda je razlog Švabićevega nezadovoljstva povsem drug kot pri slovenski javnosti. Švabić ni bil zadovoljen, ker je bila četverica obsojena zaradi »izdaje vojaške skrivnosti« in je kar sam, ne glede na ljubljansko vojaško sodišče, brezprizivno četverico razglasil za »špijone«!

To je z gromkim glasom storil na beograjskem velenju 19. novembra in ob tem kar mimogrede potunkal v gnojnico še Jožeta Smoleta kot zaščitnika »špijonov«. Za to »odkritje« pa ga je milijonska množica nagradila z ploskanjem.

Nekateri dobronamerni mislijo, da je Švabić, ki je sicer odličen govornik, tam prosto govoril in da ga je »prevzela« množica primerno nastrojenih poslušalcev. Vendar to ni res; Švabić je bral svoj govor, ki ga je imel pripravljenega v dveh različnicah po nasvetu njegovih dveh hčerk. Skratka, šlo je za skoraj družinski govor...

Če je Švabić kaj do resnice, potem mu ne bi škodilo, čeprav je član sveta federacije, da bi vsaj malo pokukal v kakšen boljši leksikon in tam videl, kaj piše pod geslom »špijonaža«.

Ker tega do danes še ni storil – ni namreč še javno prekladal svoje izjave, da so četverica »špijoni«, – naj mu pomagam. V šesti knjigi (od SKA do ZV) Enciklopedije leksikografskega zavoda iz Zagreba sem na 276. strani pod geslom »špijonaža« našel napisano tudi tole (navajam): »... Po Krivičnom zakonu SFRJ, kao špijunaža smatra se saopćavanje ili predavanje poverljivih vojnih, ekonomskih ili službenih podataka ili dokumenata stranoj državi, stranoj organizaciji ili osobi koja im služi; pribavljanje ovakvih podataka odnosno dokumenata u namjeri predaje stranoj državi, organizaciji ili osobi koja im služi; stvaranje obaveštajne službe za račun strane države ali strane organizacije; stupanje u takvu službu; prikupljanje podataka za takvu službu i svako drugo pomaganje rada strane obaveštajne službe«. (konac navedbe)

Seveda pa Švabićev govor ni ostal brez številnih odmevov.

Predsednik slovenske socialistične zveze – in po Švabiću »zaščitnik špijonov« – Jože Smole je že 22. novembra (le nekaj dni po beograjskem mitingu) pisal predsedniku srbske SZDL dr. Bogdanu Trifunoviću zaradi hudih podtikanj in laži, ki jih je na mitingu v Beogradu izrekel Mihajlo Švabić na rovaš Slovencev in nekaterih slovenskih politikov. Smole je Trifunovića vljudno naprosil, da mu sporoči, kakšen je odnos Predsedstva

RK SZDL Srbije do omenjenih obtožb Mihajla Švabića.

Do danes (15. decembra), ko pišem te vrstice, šef srbskih socialistov dr. Bogdan Trifunović še ni utegnil odgovoriti...

Švabićev govor pa je odmeval tudi v klopeh zvezne skupščine. 13. decembra je na zasedanju zveznega zbora slovenski delegat Janez Lukač zastavil naslednje delegatsko vprašanje: »Mihajlo Švabić je na beograjskem mitingu, torej v našem glavnem mestu, tudi mojem, izjavil nekaj, kar je po vseh normah našega kazenskega prava razpihovanje nacionalne nestrpnosti. Zakonite predstavnike slovenskega naroda je tudi pozval, naj se izselijo, jih tudi drugače žalil, s čimer je storil kaznivo dejanje. Sprašujem zveznega javnega tožilca, ali je zoper njega uveden kazenski postopek, oziroma kdaj bo uveden?«

Lukač je prosil tudi za informacijo, koliko kazenskih postopkov je bilo ob podobnih primerih uvedenih v SR Srbiji in drugje, ko je šlo za kazniva dejanja v škodo pripadnikov slovenske narodnosti in koliko ljudi je bilo pravnomočno obsojenih.

Z velikim zanimanjem pričakujem odgovor zveznega javnega tožilca...

Namesto komentarja: v mladih letih sem se kot partizan dajal s Švabi, na stara leta pa s Švabićem; v obeh primerih pa sta resnica in pravica na moji strani...

J.O.-S

Vabila in obvestila

Odbor skupnosti borcev in bork pri štabu 9. korpusa NOV in POJ vabi ob 45. obletnici ustanovitve korpusa na tovariško srečanje borcev in bork, ki bo v Domu JLA v Ljubljani v petek, 23. 12. 1988 ob 16.30. Ob tej priložnosti nam bo spregovoril o ustanovitvi in bojih 9. korpusa njegov prvi komandant, tovariš Lado Ambrožič-Novljan.

Odbor partizanskih pomorščakov s sedežem v Piranu obvešča, da bodo v petek, 23. decembra ob 10. uri v osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru (Trg revoucije 1) predstavili monografijo Četvrti pomorski obalski sektor mornarice NOVJ 1943–1945. Monografija vsebuje podrobne podatke o organizaciji in sestavi sektorja, njegovih enot in služb, priloge pa seznam borcev in vse pomembnejše podatke.

Predstavitve knjige v Kopru se bodo udeležili tudi avtor dr. Kažimir Pribilović, kapetan bojne ladje in delegacija borcev 4. POS-a iz Splita. Vabljeni

Odbor partizanskih pomorščakov s sedežem v Piranu

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja poziva borce NOB, ki so bili v času od 1. maja 1945 v enotah Komandę goriškega

vojnega področja, njenih komand mest Ajdovščina, Dornberk, Gorica, Čepovan, Vojsko, Idrija, Črni vrh, Senožeče, Postojna, Cerklje na Gori, Sežana ter bataljonih NOVGRAD-a, a še niso prejeli spominske medalje pripadnika enot goriškega vojnega območja, da sporočijo svoje podatke na naslov: Peter Podgornik, Grčna 17, 65000 Nova Gorica (tel. 21-670).

Po prejemu podatkov boste uvedeni v evidenco skupnosti borcev goriškega vojnega območja, medalja in listina nosilca medalje pa vam bo vročena osebno aprila ali maja 1989, ko bomo praznovali 45. obletnico ustanovitve naših enot. (Pogoj za sprejem medalje in vpisa v članstvo je vsaj enomesečna prisotnost v teh enotah).

Zveza združenj borcev NOV – krajevni odbor Medvode organizira žalno komemoracijo v petek, 30. 12. 1988 ob 16. uri v Gramozni jami v Medvodah, kjer so bili 31. 12. 1943 ustreljeni talci. Na komemoraciji sodelujejo člani DPD Svoboda, moški pevski zbor in pihalni orkester Donit Medvode.

Vabimo občane in svojce padlih na počastitev njihovega spomina.

Poizvedba

Kdo pozna usodo tovariša Rudolfa Pirša, ki je novembra 1943. partizanal na Matajurju? Znano je, da se je v tistem času leta 1943 zatekel za krajši čas k župniku Valentinu Birtiču v Marsin, kjer ga je slednji skrival pred sovražnikom, potem pa mu je priskrbel civilno obleko in kolo, da se je lahko odpeljal proti Gorici. Ob slovesu je borec podaril župniku fotografijo, kjer je na hrbtni strani zapisan naslov: Ljubljana, Vodnikova 80.

Župnik Birtič in drugi bi se radi po tolikih letih z njim srečali, če še živi; sicer pa bi bili veseli tudi srečanja ali glasu njegovih sorodnikov.

Podatke ali kakšno vest o tovarišu Piršu lahko pošljete na naslov Franc Črnugelj, Ljubljana, Bratov Učakar 22.

V proslavo občinskega praznika občine Litija sta Odbor aktivistov OF nekdanjega okrožja Litija pri OK SZDL Litija skupaj s Skupščino občine Litija in Partizansko knjigo iz Ljubljane pripravila izdajo zbornika **PARTIZANSKI KORIDOR**.

Zbornik, ki je nastal pod uredniškim vodstvom tovariša Mitje Ribičiča, prinaša prispevke avtorjev Cirila Godca, Vilija Kosa, Franca Poglajna, Henrika Ribiča in drugih o specifični dejavnosti partizanskega vojskovanja na Slovenskem – o prehodih prek Save, železnice in okupacijske meje v letih 1941–1945 na območju nekdanjega litijskega okrožja. Posamezni prispevki obdelujejo zgodovinski in geografski položaj območja in strateško oceno prehodov, organizacijo OF v okrajnih odborih na obeh bregovih Save, oporišča in javke, nazadnje pa še podrobnejši prikaz mostišč, brodnikov, kurirjev in kronologijo samih prehodov.

Zbornik zajema vso razvejano pahljačo dogodkov in ljudi, ki so skozi vso vojno prehajali reko, mejo ali železnico, beguncev, aktivistov, partizanov, zavezniških oficirjev, ranjencev, vojaških in političnih funkcionarjev NOG, rešenih pilotov, nemških vojnih ujetnikov, predvsem pa kurirjev s partizansko pošto in literaturo ter enot s pošiljkami orožja, streliva, hrane, zdravil itd. Knjiga bo bogato opremljena z zemljevidi in fotografskim gradivom, vezana bo v platno z barvnim ščitnim ovitkom, oblikoval pa jo je akademski slikar Vladimir Laković.

Cena knjige v prosti prodaji bo znašala 36.000 din, v prednaročniški prodaji do 24. 12. 1988 (ko bo knjiga izšla) pa stane 27.000 din. Naročila sprejemata: OK SZDL Litija, Trg na Stavbah 1, 61270 Litija ali PARTIZANSKA KNJIGA, Trg osvoboditve 13, 61000 Ljubljana.

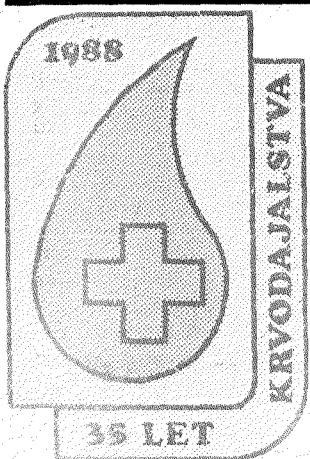
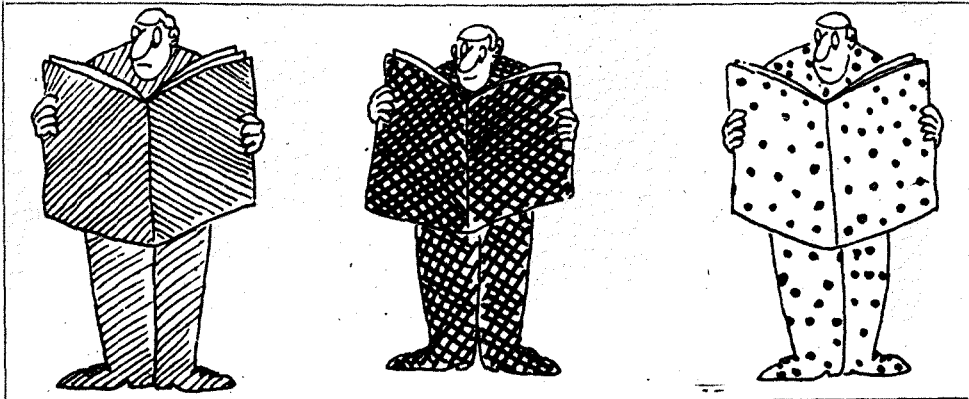
NAROČILNICA

Nepreklicno naročam izvodov knjige **PARTIZANSKI KORIDOR** po prednaročniški ceni 27.000, ki jo bom poravnal do 24. 12. 1988.

Podpisani

Naslov Pošta

Podpis Datum

Danes ste zdravi. Darujte kri in pomagajte rešiti življenje ter povrniti zdravje bolnim in ponesrečenim; ne pozabite, morda boste jutri že vi med njimi. Prijave sprejema občinska organizacija Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK odgovoren za krvodajalstvo.

JANUAR 1989
LJUBLJANA BEŽIGRAD
LJUBLJANA ŠIŠKA
LJUBLJANA VIČ-RUDNIK
LJUBLJANA CENTER
LJUBLJANA MOSTE-POLJE
POSTOJNA
ŠKOFJA LOKA
ORMOŽ
RIBNICA
GORNJA RADGONA
METLIKA
CRNOMELJ

4., 19.
5.
6., 19.
10., 20.
11.
12., 13.
16., 17.
23.
24., 25., 26.
27.
30.
31.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starih Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/1. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ, redaktorica-lektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, vodja uprave – IGOR MIRTIČ, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelek: Ljubljana, Miklošičeva 28. Telefon: 327-780. P. P. 598. Žiro račun: Založba Borec (TV-15) 50101-603-45772. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKJA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdoda: 700 din. Tisk in korekture: ČGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).